

Beïnvloedende factoren voor ondernemingszin bij studenten in het hoger onderwijs

Veerle GERAERTS

promotor :

Prof. dr. Jan BROECKMANS

co-promotor :

Prof. dr. Hilda MARTENS

Woord vooraf

Deze eindverhandeling is het sluitstuk van mijn opleiding Toegepaste Economische Wetenschappen.

Graag zou ik nog enkele personen willen bedanken.

In de eerste plaats ben ik mijn ouders dankbaar dat ze me de kans hebben gegeven om deze universitaire studie te volbrengen. Daarenboven wil ik mijn naaste vriendenkring voor de steun doorheen alle jaren bedanken.

Voor de voltooiing van deze eindverhandeling wil ik mijn dank betuigen aan de studenten die bereid waren de enquête in te vullen, zonder hun medewerking was deze studie niet tot stand kunnen komen.

Een bijzonder woord van dank gaat uit naar mijn promotor Prof. Dr. Jan Broeckmans. Hij heeft geholpen bij het uittekenen van de lijnen van de eindverhandeling en stond op elk moment klaar om mijn vragen te beantwoorden. Zijn kritische opmerkingen hebben tot een betere eindverhandeling geleid. Ook wil ik mijn copromotor Prof. Dr. Hilda Martens voor haar bijdrage aan deze eindverhandeling bedanken.

Tenslotte wil ik Brigitte Franssen bedanken voor haar kritische tips over spelling en zinsbouw; Els Breugelmans voor haar hulp en uitleg bij een aantal 'SPSS-bewerkingen' en Roel Geusens voor zijn steun en hulp waar nodig.

Samenvatting

Het gebrek aan ondernemerschap in Vlaanderen staat centraal in talrijke persberichten en diverse initiatieven van allerlei instanties. De basis van dit gebrek ligt onder andere bij een tekort aan ondernemingszin bij de jongeren. Geen jongeren met ondernemingszin betekent geen ondernemers.

Ondernemingszin gaat om iets proberen met enerzijds het bewustzijn dat men grenzen moet verleggen en anderzijds de lust om iets nieuws en duurzaam te creëren. Dit alles vanuit een drang naar autonomie en met een onbevreesde blik op de realisatie van de waargenomen kansen. In deze eindverhandeling wordt nagegaan welke factoren de ondernemingszin van studenten in het hoger onderwijs beïnvloeden.

In een eerste stap werd ondernemingszin met een verkennende literatuurstudie onderzocht. Om de ondernemingszin van een individu te beoordelen werd het begrip onderverdeeld in 29 componenten. Deze componenten zijn psychologische concepten of persoonskenmerken typerend voor individuen met ondernemingszin. Een volgende stap was het opstellen van een meetinstrument. In het eerste deel van het meetinstrument werd de ondernemingszin gemeten en in het tweede deel werden een aantal factoren onderzocht. Door de combinatie van de twee delen kon worden nagegaan welke factoren al dan niet een invloed op de ondernemingszin van de studenten hebben en hoe het gesteld is met de invloed op de componenten van ondernemingszin.

Gezien de probleemstelling bestond de populatie voor het onderzoek uit alle studenten van het hoger onderwijs in Vlaanderen. Omwille van de beperkte middelen en tijd was het onmogelijk een representatief onderzoek uit te voeren bij deze populatie. Er werden bijgevolg drie beperkingen opgelegd:

- Enkel de Limburgse onderwijsinstellingen werden onderzocht.

- Binnen de instellingen werd met een doelgerichte steekproef gewerkt. De enquêtering vond plaats bij die studierichtingen waarvoor de mogelijkheid om zelfstandig te ondernemen het meest voor de hand liggend is.
- Enkel de studenten van het laatste jaar werden onderzocht omdat de ondernemingszin bij studenten in het midden van hun opleiding nog beïnvloed kan worden door de activiteiten die men in de loop van de komende jaren onderneemt. Deze kans is kleiner bij studenten die binnen enkele maanden afstuderen.

Het onderzoek leidde tot de volgende conclusies:

- Er is geen beduidend verschil in ondernemingszin tussen de verschillende studierichtingen. Wel kunnen de studenten van de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen beter verschillende taken combineren dan de overige studenten. Ze weten echter niet zo goed waarvoor 'ze willen gaan' wanneer er zich een aantal keuzemogelijkheden voordoen. Tegen de verwachting in heeft de aanwezigheid van een vak in verband met Bedrijfsmanagement in het studiepakket geen invloed op ondernemingszin of één van de componenten. De deelname aan ERASMUS/LEONARDO of het uitoefenen van een stage tijdens het hoger onderwijs hebben ook geen invloed. Er blijkt een verschil te zijn tussen de studenten die wel en niet studievertraging hebben opgelopen wat betreft prestatiemotivatie, de capaciteit om de juiste prioriteiten te stellen, de zorgvuldigheid waarmee men te werk gaat en de mate van bijsturen.
- Leden van de leiding van een jeugdbeweging scoren niet beter voor ondernemingszin maar wel voor enthousiasme, impact willen, verantwoordelijkheidszin en mobiliseren. Bij de vergelijking van de leden van het presidium van een studentenvereniging met de anderen wordt geen beduidend onderscheid in ondernemingszin ontdekt. Een aantal algemene assumpties worden wel bevestigd. Zo is het te verwachten dat de inspiratie en de originaliteit worden gestimuleerd bij een deelname aan het presidium. Met het onderzoek werd vastgesteld dat het volgen van een extra opleiding buiten de dagopleiding een significante invloed op de ondernemingszin heeft. Studenten die een

extra opleiding buiten de dagopleiding volgen scoren op de helft van de componenten van ondernemingszin beter dan de anderen.

- Het is opvallend dat de vergelijking van de ondernemingszin van mannen en vrouwen geen significant verschil oplevert. De assumptie dat het uitoefenen van een studentenjob een invloed heeft op de ondernemingszin gaat niet op volgens dit onderzoek.

Algemeen werd veel minder invloed van de onafhankelijke variabelen op ondernemingszin en zijn componenten geconstateerd dan in eerste instantie werd verwacht. Het enige dat een invloed heeft is het volgen van een extra opleiding buiten de dagopleiding, waarbij de vraag kan gesteld worden of men niet al ondernemend moet zijn om een extra opleiding te gaan volgen. De enige mogelijkheid om de effecten van een factor werkelijk aan te tonen is met onderzoek over een langere tijdsspanne. Om de invloed van bepaalde activiteiten op de ondernemingszin correct te onderzoeken, is een experimentele opzet met een pre- en postmeting nodig. De tijd tussen de pre- en de postmeting zou minimaal anderhalf jaar moeten bedragen, een onhaalbare termijn voor een eindverhandeling.

Inhoudsopgave

Woord vooraf

Samenvatting

Inhoudsopgave

Lijst van de tabellen

Lijst van de bijlagen

Hoofdstuk 1 : Situering en probleemstelling.....	- 1 -
1.1 Praktijkprobleem	- 1 -
1.1.1 Belang van het probleem	- 1 -
1.1.2 Persoonlijke keuze voor het onderwerp.....	- 6 -
1.1.3 Definitie ondernemingszin	- 6 -
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen	- 8 -
1.3 Onderzoeksopzet	- 9 -
1.4 Opbouw van de eindverhandeling	- 11 -
Hoofdstuk 2 : Analyse van het begrip ondernemingszin.....	- 12 -
2.1 Werkwijze.....	- 12 -
2.2 Bron 1: Laevers en Bertrands (2004)	- 14 -
2.3 Bron 2 : Goossens en Verrue (2004)	- 18 -
2.4 Bron 3 : Nelissen en Smeets (2005)	- 27 -
2.5 Synthese : een conceptueel model van ondernemingszin.....	- 34 -
Hoofdstuk 3 : Opzet en uitvoering van het empirisch onderzoek	- 40 -
3.1 Ontwikkeling van de vragenlijst.....	- 40 -
3.1.1 Inleidende brief.....	- 40 -
3.1.2 Meting van ondernemingszin	- 41 -
3.1.3 Meting van de beïnvloedende factoren.....	- 47 -
3.1.4 Keuze voor online-bevraging	- 50 -
3.2 Steekproeftrekking.....	- 51 -
3.2.1 Steekproefplan	- 51 -
3.2.2 Feitelijke dataverzameling.....	- 54 -

3.3 Gegevensverwerking	- 58 -
3.3.1 Schaalconstructie voor de variabele ondernemingszin.....	- 58 -
3.3.2 Werkwijze bij het toetsen	- 60 -
Hoofdstuk 4 : Weergave en bespreking van de resultaten.....	- 63 -
4.1 Een algemeen beeld	- 65 -
4.1.1 Spreiding van de totaalscore op ondernemingszin	- 65 -
4.1.2 Score per studierichting.....	- 65 -
4.1.3 Verschil in score voor ondernemingszin per factor.....	- 67 -
4.2 Analyse van de studieverbonden factoren.....	- 69 -
4.2.1 Studierichting	- 69 -
4.2.2 Bedrijfsmanagement in het studiepakket.....	- 73 -
4.2.3 ERASMUS / LEONARDO	- 74 -
4.2.4 Stage in de loop van het hoger onderwijs.....	- 75 -
4.2.5 Studievertraging	- 76 -
4.3 Analyse van de factoren in verband met vrijetijdsbesteding.....	- 81 -
4.3.1 Lid van de leiding van een jeugdbeweging	- 81 -
4.3.2 Lid van het presidium van een studentenvereniging	- 82 -
4.3.3 Extra opleidingen buiten de dagopleiding.....	- 82 -
4.4 Analyse van de andere factoren.....	- 86 -
4.4.1 Geslacht	- 86 -
4.4.2 Studentenjob	- 87 -
Hoofdstuk 5 : Synthese en besluit	- 88 -
5.1 Synthese van de resultaten.....	- 88 -
5.2 Methodologische terugblik.....	- 91 -
5.3 Vragen voor verder onderzoek	- 94 -
5.4 Praktische aanbevelingen	- 97 -
<i>Bibliografie</i>	- 98 -

Lijst van de tabellen

	<u>Blz.</u>
Tabel 1: Het conceptueel model van ondernemingszin	35
Tabel 2: Operationalisering van het begrip ondernemingszin	42
Tabel 3: Gedetailleerde weergave van de doelgroep	53
Tabel 4: Gedetailleerde weergave van de respons	56
Tabel 5: Verdeling van de onafhankelijke factoren op basis van het type test	61
Tabel 6: Gemiddelde score per studierichting	66
Tabel 7: Overzicht van de p-waarden voor ondernemingszin	67
Tabel 8: Samenvatting van de p-waarden van de specifieke vergelijkingen	71
Tabel 9: Frequenties van de opgelopen studievertraging	76
Tabel 10: P-waarden van de t-testen van studievertraging en alle componenten	77
Tabel 11: P-waarden van de ANOVA-testen van studievertraging en alle componenten	79
Tabel 12: Frequenties in verband met extra opleidingen voor alle respondenten	83
Tabel 13: Vergelijking van de significant verschillende componenten voor geslacht	86

Lijst van de bijlagen

Bijlage 1: Enquête

Bijlage 2: Namen en contactgegevens van de departementshoofden

Bijlage 3: Inleidende brief

Bijlage 4: Alfa's van Cronbach voor de componenten die door meer dan één vraag worden gemeten

Bijlage 5: Alfa van Cronbach voor alle items samen

- *Factoranalyse zonder a priori restrictie van het aantal factoren*
- *Factoranalyse waar een restrictie van het 5 factoren wordt opgelegd*

Bijlage 6: Factoranalyse

Bijlage 7: Beknopte samenvatting van de p-waarden van de t-testen van acht factoren en alle componenten

Bijlage 8: Frequenties van de scores voor ondernemingszin

Bijlage 9: Resultaten van de ANOVA-test voor alle studierichtingen

Bijlage 10: Resultaten van de ANOVA-test voor 'extra opleiding' – verdeling in 4 groepen

Bijlage 11: Resultaten van de ANOVA-test voor 'extra opleiding' – verdeling in 3 groepen

Hoofdstuk 1 : Situering en probleemstelling

In dit eerste hoofdstuk komt ten eerste het praktijkprobleem aan bod. Verder worden de probleemstelling en de onderzoeksvragen besproken en het onderzoeksopzet uitgelegd. Het hoofdstuk eindigt met een weergave van de opbouw van de eindverhandeling.

1.1 *Praktijkprobleem*

In dit deel wordt het probleem weergegeven waarop dit onderzoek gebaseerd is. Dan wordt de persoonlijke keuze voor het onderwerp verklaard. Vervolgens wordt er gestalte gegeven aan de definitie van ondernemingszin. Deze definitie is essentieel om het onderzoek te kunnen uitvoeren.

1.1.1 Belang van het probleem

Het is een gemeenplaats in de economie dat er in Vlaanderen een gebrek aan ondernemerschap is en dat dit een impact op de economie heeft. Langs meerdere invalshoeken wordt dit gebrek aangekaart en er zijn talloze initiatieven van uiteenlopende instellingen om de ondernemingszin te stimuleren. De vrije markteconomie is immers gebaseerd op individuen met ondernemingszin.

In 'Journal of Corporate Finance' werd een onderzoek van J. Dennis (2003) gepubliceerd waarin onder andere het toenemende belang van de nieuwe en kleine bedrijven voor de economie van de Verenigde Staten van Amerika gedurende de laatste decennia wordt beschreven. Dennis (2003) verwijst naar een aantal andere auteurs. Het komt erop neer dat het patroon in de jaren tachtig van de 20ste eeuw volledig veranderd is. Waar voorheen de grote bedrijven voor de meerderheid van de werkgelegenheid zorgden, zijn dat nu de kleinere bedrijven (Lerner, 1994). In de bedrijven uit de 'Fortune 500' gingen in die periode 4 miljoen

banen verloren terwijl er 16 miljoen banen bijkwamen in de ondernemingen met minder dan 100 werknemers (Birch, 1990). Innovatie werd gedurende dat decennium voor het grootste deel door de kleine ondernemingen tot stand gebracht. Deze trend heeft zich doorgezet tijdens de jaren negentig (Scherer, 1991).

Het thema ondernemingszin is steeds meer in de aandacht en staat momenteel wereldwijd hoog op de agenda. De Vlaamse pers staat bol van artikels die aangeven dat de toekomst van de economie afhangt van het vermogen tot ondernemen. Wat hier wordt besproken, is een weergave van slechts enkele artikels uit kranten, magazines of andere media.

Eén van de kwaliteitskranten van ons land geeft aan dat uit een internationale studie blijkt dat bijzonder weinig Vlamingen het aandurven om een eigen zaak te beginnen. Men baseert zich op een niet nader geconcretiseerde studie om aan te geven dat het aantal starters nergens lager ligt dan in Vlaanderen. (De Standaard, 21/02/02) Het meest toonaangevende economische dagblad van België wijdt een artikel aan het feit dat de overheid zich bewust is van het tekort aan ondernemers in Vlaanderen. De regering doet een poging om de ondernemingsdrift van de jongeren aan te zwengelen. Meer concreet houdt dit in dat het ontwikkelen van een ondernemersattitude in de eindtermen van het onderwijs wordt opgenomen. (Financieel Economische tijd, 30/02/02) Recent, in oktober 2005, heeft Vlaams Minister voor Economie Moerman een wedstrijd in het leven geroepen. Projecten die ondernemerschap stimuleren worden aangemoedigd om hieraan deel te nemen. Deelname betekent dat de helft van de kosten terugbetaald worden. In de Septemberverklaring van 2005, staat immers dat Vlaanderen expliciet werk moet maken van het versterken van de economie en ondernemerschap en innovatie zijn hierbij doorslaggevend. (Metro, 10/10/05)

Op 3 oktober 2002, publiceerde het weekblad 'Trends' een artikel gebaseerd op een onderzoek naar de ondernemingszin van de Vlaamse jongeren. 'Trends' is een financieel-economisch magazine voor ondernemers, zowel voor entre- als intrapreneurs. Het onderzoek bestond uit een interview over ondernemen met een aantal jongeren en een analyse van de statistieken in verband met ondernemendheid. De centrale onderzoeksvraag van het artikel handelde over het al dan niet voortvloeien van een ondernemersgeneratie uit de huidige

generatie jongeren. Noch de auteur van het artikel noch enige verdere specificaties over de studie en de statistieken waarop het artikel is gebaseerd, worden nader vermeld. De conclusie was dat er uit deze generatie jongeren geen ondernemersgeneratie voortvloeit. Om dit te duiden volgt een citaat uit een interview met een studente 2de kandidatuur Handelsingenieur aan de Ufsia, Antwerpen. Van deze studierichting mag verwacht worden dat de ondernemingszin wordt gestimuleerd. De studente zei evenwel: “Het financiële risico is voor mij te groot. Tijdens de lessen krijgen we de nodige informatie en kennis om zelf te oordelen over het opstarten van een eigen zaak, maar we worden niet gestimuleerd. Slechts één professor spreekt vol vuur over de zakenwereld.”

Het belang dat wordt gehecht aan het gebrek aan ondernemerschap in Vlaanderen, blijkt verder uit de aandacht die de Unie van Zelfstandige Ondernemers, UNIZO, eraan schenkt. Met het ‘Actieplan Onderwijs & Ondernemen’ neemt de organisatie het initiatief om een brug te slaan tussen de onderwijs- en ondernemerswereld. Het is hun bedoeling de ondernemingszin via het onderwijs aan te wakkeren. Ze geven aan dat het ondernemende gedrag en de zin voor initiatief van de jongeren ondermaats is en moet gestimuleerd worden. UNIZO wenst met concrete acties de ondernemingszin en het ondernemerschap te bevorderen, omdat beide een steeds grotere rol spelen op de arbeidsmarkt. Het doel is potentiële ondernemers voorbereiden en vormen. (www.ondernemendeschool.be)

Een andere invalshoek is de visie op ondernemingszin van mensen die een toonaangevende functie hebben in de Belgische economie. Wat denken zij van het ondernemerschap in ons land en hoe zien zij de toekomst? Om hieraan enige duiding te geven, werden er een aantal vragen gesteld aan dhr. Coucke. Hij is bestuurder van Omega Pharma, een multinationale groep van Belgische oorsprong die met meer dan 2800 medewerkers in 17 landen in 2005 een omzet van 960 miljoen euro realiseerde (www.omega-pharma.be). Hij was bereid in een telefonisch interview enkele vragen te beantwoorden.

Hij gaf aan dat het niveau van ondernemingszin inderdaad te laag ligt in ons land, het is te zeggen als het over ‘zelfstandig’ ondernemen gaat. Binnen een gevestigd bedrijf als Omega Pharma zijn de jongeren wel voldoende ondernemend, maar dit is volgens hem te wijten aan

de veilige cocoon waarin ze kunnen functioneren. Het zelfstandig ondernemerschap moet aangewakkerd worden via aanpassingen in de faillissementswetgeving en een gewaarborgd minimuminkomen. De te lage zekerheid weerhoudt jongeren van het zelfstandig ondernemen. Op korte termijn voorspelt dhr. Coucke geen problemen, maar op lange termijn zal er in België een gebrek aan innovatie zijn. Om binnen 20 jaar competitief te zijn, moeten de jongeren met ondernemingszin nu op eigen initiatief beginnen.

Het is duidelijk dat ook vanuit deze invalshoek het gebrek aan ondernemerschap als een probleem wordt gezien. Op lange termijn zal het een weerslag op onze economie hebben.

Ondernemerschap is ook voor de academische wereld een belangrijk onderwerp. Omwille van de toegankelijkheid van de bronnen wordt de UHasselt geanalyseerd. Maar er zijn legio voorbeelden voor de andere onderwijsinstellingen in Vlaanderen, bijvoorbeeld de Universiteit Gent die samenwerkt met het UNIZO aan initiatieven betreffende ondernemerschap.

De UHasselt is met meer dan één initiatief bezig dat als doel heeft het ondernemerschap te stimuleren. In het 'Toekomstplan voor de Universiteit Hasselt: beleidsvisie (juni 2005)' en het 'Jaarverslag 2005 van de Universiteit Hasselt' krijgen we een indicatie van het belang van ondernemerschap voor deze onderwijsinstelling.

Ondernemerschap is volgens de UHasselt belangrijk voor de ontwikkeling van de kenniseconomie in Limburg; het wordt in het 'Toekomstplan voor de Universiteit Hasselt: beleidsvisie (juni 2005)' als een kans gezien. Daarom wil de universiteit een bijdrage leveren aan het ondernemerschap in onze provincie via de creatie van spinn-off bedrijven.

De UHasselt richtte een instituut op ter bevordering van het ondernemerschap. KIZOK is één van de drie onderzoeksinstituten van de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen van de UHasselt. KIZOK staat voor Kennisinstituut voor Zelfstandig Ondernemen en KMO's en doet interdisciplinair onderzoek rond 'entrepreneurship en innovatie'. Het instituut staat niet enkel in voor onderzoek maar ook voor kennisverspreiding. Zo voorziet het onder meer in onderzoek, vorming en informatievoorziening op het domein van de economische

ontwikkelingen van de regio en prognoses dien aangaande. Dit geschiedt met het oog op de verbetering van het ondernemerschap in de regio. Omdat de faculteit streeft naar een integratie van onderwijs- en onderzoeksstrategie wordt het onderwijs verankerd aan de onderzoekssterkten van het KIZOK.

Op basis hiervan zien we dat, aangezien het instituut het ondernemerschap in de regio wil verbeteren en het onderzoek en het onderwijs verweven zijn, de UHasselt het ondernemerschap en bijgevolg de ondernemingszin van de studenten wil stimuleren.

In het 'Jaarverslag 2005 van de Universiteit Hasselt' en in een persmededeling van 15 maart 2006 kan worden gelezen dat in 2005 het project 'NV Ondernemerstalent' werd goedgekeurd. Het is een project van het KIZOK, in nauwe samenwerking met de Limburgse Reconversie maatschappij, LRM, en Dexia. Het heeft tot doel studenten de praktijk van het ondernemerschap te laten ervaren, waarbij deze praktijkervaring wordt gekaderd in het reguliere studieprogramma en waarbij de nodige 'coaching' wordt voorzien. Via de NV kunnen studenten Toegepaste Economische Wetenschappen een ondernemersproject uitbouwen in de vorm van een kleine coöperatieve vennootschap, waarbij het kapitaal voor 99% wordt ingebracht door de NV en voor 1% door de betrokken student of studenten. Indien de student na afloop van zijn studies het project wil verder zetten, kan hij de aandelen aankopen.

We zien het belang van ondernemerschap hier op drie manieren tot uiting komen. Ten eerste wordt het opgenomen in het Toekomstplan van de UHasselt waaruit blijkt dat het bevorderen van het ondernemerschap deel uitmaakt van het toekomstperspectief van de universiteit. Ten tweede is er een onderzoeksinstituut opgericht dat zich met het onderwerp bezig houdt en waarvan men de kennis en ervaring in verband met ondernemendheid wil laten doorsijpelen naar de studenten. Ten derde is er een specifiek project opgericht ter bevordering van het ondernemen in samenwerking met partners van buiten de universiteit. Als we hier kijken naar de inbreng van de drie partners zien we dat de universiteit slechts 11.5% van de financiële middelen voorziet. De overige 88.5% wordt gelijk over de twee andere partners verdeeld. Deze cijfers worden gegeven om de interesse van LRM en Dexia voor het project te duiden.

In al het vorige staat het gebrek aan ondernemerschap centraal. De basis van een gebrek aan ondernemers of ondernemerschap ligt onder andere bij een tekort aan ondernemingszin bij de jongeren. Geen jongeren met ondernemingszin betekent geen ondernemers. Zodoende ligt de kern van het probleem bij de ondernemingszin van de jongeren.

1.1.2 Persoonlijke keuze voor het onderwerp

De keuze van het onderwerp sluit aan bij de keuze voor de afstudeerrichting ‘integrerend ondernemerschap’. Al van jongs af aan heb ik een bijzondere interesse voor het zelfstandig ondernemerschap. De voorkeur voor dit onderzoek is tweeledig.

Eenzijds zijn ongeveer 70% van de mensen in mijn naaste omgeving, familie en kennissenkring van mijn ouders, zelfstandige ondernemers. Vermoedelijk komt daar de interesse voor het ondernemerschap vandaan. Aangezien vele kennissen weten dat ik Toegepaste Economische Wetenschappen studeer, spreken ze mij al eens aan over het onderwerp. Een steeds terugkerend thema is dat de jongeren niet genoeg initiatief nemen, dat hen alles moet worden voorgedaan, kortom dat ze niet ondernemend genoeg zijn.

Anderzijds kwam ik tijdens mijn opleiding in contact met professoren die het belang van ondernemingszin benadrukten. Een algemene tendens was dat onze generatie niet kan vertrouwen op de grote multinationals als werkverschaffers. Volgens hen is het slechts een kwestie van decennia vooraleer de bedrijven die zorgen voor veel werkgelegenheid onze regio zullen verlaten. Ze beklemtonen dat het aan jonge ondernemers is om te innoveren en op eigen initiatief iets op te starten, teneinde het economische peil te handhaven.

1.1.3 Definitie ondernemingszin

Ondernemen is iets proberen, wagen. Ondernemend zijn of stoutmoedig zijn, is iets groots of moeilijks ondernemen zonder vrees om de ingewikkelde of gevaarlijke zaken op zich te

nemen. De ondernemer is iemand die onderneemt, iemand die een ding van enig gewicht aanvangt en op zich neemt. Ondernemingsgeest is de drang naar het opzetten van grote ondernemingen. Hierbij is een onderneming een zaak van enig gewicht die men op zich neemt. (Van Dale, p.708-709)

Dit onderzoek heeft betrekking op de ondernemingszin bij jongeren. In dit opzicht is de interpretatie van Laevers en Bertrands (2004) interessant. Hun interpretatie is in hoofdzaak op kinderen en jongeren gebaseerd.

Ondernemingszin is de kunst om van bijna niets iets te maken. Het is 'doen' in plaats van langs de zijlijn blijven staan kijken. Iemand met ondernemingszin ziet een opportuniteit waar iemand anders chaos en verwarring ziet. Hij of zij bezit de capaciteit om alle bronnen, vaak door anderen gefinancierd, samen te brengen. Bovendien zorgt hij of zij ervoor dat de financieringsbronnen niet te vroeg uitgeput geraken, dat er geld is wanneer er geld nodig is. Een individu met ondernemingszin brengt een team samen dat complementair is aan de eigen vaardigheden en talenten. Een ondernemer is iemand die bereid is berekend risico te dragen en erop gebrand is om het lot in zijn of haar voordeel te draaien. (Timmons, 1994 door Laevers en Bertrands, 2004, p.18)

Ondernemingszin hangt samen met de drang naar autonomie. Een ondernemer vindt het belangrijk om zelf de controle over zijn leven en werk te hebben en heeft veel verantwoordelijkheidsgevoel. (Nelissen en Smeets, 2005, p. 144)

De verkennende literatuurstudie samenvattend komen we tot de volgende definitie: "Ondernemingszin gaat om iets proberen met enerzijds het bewustzijn dat men grenzen moet verleggen en anderzijds de lust om iets nieuws en duurzaam te creëren. Dit alles vanuit een drang naar autonomie en met een onbevreesde blik op de realisatie van de waargenomen kansen."

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Uit het vorige blijkt dat er aan ondernemerschap veel aandacht wordt besteed. Er worden meerdere initiatieven besproken die als doel hebben het ondernemerschap te stimuleren. Niet iedereen zal overgaan tot het zelfstandig ondernemen; daarvoor is een bepaalde mate van ondernemingszin vereist. Vooral de ondernemingszin van de jongeren is van belang. Zij zijn het die de toekomst van onze economie in handen hebben. Maar wat is nu ondernemingszin? Kan men de ondernemingszin stimuleren? Kunnen de onderwijsinstellingen iets doen aan de ondernemingszin van de studenten? Welke specifieke factoren beïnvloeden de ondernemingszin? Hieruit volgt de centrale onderzoeksstelling van deze studie:

Welke factoren beïnvloeden de ondernemingszin van studenten in het hoger onderwijs?

Deze vraag wordt opgesplitst in vijf deelvragen:

1. Wat is het belang van ondernemingszin voor het economische klimaat in Vlaanderen?
2. Wat wordt er verstaan onder ondernemingszin?
3. Hoe kan men de ondernemingszin bij studenten meten?
4. Welke factoren hebben al dan niet een invloed op de ondernemingszin van de studenten?
5. Hoe zit het met de invloed van de factoren op de componenten van ondernemingszin bij de studenten?

Op basis van deze onderzoeksvragen wordt de volgende onderzoeksopzet opgebouwd.

1.3 Onderzoeksopzet

Het onderzoek is in twee grote delen op te splitsen. Vooraleer er kan worden nagegaan welke factoren de ondernemingszin beïnvloeden, moet onderzocht worden wat ondernemingszin is en hoe het kan gemeten worden.

In de eerste fase van het onderzoek wordt ondernemingszin door middel van literatuurstudie onderzocht. Het is de bedoeling een definitie en de componenten van ondernemingszin te bepalen.

In de tweede fase worden de resultaten van de literatuurstudie gebruikt voor het opstellen van een meetinstrument voor het eigen empirisch onderzoek. De ondernemingszin van de jongeren wordt gemeten aan de hand van een vragenlijst. Met dezelfde vragenlijst wordt nagegaan welke factoren invloed hebben op de ondernemingszin bij studenten hoger onderwijs.

De gevonden literatuur heeft vooral betrekking op wat ondernemingszin is en wie het heeft, maar niet op de factoren die de ondernemingszin beïnvloeden of stimuleren. De te onderzoeken beïnvloedende factoren worden verkregen door 'brainstorming' gevolgd door eliminatie van de minder relevante factoren uit de lijst. Hoe dit precies in zijn werk gaat is terug te vinden in het deel over de ontwikkeling van de vragenlijst.

In de derde fase worden de data van het meetinstrument gebruikt om na te gaan welke factoren een invloed hebben op ondernemingszin.

Deelvraag 1 wordt beantwoord in dit hoofdstuk. Op het belang van ondernemingszin voor het economische klimaat van Vlaanderen wordt uitvoerig ingegaan in het deel 'praktijkprobleem'. Ook in dit hoofdstuk komt een deel van het antwoord van deelvraag 2 ter sprake in 'definitie van ondernemingszin'. Het antwoord wordt echter uitgebreid met gegevens uit hoofdstuk 2 'analyse van het begrip ondernemingszin'. Deelvraag 3 komt ook hier aan bod en wordt

afgesloten met het eerste deel van hoofdstuk 3 ‘ontwikkeling van de vragenlijst’. Deelvraag 4 en deelvraag 5 worden beantwoord in hoofdstuk 4.

1.4 Opbouw van de eindverhandeling

In het volgende hoofdstuk zal de analyse van het begrip ondernemingszin gedetailleerd aan bod komen.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de opzet en de uitvoering van het empirisch onderzoek besproken. Het hoofdstuk bestaat uit de bespreking van de ontwikkeling van de vragenlijst, de steekproeftrekking en de gegevensverwerking.

In hoofdstuk 4 vindt een uitgebreide bespreking van de resultaten plaats. Alle factoren komen afzonderlijk aan de beurt.

Tenslotte wordt in hoofdstuk 5 een synthese van de resultaten gegeven, samen met een methodologische terugblik, enkele vragen voor verder onderzoek en een aantal praktische aanbevelingen.

Hoofdstuk 2 : Analyse van het begrip ondernemingszin

De doelstelling van dit hoofdstuk is de componenten van ondernemingszin te bepalen en aan de hand ervan een test op te stellen om de ondernemingszin bij studenten te meten. Er wordt in dit hoofdstuk getracht een antwoord te vinden op de deelvragen 2 en 3.

De definitie van ondernemingszin werd reeds in hoofdstuk 1 bepaald. “Ondernemingszin gaat om iets proberen met enerzijds het bewustzijn dat men grenzen moet verleggen en anderzijds de lust om iets nieuws en duurzaam te creëren. Dit alles vanuit een drang naar autonomie en met een onbevreesde blik op de realisatie van de waargenomen kansen.”

2.1 Werkwijze

Allereerst worden de elektronisch toegankelijke catalogi van de UHasselt en Anet geraadpleegd voor een verkennend literatuuronderzoek. De catalogus van de UHasselt beslaat de universiteitsbibliotheek en de catalogus Anet heeft betrekking op het netwerk van wetenschappelijke bibliotheken in Limburg en Antwerpen. Deze raadpleging levert een beperkt aantal resultaten op.

Vervolgens wordt besloten welke documenten verder worden geanalyseerd. Deze selectie gebeurt op basis van de inhoudelijke relevantie van de teksten tot de onderzoeksvragen. Uiteindelijk resteren drie werken voor de analyse van het begrip ondernemingszin in deze context.

Vooreerst wordt het boek ‘Ondernemingszin (h)erkennen’ (Laevers en Bertrands, 2004) gebruikt. Ook wordt de screeninglijst benut die parallel met ‘Ondernemingszin (h)erkennen’ werd ontwikkeld. Deze werd ontworpen om na te gaan in welke mate studenten aansluiten bij het profiel van een ondernemende persoon. Het gaat om ‘Instrumenten voor de screening van studenten hoger onderwijs en observatie van de leeromgeving’ (Goossens en Verrue, 2004).

Daarnaast wordt de eindverhandeling ‘Profiel van de zelfstandige ondernemers als afgestudeerden van het LUC faculteit TEW’ (Nelissen en Smeets, 2005) onder begeleiding van Prof. G. Houben gebruikt. Dit wordt ondersteund met een gesprek met Prof. G. Houben, om zijn visie op ondernemingszin verder te ontdekken.

De verworven inzichten van deze bronnen zijn gebaseerd op extensief literatuuronderzoek. F. Laevers en E. Bertrands zijn beide onderzoekers aan de Katholieke Universiteit Leuven, waardoor hun competentie niet in twijfel kan worden getrokken. Hetzelfde geldt voor H. Goossens en J. Verrue van de Hogeschool Gent die hun instrument parallel hieraan hebben ontwikkeld. Meer informatie omtrent hun competentie is terug te vinden onder de bespreking van respectievelijk bron 1 en bron 2. E. Nelissen en K. Smeets deden het onderzoek in functie van een eindverhandeling. Enerzijds gebeurde dit onder toezicht van een professor en anderzijds slaagden ze beiden, waardoor de analyse niet anders dan als degelijk kan worden gekwalificeerd. De analyses van ondernemingszin van de drie werken worden bijgevolg als aanvaardbaar beschouwd. Derhalve is het geoorloofd om het eigen literatuuronderzoek tot deze drie werken te beperken. Bij de afzonderlijke bespreking van iedere bron worden de geraadpleegde auteurs in kwestie vermeld. Voor het eigen onderzoek werden niet alle auteurs opnieuw nagetrokken.

Bij de volgende stap in de werkwijze wordt voor ieder van de drie werken nagegaan welke hierin de persoonskenmerken van individuen met een hoge ondernemingszin zijn, met andere woorden wat de componenten van ondernemingszin zijn. Zo ontstaat voor iedere bron een lijst met componenten van ondernemingszin. Deze lijsten worden naast elkaar gelegd en aan de hand van de definitie van de componenten wordt nagegaan waar de lijsten overeenkomen en waar ze verschillen, om zo tot een conceptueel model van ondernemingszin te komen. De gedetailleerde weergave van dit proces komt nu aan bod.

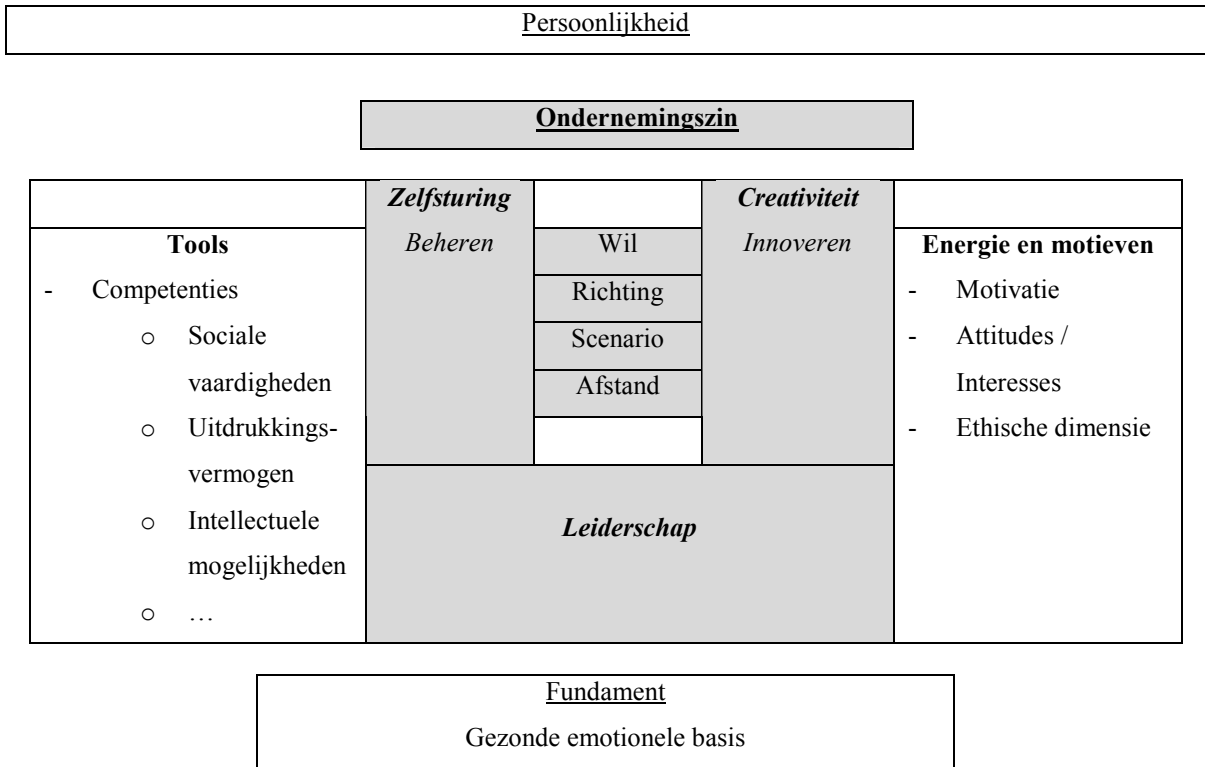
2.2 Bron 1: Laevers en Bertrands (2004)

Ferre Laevers doet onderzoek in opdracht van de Katholieke Universiteit Leuven bij het Departement Pedagogische Wetenschappen, meer specifiek voor het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs, CEGO. F. Laevers behoort tot het zelfstandig academisch personeel en is de verantwoordelijke van het CEGO. Els Bertrands is een lid van zijn onderzoeksteam.

Enkele auteurs waarop hun werk gebaseerd is:

1. Crijns (2003) *Icarus achterna? Essay voor de toekomst: ondernemerschap in Vlaanderen*
2. Center for Education and Industry (2001) *Independent research into learning for enterprise and entrepreneurship*
3. Dodge et al. (1991) *Caring for infants and Toddlers: A supervised Self-instructional Training Program*
4. Laevers (1997) *Onderwijs moet iets teweegbrengen, deel 1: zelfsturing of levenskunst*
5. Lawhon (1989) *Techniques for nurturing the Rudiments of Self Reliance in Children from birth to Age Three. Atlanta: Paper presented at the annual Meeting of the National Association for the Education of Young Children*
6. Lewis; Webley en Furnham (1995) *The New Economic Mind: The social Psychology of Economic Behaviour*
7. Meichenbaum et al. (1981) *Cognitieve-gedragsmodificatie: een integrale benadering*
8. Onstenk (2000) *Onderwijs en ondernemerschap, i.s.m. CINOP en SLO, Ministerie van Economische zaken*
9. Vandamme (2000) *Starterscoach*
10. Ybeman (1999) *De ondernemende samenleving, meer kansen, minder belemmeringen voor ondernemerschap.*

Laevers en Bertrands (2004) spreken over twee dimensies van ondernemingszin, namelijk zelfsturing en creativiteit en vier componenten: wil, richting, scenario, afstand. De mix van zelfsturing en creativiteit kan variëren.

Figuur 1: Schematische weergave van 'ondernemingszin (h)erkennen'

Bovenstaande figuur is het resultaat van het onderzoek van Laevers en Bertrands (2004) naar de kern van ondernemingszin bij kinderen en jongeren. Een gezonde emotionele basis is het fundament voor ondernemerschap. Worden daarbij een portie ondernemingszin, de nodige competenties en voldoende energie en motieven gevoegd, kan er worden gesproken van een ondernemende persoonlijkheid. Om een eindeloze opsomming te vermijden worden slechts de drie belangrijkste competenties, in overeenstemming met de figuur, vermeld: sociale vaardigheden, uitdrukkingsvermogen en intellectuele mogelijkheden. Bij energie en motieven draait het om motivatie, attitude en interesse en speelt een ethische dimensie mee.

De analyse van ondernemingszin in het kader van dit onderzoek op basis van Laevers en Bertrands (2004) wordt beperkt tot het gearceerde gedeelte van de figuur. Dit sluit niet uit dat doorheen de tekst 'tools' of 'energie en motieven' niet aan bod kunnen komen. Het betekent in hoofdzaak dat de specifieke analyse ervan voor deze bron buiten beschouwing wordt gelaten. De redenen hiervoor zijn eerder pragmatisch. Het is bijvoorbeeld niet evident het intellectuele vermogen van een doelgroep te onderzoeken, denk aan reglementeringen aangaande privacy, het probleem van validiteit van de zogenaamde 'IQ-testen' enzovoort. Merk wel op dat Nelissen en Smeets (2005) bijvoorbeeld 'energetisch' als een persoonskenmerk van zelfstandige ondernemers aanduiden. Het gebruik van gelijkaardige componenten wordt dus niet uitgesloten in onze volledige analyse van ondernemingszin op basis van alle bronnen.

Uit de studie van het gearceerde gedeelte komt het volgende besluit voort. Ondernemen steunt enerzijds op zelfsturing en anderzijds op creativiteit. Het begint bij zelfsturing en als daar een dosis creativiteit wordt aan toegevoegd, wordt van ondernemingszin gesproken. Zelfsturing heeft betrekking op 'zijn plan trekken', 'weten wat men wil' en 'plannen in realiteit omzetten'. Samen met creativiteit gaat het over 'het gat in de markt zien' en 'creatief en vernieuwend zijn in het lanceren van voorstellen'. Leiderschap komt erbij kijken als van die ondernemingszin iets wordt afgestraald op de omgeving en op anderen. Ondernemers zien wat er nog niet is, hebben een neus voor kansen en hebben met hun initiatief een impact op de omgeving. Het gaat niet enkel om ideeën voorspellen volgens Laevers en Bertrands (2004), maar ook om het realiseren ervan. Er moet doelgericht tot actie worden overgegaan en er moet gezocht worden naar onverwachte combinaties en niet conventionele oplossingen. Bij dit alles moeten de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk worden aangewend en moet er bereidheid zijn om iets van de fantasieën los te laten zodat het plan toch realiteit kan worden.

De mix van zelfsturing en creativiteit in de vier componenten kan variëren. Bij elk van de componenten kan men een inbreng van zelfsturing en creativiteit herkennen. De neiging naar de ene of de andere dimensie verschilt van individu tot individu. Een overzicht van de componenten:

❖ Wil

Bij de wilsfactor draait het om de gedrevenheid om iets te veranderen aan de omgeving. Ondernemende mensen worden gemotiveerd door het besef dat ze impact kunnen hebben op hun omgeving. Ze geven niet meteen op eens ze van start zijn gegaan en hebben bijgevolg veel doorzettingsvermogen. Ondernemers kunnen frustratie verdragen en doen alles om dichterbij het doel te komen.

❖ Richting

Ondernemende individuen hebben een duidelijk richtingsgevoel. Ze worden door iets bewogen, onder andere door een persoonlijke drijfveer zoals succes, sociale aanvaarding of zelfbehoud. Er wordt gericht en persoonlijk gekozen. Bij veranderingen worden gelijk mogelijke aanpassingen en ingrepen opgemerkt.

❖ Scenario

Voor personen met ondernemingszin is een vooraf tot in detail uitgewerkt schema niet noodzakelijk. De omgang met onzekerheid is vanzelfsprekend. Er worden doelen gesteld en daarmee wordt aan de slag gegaan. Gaandeweg wordt het proces dan wel duidelijk. Men blijft altijd alert om zodoende waar nodig te anticiperen en bij te sturen. Bruikbare elementen die plots opduiken worden geïntegreerd. Ondernemende personen hebben een breed vizier en kunnen met meer zaken tegelijk rekening houden.

❖ Afstand

Afstand nemen, betekent heel even stilstaan, loskomen van wat er gedaan wordt en kijken of het nog goed is. Het gaat om een bewuste bijsturing van het gedrag en bijleren.

2.3 Bron 2 : Goossens en Verrue (2004)

Bron 2 is als het ware een operationalisering van bron 1. ‘Instrumenten voor de screening van studenten hoger onderwijs en observatie van de leeromgeving’ is parallel ontwikkeld met het boek ‘Ondernemingszin (h)erkennen’. Waar Laevers en Bertrands (2004) eerder algemeen de kern van ondernemingszin bij kinderen en jongeren hebben bestudeerd, hebben Goossens en Verrue (2004) de vier componenten van Laevers en Bertrands (2004) in psychologische concepten onderverdeeld en hebben ze een bijhorend meetinstrument ontwikkeld. Het meetinstrument is specifiek voor studenten van het hoger onderwijs.

Helena Goossens en Johan Verrue zijn beiden personeelsleden van de Hogeschool Gent aan het Departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde. Voor het ontwikkelen van dit meetinstrument werkten ze nauw samen met drie andere departementen en één sector, namelijk het Departement Gezondheidszorg Vesalius, het Departement Industriële Wetenschappen, het Departement Sociaal-Agogisch Werk en de Sector Onderwijsontwikkeling en –innovatie. Het meetinstrument werd ontwikkeld in functie van het Europees programma STEP “Ondernemingszin bevorderen in het onderwijs”. De realisatie gebeurde in samenwerking met het Vlaams Instituut voor Zelfstandig Ondernemen, VIZO, de Unie van Zelfstandige Ondernemers, UNIZO, het Expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs, ECEGO, de Vlaamse Dienst voor Beroepsopleiding en Arbeidsbemiddeling, VDAB en de Vlaamse Hogescholenraad, VLHORA. De realisatie werd medegefinancierd door ‘Equal’, een fonds van de Europese Unie voor bijdrage aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid door het bevorderen van de inzetbaarheid, het ondernemerschap, de aanpasbaarheid en de gelijk kansen en door het investeren in menselijke hulpbronnen.

Het meetinstrument bestaat uit drie delen. Eerst worden de portretten van drie studenten geschetst om aan te tonen hoe ondernemingszin bij iedere jongere anders zichtbaar is. Dan volgt een screeningtest die bestaat uit een meetinstrument van 28 meerkeuzevragen. Als laatste is er een checklist leeromgeving. Hierin wordt de sfeer en de organisatie van de

leeromgeving bevraagd. De checklist bestaat uit vijf rubrieken en de vragen worden met een 4-puntenschaal beoordeeld van 'helemaal niet' tot 'in zeer grote mate'.

Uit slechts één van de drie portretten kan ondernemingszin bij de studenten worden opgemerkt; het gaat hier over twee studenten uit de 3de bachelor Handelswetenschappen. Als we de screeningtest naast het portret van deze twee jongeren leggen, zien we dat alle elementen uit de test in aanzienlijke mate aanwezig zijn. In de overige portretten beschikken de jongeren over een aantal elementen, maar blijven ze in gebreke voor andere. Wanneer het portret van een student master Marketingmanagement wordt bestudeerd, wordt onmiddellijk duidelijk dat het hem vooral aan wilskracht ontbreekt om zich voor een initiatief in te zetten. Het portret van een studente 1ste bachelor Bestuurskunde duidt op een gebrek aan zelfsturing; de studente heeft sturing en aanmoediging nodig. De screeningtest wordt gebruikt om inzicht te krijgen in de ondernemingszin van de studenten en te werken aan hun gebreken.

Met de screeningtest kan een persoonlijk ondernemersprofiel worden opgesteld. Dit profiel bevat een korte beschrijving van het begrip ondernemingszin, de persoonlijke score van de student en een beschrijving van het concreet gedrag. De beschrijving van het gedrag gebeurt volgens de verschillende componenten van het concept ondernemingszin (Laevers en Bertrands, 2004).

De screeningtest berekent onder andere een persoonlijke score voor ondernemingszin. Daarmee is hij een potentieel antwoord op de derde onderzoeksvraag 'hoe kan ondernemingszin gemeten worden'. De essentie van de screeningtest wordt hieronder weergegeven. Merk op dat de eigen analyse verder gaat dan dit onderdeel van het meetinstrument van Goossens en Verrue (2004), maar dat deze screeningtest wel als basis wordt gebruikt in het conceptueel model.

De rubrieken van de screeningtest van Goossens en Verrue (2004) worden in de onderstaande weergave behouden. Alle elementen worden beschreven aan de hand van de meest essentiële informatie uit de vragen.

Ondernemingszin - Een mix van zelfsturing en creativiteit

De screeningtest is parallel ontwikkeld met het boek 'Ondernemingszin (h)erkennen' (Laevers en Bertrands, 2004). Dit eerste deel van de screeningtest is gebaseerd op het bovenste gedeelte van het gearceerde gebied in figuur 1 (Laevers en Bertrands, 2004). Wat hier volgt is een operationalisering van het model. Voor de algemene bespreking wordt verwezen naar bron 1 (Laevers en Bertrands, 2004).

1. "Ervoor gaan, doorzetten" - wilfactor

De wilfactor is door Goossens en Verrue (2004) onderverdeeld in drie psychologische concepten: 'warmlopen', 'impact willen' en 'doorzetten'.

1.1. Warmlopen

Dit element geeft aan dat men interesse heeft voor nieuwe initiatieven; dat men zo gepassioneerd kan zijn door een nieuw initiatief dat men als het ware in vuur en vlam staat.

1.2. Impact willen

Het tweede psychologische concept van de wilfactor is 'impact willen'. Iemand die impact wil, houdt ervan om zelf het initiatief te nemen; zo iemand wacht niet tot anderen een aanzet hebben gegeven.

1.3. Doorzetten

'Doorzetten' is in het leven voor een aantal dingen essentieel. 'Doorzetten' onderscheidt onder andere de individuen met ondernemingszin van de rest. Een doorzetter is bereid kost wat kost zijn doel te bereiken. Hij of zij stopt niet na een aantal pogingen, maar houdt vol ondanks tegenslagen.

2. “Weten wat je wilt, geïnspireerd zijn” - richting kiezen

Goossens en Verrue (2004) hebben vier concepten nodig in hun screeningtest om dit onderdeel bij studenten te meten. De concepten worden hieronder met een korte beschrijving weergegeven.

2.1. Kiezen

Personen verschillen van elkaar door hun omgang met keuzes. Sommigen hebben het moeilijk om keuzes te maken en hebben slechts een vaag idee van de richting die ze uitwillen, anderen weten intuïtief ‘dat is het’. Zij die intuïtief weten ‘dat is het’ hebben meer ondernemingszin in het bloed.

2.2. Gedreven

De overgave waarmee men aan een idee of project waarvoor men zich interesseert werkt, bepaalt de gedrevenheid. Gedreven studenten kunnen helemaal in beslag genomen worden door een project of iets anders.

2.3. Inspiratie

Wanneer men beroep moet doen op anderen om op ideeën te komen, schiet men tekort voor dit element. Bij ondernemers borrelen de ideeën als vanzelf op, als hen wordt gevraagd een nieuwe activiteit op te zetten.

2.4. Inspelen op kansen

Het laatste element van dit onderdeel is ‘inspelen op kansen’. De ene heeft een neus voor kansen en mogelijkheden en weet ze optimaal te benutten, terwijl de andere er niet in slaagt ze te zien of faalt om erop in te spelen.

3. “Weten wat je te doen staat en het voor elkaar krijgen” - scenario’s bedenken en uitvoeren

Het is een eerste zaak om te weten wat je wilt en de wil op te brengen om ervoor te gaan. Maar het is een tweede zaak om te weten wat je te doen staat en het voor elkaar te krijgen. Om deze component te meten zijn er acht concepten nodig.

3.1. Nieuwe scenario’s ontwikkelen

Wanneer een student problemen heeft met de uitvoering van een nieuwe opdracht is dit een teken dat er aan zijn ondernemingszin gewerkt kan worden. Bij ondernemende studenten verloopt de uitvoering van een nieuwe opdracht vlot, ze bedenken al doende hoe ze te werk zullen gaan.

3.2. Prioriteiten

Bij dit element gaat het erom de juiste prioriteiten te bepalen bij de uitvoering van een opdracht. Men moet de capaciteit bezitten om de belangrijkste en dringendste taken eerst aan te pakken.

3.3. Alertheid, bijsturen, zorgvuldigheid

Dit element bestaat uit drie termen: alertheid, bijsturen en zorgvuldigheid. ‘Zorgvuldigheid’ omvat de twee anderen als het ware. Ondernemende studenten houden steeds in het oog hoe een project verloopt en hebben aandacht voor details, met andere woorden ze zijn alert. Bovendien sturen ze hun werkwijze bij waar nodig. Met andere woorden er wordt zorgvuldig te werk gegaan.

3.4. Breed vizier

Iemand met een breed vizier is niet beperkt tot het afwerken van taak per taak, hij of zij is in staat verschillende taken te combineren.

3.5. Anticiperen

‘Anticiperen’ gaat verder dan focussen op wat nu moet gebeuren en zich niet bekommeren om de rest. ‘Anticiperen’ is spontaan zien welke wendingen zich kunnen voordoen en passende oplossingen vinden. Ondernemingszin wordt ondermeer bepaald door het vermogen om te anticiperen.

3.6. Berekend risico, vertrouwen

Ondernemers voelen zich belemmerd door concrete richtlijnen. Ze willen de volledige vrijheid om een opdracht uit te werken ook al houdt dat meer risico in. Ze nemen echter geen onnodige risico's. Ze vertrouwen erop dat ze de opdrachten tot een goed einde brengen.

3.7. Originaliteit

Het zevende element van dit onderdeel is ‘originaliteit’. ‘Originaliteit’ en ondernemingszin gaan samen. ‘Originaliteit’ is het samenspel van het combineren van methodes, het gebruiken van verbeeldingskracht en het overlopen van onconventionele oplossingen om een probleem aan te pakken.

3.8. Flexibiliteit

Het is reëel dat zich tijdens een project onverwachte veranderingen of problemen voordoen. Iemand met ondernemingszin differentieert zich van de rest door soepel en probleemloos de planning en werkwijze aan te passen.

4. Afstand nemen

Om ‘afstand nemen’ te meten bij studenten hebben Goossens en Verrue (2004) een onderverdeling in zes psychologische concepten nodig.

4.1. Planmatigheid en strategisch denken

Halsoverkop te werk gaan is zelden raadzaam. Studenten met ondernemingszin bezitten de vaardigheid om bij een nieuwe opdracht spontaan te zien hoe ze het gaan aanpakken

rekening houdende met mogelijk beïnvloedende factoren. Ze vermijden om roekeloos te werk te gaan, maar pakken de dingen planmatig aan en denken vooruit.

4.2. Doelbewustzijn

Dit element geeft aan dat ondernemers weten waar ze naar toe willen. Het is nodig zicht te hebben op de concrete resultaten die ze willen bereiken.

4.3. Analyseren

Ondernemende individuen vragen niet aan anderen om de oorzaak van een probleem uit te leggen. Wanneer zich een complex probleem voordoet, vinden ze zelf moeiteloos de oorzaak.

4.4. Los kunnen laten

Bij dit element draait het om het los kunnen laten van ideeën die weinig kans op slagen hebben. Iemand met ondernemingszin is realistisch ingesteld en gaat bij een lage slaagkans op zoek naar andere mogelijkheden.

4.5. Evalueren

‘Evalueren’ is het vijfde element van dit onderdeel. ‘Evalueren’ is na het afwerken van een opdracht aangeven wat er goed en minder goed is aan het resultaat en ook kunnen uitleggen waarom.

4.6. Ervaringsleren

‘Lessen trekken’ is belangrijk om aan te geven of men ondernemend is. ‘Ervaringsleren’ onderscheidt studenten met ondernemingszin van de rest. Het komt erop neer geen twee keer dezelfde fout te maken.

Leiderschap

Dit tweede gedeelte van de screeningtest is net als het eerste deel ‘Ondernemingszin – Een mix van zelfsturing en creativiteit’ op het gearceerde gedeelte van figuur 1 (Laevers en

Bertrands, 2004) gebaseerd. Hier volgt een operationalisering van 'Leiderschap'. Er zijn zeven psychologische concepten gebruikt voor de meting.

5. Leiderschap

De concepten van leiderschap zijn 'mobiliseren en samenbrengen', 'synthetiseren en structureren', 'beslissen', 'verdelen en delegeren', 'overzien en bijsturen', 'coachen' en als laatste 'verantwoordelijkheid'.

5.1. Mobiliseren en samenbrengen

Het eerste psychologische concept van leiderschap is 'mobiliseren en samenbrengen'. Een ondernemer bezit deze eigenschap; hij of zij is in staat anderen enthousiast te maken voor een bepaald doel of project. Hij of zij bezit de capaciteit om een groep mensen ergens samen voor te laten gaan.

5.2. Synthetiseren en structureren

Wanneer tijdens een groepsbijeenkomst uiteenlopende voorstellen worden gedaan, vat de student met ondernemingszin alle ideeën samen tot één duidelijk voorstel waarin iedereen zich kan vinden.

5.3. Beslissen

In een groepsdiscussie moet iemand het initiatief nemen. Degene die dat doet, heeft vaak een grote invloed op de beslissing die wordt genomen. Iemand met ondernemingszin zal zich naar voor werpen om het initiatief te nemen en zal bijgevolg zijn inbreng in de beslissing hebben.

5.4. Verdelen en delegeren

Het vierde element van dit onderdeel is 'verdelen en delegeren'. Bij een groepswerk kan men degene met ondernemingszin onderscheiden door op zoek te gaan naar degene die de verantwoordelijkheden verdeelt en waarvan men merkt dat hij of zij dit doet in

overeenstemming met ieders capaciteiten. Deze persoon zal de neiging hebben om alles discreet in het oog te houden, zonder controlerend over te komen.

5.5. Overzien, bijsturen

Bij een teamopdracht werkt een ondernemend individu zijn deel af en ziet erop toe dat alles goed verloopt. Waar nodig helpt hij of zij en stuurt bij.

5.6. Coachen

‘Coachen’ is een element van ondernemingszin. Wanneer in een groepswerk het enthousiasme vermindert, neemt de coach onmiddellijk het voortouw en tracht de geestdrift er terug in te krijgen.

5.7. Verantwoordelijkheid

Een ondernemer schuift de verantwoordelijkheid niet af, hij of zij neemt ze zelf op. Hij of zij zorgt ervoor dat alles in goede banen loopt wanneer er in team wordt gewerkt.

Het derde deel van het meetinstrument is een ‘checklist leeromgeving’. De klemtoon ligt hier op de lesgever en de leeromgeving. De vraag is wat gedaan kan worden om een leeromgeving te creëren die ondernemingszin stimuleert. Een aantal kernaspecten zijn de sfeer in de groep, de organisatie van het lesgebeuren, de manier van tussenkomst, het aanbod van rolmodellen en de aandacht voor ondernemingszin. Hoewel dit deel van het meetinstrument interessante informatie oplevert, die in de loop van het onderzoek best in het achterhoofd wordt gehouden, wordt het niet rechtstreeks gebruikt voor het opbouwen van het conceptueel model.

Voor deze bron ligt de klemtoon voor de constructie van het conceptueel model van ondernemingszin op de ‘screeningtest’, het tweede deel van het meetinstrument.

2.4 Bron 3 : Nelissen en Smeets (2005)

Els Nelissen en Kelly Smeets bestudeerden in hun hoedanigheid van studente aan de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen het profiel van zelfstandige ondernemers. Bij hen is er allicht sprake van ondernemingszin. Dit deel behandelt de persoonskenmerken van zelfstandige ondernemers zoals ze in de bevindingen uit de literatuurstudie van Nelissen en Smeets (2005) vermeld staan. Deze opsomming vormt één van de twee lijsten aan de hand waarvan de componenten van ondernemingszin voor het conceptueel model van dit onderzoek worden bepaald.

De lijst met de 31 persoonskenmerken van Nelissen en Smeets (2005) is gebaseerd op een uitgebreid literatuuronderzoek. Per persoonskenmerk wordt de analyse van meerdere auteurs aangehaald. Hoewel het onderzoek bij zoveel auteurs zeer verdienstelijk is, blijkt bij nadere analyse dat het onderscheid tussen sommige persoonskenmerken daardoor eerder vaag is. Op sommige plaatsen duikt een overlapping van definities op. De gebruikte bronnen:

1. Baumbach en Mancuso (1987) *Entrepreneurship and venture management*
2. Bloomberg (1999) *The Harvard entrepreneurship club*
3. Bridge et al. (1998); Donckels (1999); Morris (1998); Nandram en Samson (2000) door Buyens et al. (2002) *Verkennend onderzoek naar startende ondernemers in Vlaanderen*
4. Burch (1986) *Entrepreneurship*
5. Dyer (1992) *The entrepreneurial experience, confronting career dilemmas of the start-up executive*
6. Fiers en De Mey (2004) *Ondernemers en managers: profiel-en motivatiestudie*
7. Graydon (2002) *Het profiel van startende ondernemers*
8. McDaniel (2002) *Entrepreneurship and innovation: an economic approach*
9. Schölhammer en Kuriloff (1988) *Entrepreneurship and small business management*
10. Silver (1986) *How to get it and go for it*

11. Stigter (2001) *Het voorbereidingsproces van start tot finish? Onderzoek naar de overeenkomsten en verschillen in het voorbereidingsproces van starters, potentiële starters en stoppers.*
12. Timmons (1999) *New venture creation, entrepreneurship for the 21st century*

De volgende opsomming van persoonskenmerken is een herinterpretatie van de analyse van Nelissen en Smeets (2005). Enkel de essentie van de definitie wordt bewaard om overlapping te vermijden en de opsomming beter bruikbaar te maken voor verder onderzoek.

1. Prestatiemotivatie

‘Prestatiemotivatie’ heeft betrekking op het kiezen van taken die een objectief risico inhouden en waarvoor een gevoel van persoonlijke prestatie kan worden verkregen. Een grotere inzet tonen voor taken die een mentale manipulatie vereisen, duidt op prestatiemotivatie, net als beter presteren wanneer er positieve en duidelijke feedback wordt verkregen. Het gaat om de gedrevenheid in functie van een verlangen om uitdagende doelen te bereiken. Prestatiemotivatie gaat om concurreren tegen de standaarden die men zichzelf oplegt en constant naar verbetering zoeken.

2. Drang naar autonomie

Personen die gekenmerkt worden door een drang naar autonomie ervaren problemen met hiërarchie en dulden dit niet. De zaken moeten gerealiseerd kunnen worden zoals zij het zelf willen.

3. Risicobereidheid

‘Risicobereidheid’ houdt in dat men berekende persoonlijke risico’s durft nemen. Het gaat om de omgang met het feit dat er slechts een bepaalde controle over de uitkomst mogelijk is. Het is een kwestie van risico’s te vermijden, maar ook van ze te aanvaarden waar nodig.

4. Doorzettingsvermogen

Iemand die volhardend is in het oplossen van problemen en blijft proberen totdat hij slaagt heeft doorzettingsvermogen. 'Doorzettingsvermogen' is met volharding blijven doorgaan ook wanneer het niet juist is vanaf de eerste keer, totdat het leidt tot succes.

5. Interne locus of control

'Interne locus of control' gaat om het geloof dat men zelf het succes kan beïnvloeden, dat men een invloed heeft op de omgeving en zaken kan sturen en veranderen. Het is een kwestie er van overtuigd te zijn dat het leven niet bepaald wordt door externe factoren.

6. Tolerance of ambiguity

Dit persoonskenmerk komt neer op het correct omgaan met de onzekerheid dat de plannen nog kunnen herzien worden wanneer dat nodig blijkt.

7. Zelfvertrouwen

Het geloof dat men zal slagen als men lang en hard genoeg werkt, is zelfvertrouwen. Het draait om zeker zijn van zichzelf en van zijn eigen capaciteiten.

8. Toewijding en vastberadenheid

Een toegewijd en vastberaden iemand heeft een sterke wil om hindernissen te overwinnen. Hij is bereid te leven, te eten en te slapen voor wat hij wil bereiken.

9. Energetisch

'Energetisch zijn' betekent meer energie hebben dan de gemiddelde persoon.

10. Optimistisch / Realistisch

Een individu met dit persoonskenmerk heeft er vertrouwen in dat de geleverde inspanningen leiden tot een goede afloop op basis van realistische verwachtingen.

11. Bereidheid om persoonlijke offers te brengen

Iedereen heeft zaken die hem na aan het hart liggen, maar niet iedereen is bereid die op te geven om een bepaald doel te bereiken. Dit onderscheidt onder andere de zelfstandige ondernemers van de anderen.

12. Creatief

Creativiteit heeft betrekking op het zien van een probleem als een uitdaging en nieuwe, eerder ongewone manieren bedenken om het op te lossen.

13. Geen faalangst

Personen zonder faalangst zien falen als een onderdeel van het leerproces. Geen faalangst hebben, betekent de instelling hebben dat succes een veelheid aan blunders bedekt.

14. Houden van uitdaging

Als men steeds op zoek gaat naar nieuwe uitdagingen is dit een indicatie dat men van uitdaging houdt.

15. Aanpassingsvermogen / Flexibiliteit

Dit persoonskenmerk duidt op veerkrachtig zijn. 'Aanpassingsvermogen / Flexibiliteit' heeft betrekking op de capaciteit zich goed te kunnen aanpassen wanneer de omstandigheden anders zijn dan verwacht.

16. Nood aan feedback

Iemand die actief op zoek gaat naar respons om te horen hoe goed hij of zij presteert of om te leren uit zijn of haar fouten, is een persoon met nood aan feedback.

17. Competitieve geest

Men is competitief ingesteld en men heeft bijgevolg een competitieve geest als er een voortdurende drang aanwezig is om met anderen te concurreren.

18. Organisator

Een organisator weet de componenten die vereist zijn om het doel te bereiken, samen te brengen.

19. Status / Macht

Een ondernemend individu wordt gedreven door een verlangen om iets te verwezenlijken. Status en macht zijn niet de hoofddrijfveer.

20. Stressbestendig

‘Stressbestendigheid’ houdt in dat de goede resultaten van stress zoals hogere prestatie worden gemaximaliseerd terwijl de negatieve resultaten zoals frustratie en uitputting worden geminimaliseerd.

21. Doelgericht

De focus van een doelgericht iemand ligt op het resultaat en niet op de middelen. Zijn of haar aandacht wordt voortdurend op het eindresultaat gevestigd.

22. Inzicht (in de toekomst)

Het gaat hier over een zicht hebben op ideeën en producten die de samenleving kunnen veranderen.

23. Verantwoordelijkheidszin

Een belangrijk persoonskenmerk is 'verantwoordelijkheidszin'. Men moet in staat zijn de uitkomst van wat er ondernomen wordt te accepteren en de schuld bij zichzelf te leggen.

24. Houding ten opzichte van geld

Geld is belangrijk voor een ondernemer, maar niet het primaire doel. Het verlangen om iets te bereiken weegt zwaarder door dan de financiële winst.

25. Kansen herkennen

Dit persoonskenmerk gaat om zien wat er ontbreekt en bijgevolg vereist is, op het moment dat anderen dit nog niet zien.

26. Plezier van het werk

Iemand die plezier van zijn of haar werk heeft, kan genieten van hard werken en opgewonden zijn om ergens aan te beginnen.

27. Communicatievaardig

Kort gezegd gaat het om de kunst van het effectief communiceren. Een ondernemer is beter in het duidelijk en doelgericht communiceren dan de anderen.

28. Behoeftte om te controleren

Het persoonskenmerk ‘behoefte om te controleren’ heeft betrekking op het ervaren van de vreugde zelf de controle te hebben, ondanks de problemen die moeten worden opgelost.

29. Doeners

‘Doeners’ zijn degenen die snel tot actie over gaan en pro-actief gedrag vertonen.

30. Anderen kunnen inspireren

De capaciteit om anderen te inspireren bestaat erin de eigen waarden en visie te kunnen overbrengen op anderen.

31. Administratieve gerichtheid

Een ondernemer vertoont een eerder afkerig gedrag ten opzichte van administratie, maar bezit de kunst om het overzicht te houden.

Het zijn deze aangepaste definities van de persoonskenmerken van zelfstandige ondernemers uit Nelissen en Smeets (2005) die in het volgende deel worden gebruikt om het conceptueel model op te bouwen.

2.5 Synthese : een conceptueel model van ondernemingszin

Een eerste stap naar het meten van ondernemingszin is het construeren van een conceptueel model. Het conceptueel model bestaat uit een synthese van de bevindingen uit het verkennend onderzoek. De elementen van bron 2 (Goossens en Verrue, 2004), die een operationalisering van bron 1 (Laevers en Bertrands, 2004) is en de persoonskenmerken van bron 3 (Nelissen en Smeets, 2005) vormen de basis van het conceptueel model.

De bronnen vertrekken van een andere aanpak. De aanpak van Laevers en Bertrands (2004) en bijgevolg ook die van Goossens en Verrue (2004) is eerder conceptueel. De aanpak van Nelissen en Smeets (2005) daarentegen is empirisch; er wordt eerder van de ondernemers zelf vertrokken. Door beide bronnen samen te analyseren, zal het eigen conceptueel model van ondernemingszin rijker zijn dan de gebruikte input.

Tabel 1: Het conceptueel model van ondernemingszin

Ondernemingszin	<u>Goossens en Verrue, 2004</u>	<u>Nelissen en Smeets, 2005</u>
------------------------	---------------------------------	---------------------------------

Wilsfactor		Wilsfactor			
1.	Enthousiasme	1.1	Warm lopen	9 26	Energetisch Plezier van het werk
2.	Impact willen	1.2	Impact willen		
3.	Doorzettingsvermogen	1.3	Doorzetten	4 11	Doorzettingsvermogen / Volhardendheid Bereidheid om persoonlijke offers te brengen
4.	Prestatiemotivatie			1 14 16 17 19 24	Prestatiemotivatie Houden van uitdaging Nood aan feedback Competitieve geest Status / Macht Houding ten opzichte van geld
5.	Drang naar autonomie			2 28	Drang naar autonomie Behoeftte om te controleren

Richting kiezen		Richting kiezen			
6.	Kiezen	2.1	Kiezen		
7.	Gedrevenheid	2.2	Gedreven	8 21 29	Toewijding en vastberadenheid Doelgericht Doeners
8.	Inspiratie	2.3	Inspiratie		
9.	Inspelen op kansen	2.4	Inspelen op kansen	25	Kansen herkennen

Scenario		Scenario			
10.	Nieuwe scenario's ontwikkelen	3.1	Nieuwe scenario's ontwikkelen		
11.	Prioriteiten	3.2	Prioriteiten		

12.	Zorgvuldigheid en bijsturen	3.3	Alertheid, bijsturen, zorgvuldigheid		
13.	Breed vizier	3.4	Breed vizier		
14.	Anticiperen	3.5	Anticiperen	20	Stressbestendig
15.	Risicobereidheid	3.6	Berekend risico, vertrouwen	3	Risicobereidheid
16.	Vertrouwen			10	Vertrouwen
17.	Originaliteit	3.7	Originaliteit	12	Originaliteit
18.	Flexibiliteit	3.8	Flexibiliteit	15	Flexibiliteit

Afstand nemen		Afstand nemen			
19.	Planmatigheid en strategisch denken	4.1	Planmatigheid, strategisch denken		
20.	Doelbewustheid	4.2	Doelbewust zijn		
21.	Analyserend vermogen	4.3	Analyseren		
22.	Los kunnen laten	4.4	Los kunnen laten		
23.	Evalueren	4.5	Evalueren		
24.	Ervaringsleren	4.6	Ervaringsleren		

Leiderschap		Leiderschap			
25.	Mobiliseren	5.1	Mobiliseren en samenbrengen	27	Communicatievaardig
		5.6	Coachen	30	Anderen kunnen inspireren
26.	Synthetiseren en structureren	5.2	Synthetiseren en structureren		
		5.5	Overzien, bijsturen		
27.	Beslissen	5.3	Beslissen		
28.	Delegeren	5.4	Verdelen, delegeren	18	Organisator
29.	Verantwoordelijkheidszin	5.7	Verantwoordelijkheid	23	Verantwoordelijkheidszin

Allereerst is het noodzakelijk te vermelden dat de vier componenten van ondernemingszin zoals Laevers en Bertrands (2004) die in hun model opnemen, respectievelijk wilsfactor, scenario, afstand en richting kiezen, behouden blijven in het eigen conceptueel model. Vanaf hier zal er echter van onderdelen worden gesproken als het over deze termen gaat in plaats van over componenten. De reden hiervoor is dat de 29 begrippen waaruit ondernemingszin

bestaat in het eigen conceptueel model vanaf hier de term ‘componenten van ondernemingszin’ krijgen.

De argumentering voor het behoud van de verschillende onderdelen is meerledig. Enerzijds hebben Laevers en Bertrands (2004) deze indeling gemaakt op basis van een grondige studie, waardoor het nut niet kan genegeerd worden. Anderzijds bevat het eigen conceptueel model 29 componenten, wat nogal omvangrijk is. Derhalve is het overzichtelijker om de componenten in groepen te catalogeren. Bovendien vormt het behouden van de indeling geen belemmering bij de synthese van bron 2 (Goossens en Verrue, 2004) en bron 3 (Nelissen en Smeets, 2005).

‘Leiderschap’ dat ook deel uitmaakt van het centrale gedeelte van figuur 1 (Laevers en Bertrands, 2004), zij het niet op hetzelfde niveau als ‘wil’, ‘richting’, ‘scenario’ en ‘afstand’, wordt als vijfde onderdeel opgenomen in het eigen conceptueel model. Ook al valt ‘leiderschap’ in het model van Laevers en Bertrands (2004) niet rechtstreeks onder hun concept ‘ondernemingszin’, uit de synthese van de bronnen blijkt dat de elementen van ‘leiderschap’ voor dit onderzoek onmisbare componenten zijn voor een correct beeld van ondernemingszin.

Op basis van de bovenstaande tabel kan het volgende gezegd worden:

- 15 componenten zijn uit slechts één enkel element opgebouwd
- 3 componenten zijn opgebouwd uit meerdere elementen uit dezelfde bron
- 11 componenten bestaan uit meerdere elementen uit verschillende bronnen

Slechts één element wordt volledig achterwege gelaten in de synthese namelijk het 31ste persoonskenmerk ‘administratieve gerichtheid’. Dit persoonskenmerk is van een totaal andere orde dan de overige componenten. De situering onder één van de vijf onderdelen is ingewikkeld en de bijdrage aan het conceptueel niet in die mate belangrijk dat de opname noodzakelijk is.

De psychologische concepten van Goossens en Verrue (2004) vormen de basis van het eigen conceptueel model. De 29 componenten van ondernemingszin zijn het resultaat van het aanvullen van de 28 psychologische concepten met drie extra componenten en het samennemen van twee psychologische concepten in twee componenten. De extra componenten 'prestatiemotivatie'(4), 'drang naar autonomie'(5) en 'vertrouwen'(16) zijn volledig nieuw ten opzichte van Goossens en Verrue (2004). De componenten 'mobiliseren'(25) en 'synthetiseren en structureren'(26) nemen ieder twee psychologische concepten samen. 'Mobiliseren' bestaat uit de psychologische concepten 'mobiliseren en samenbrengen'(5.1) en 'coachen'(5.6). 'Synthetiseren en structureren' omvat 'synthetiseren en structureren'(5.2) en 'overzien en bijsturen'(5.5).

Deze opbouw is tot stand gekomen uit een vergelijkende analyse van de bronnen. Op een aantal plaatsen kwam de inhoud van de psychologische concepten (Goossens en Verrue, 2004) en van de persoonskenmerken van zelfstandige ondernemers (Nelissen en Smeets, 2005) overeen en waren slechts de term of de specifieke bewoordingen anders. In dat geval werd de meest toepasselijke term of een volledig nieuwe term gekozen. De andere gevallen worden in de volgende alinea's besproken.

'Prestatiemotivatie' is een component enkel gebaseerd op persoonskenmerken. Nelissen en Smeets (2005) geven 'prestatiemotivatie' zelf ook als persoonskenmerk aan, maar de definitie is eerder vaag en overlapt een aantal andere persoonskenmerken. De beschrijving zoals ze in het vorige onderdeel 'Bron 3 : Nelissen en Smeets (2005)' wordt weergegeven, is een herwerking van hun analyse en bevat alleen de essentie om dit persoonskenmerk van de rest te onderscheiden. Bij het bepalen van de componenten van ondernemingszin is besloten de volledige analyse van Nelissen en Smeets (2005) in acht te nemen en niet enkel de onderscheidende essentie. Zodoende worden de persoonskenmerken 'prestatiemotivatie'(1), 'houden van uitdaging'(14), 'nood aan feedback'(16), 'competitieve geest'(17), 'status/macht'(19) en 'houding ten opzichte van geld'(24) alle onder de component 'prestatiemotivatie' opgenomen in het eigen conceptueel model. Dit zal zich weerspiegelen in de operationalisering.

De component 'drang naar autonomie' komt van de persoonskenmerken 'drang naar autonomie'(2) en 'behoefte om te controleren'(26). Deze persoonskenmerken kunnen op basis van hun definitie worden samengenomen in één component.

Beide componenten: 'prestatiemotivatie' en 'drang naar autonomie' horen op basis van hun betekenis thuis bij het onderdeel 'wilsfactor'.

De enige andere component die niet zijn grondslag vindt bij Goossens en Verrue (2005) is 'vertrouwen'(16). Het persoonskenmerk 'vertrouwen'(10) wordt hiervoor overgenomen. Naar inhoud hoort deze nieuwe component thuis bij het onderdeel 'richting kiezen'.

Hoofdstuk 3 : Opzet en uitvoering van het empirisch onderzoek

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de aspecten van het empirisch onderzoek. Achtereenvolgens zijn deze: de ontwikkeling van de vragenlijst, de steekproeftrekking en de gegevensverwerking. In de ontwikkeling van de vragenlijst worden drie delen behandeld namelijk de inleidende brief, de meting van de ondernemingszin en de meting van de beïnvloedende factoren. De bespreking van de steekproeftrekking bestaat uit twee delen: het steekproefplan en de feitelijke dataverzameling. De feitelijke dataverzameling wordt eerst algemeen weergegeven en vervolgens wordt er dieper ingegaan op de respons. De gegevensverwerking is opgesplitst in twee delen: de schaalconstructie en de manier van toetsen. De enquête is terug te vinden in bijlage 1.

3.1 Ontwikkeling van de vragenlijst

3.1.1 Inleidende brief

De vragenlijst werd voorzien van een algemene inleiding in de vorm van een e-mail. Hierin bevonden zich, ten eerste een korte uiteenzetting over het doel en het onderwerp van het onderzoek, ten tweede de instructies om de enquête in te vullen en ten derde de link om vlot naar de enquête te kunnen surfen. Verder werd de definitie gegeven van de term 'project' die meermaals in de vragenlijst werd gebruikt. Met 'project' wordt een vrij omvangrijke opdracht bedoeld die men uitvoert in het kader van zijn studies of voor een vereniging (jeugdbeweging, studentenvereniging, sportvereniging, ...). 'Vrij omvangrijk' betekent 'enkele dagen in beslag nemend'.

3.1.2 Meting van ondernemingszin

Het eerste deel van de vragenlijst tracht de ondernemingszin van de respondenten te meten. In het vorige hoofdstuk werd reeds duidelijk hoe het conceptueel model tot stand is gekomen. De variabelen aan de hand waarvan de ondernemingszin wordt gemeten, zijn subjectief en bijgevolg niet rechtstreeks waarneembaar. Iedere variabele benoemt een bepaalde eigenschap. Om te meten in welke mate de studenten een eigenschap bezitten, moet er worden nagegaan welke waarneembare gedragingen of uitspraken dit zouden kunnen weergeven.

Door te brainstormen op basis van het conceptueel model werden de dimensies en de indicatoren voor de variabelen bepaald. De inhoud en de manier van bevraging van 'instrumenten voor de screening van studenten hoger onderwijs en de observatie van de leeromgeving' (Goossens en Verrue, 2004) werden gebruikt als leidraad. Voor 10 variabelen was het zinvol ze in meerdere dimensies in te delen, de overigen zijn unidimensioneel. De dimensies zijn omstandigheden of situaties waarin de eigenschap tot uiting komt. Voor de variabelen enthousiasme, doorzettingsvermogen, prestatiemotivatie, gedrevenheid, inspelen op kansen, anticiperen, risicobereidheid, vertrouwen, mobiliseren en delegeren werden eerst dimensies bepaald. Voor iedere dimensie werd vervolgens nagegaan welke de waarneembare gedragingen en uitspraken zijn in zulke situatie. Deze waarneembare gedragingen en uitspraken vormen de indicatoren. Voor de overige 19 variabelen werden de indicatoren rechtstreeks op basis van de variabelen bepaald. De indicatoren dienen als basis voor de vragen van de enquête.

In totaal werden 65 vragen gebruikt om de ondernemingszin bij de doelgroep te meten. Omdat het een lange vragenlijst is, werd met drie vraagvormen gewerkt. De vragenlijst moet immers niet te omslachtig, vlot invulbaar maar toch duidelijk zijn. De drie vraagvormen vallen onder de noemer zelfbeoordelvragen. Het continuüm van alle vraagvormen besloeg vier categorieën zonder een middencategorie of een geen-mening filter. Deze antwoordmogelijkheden werden buiten beschouwing gelaten, om zoveel mogelijke bruikbare antwoorden te verzamelen. Het gebruik van een geen-mening filter is eigenlijk nodig voor een correct beeld, maar het is weinig stimulerend. De inspanning van de respondent om een

substantieel antwoord te geven zal kleiner zijn (Billiet, 1992) (Broeckmans, 2004). De keuze onder welke vierpuntenschaal een vraag werd ondergebracht, werd gebaseerd op de inhoud en de grammaticale formulering.

- De eerste 10 vragen zijn een variant van een semantische differentiaal. Bij deze manier van vraagstellen moet er een houding ten opzichte van twee bipolaire alternatieven worden aangenomen. Wanneer men instemt met de ene stelling van de elkaar contrasterende uitspraken duidt dit op een hoge ondernemingszin; instemmen met de andere stelling duidt op een lage ondernemingszin. De vier antwoordmogelijkheden strekken van ‘helemaal eens met de linker uitspraak’, ‘meer eens met links dan met rechts’, ‘meer eens met rechts dan met links’ tot ‘helemaal eens met de rechteruitspraak’.
- De volgende 32 vragen van de tweede vraagvorm bestrijken een continuüm van ‘altijd’, ‘dikwijls’, ‘weinig’ tot ‘nooit’ antwoorden.
- De antwoordcategorieën van de derde vraagvorm met 23 vragen gaan van ‘helemaal akkoord’ over ‘eerder akkoord’ en ‘eerder niet akkoord’ tot ‘helemaal niet akkoord’.

De operationaliseringtabel geeft een overzicht van de variabelen, met hun bijhorende dimensies en indicatoren plus de registratie-instructies. Zoals in hoofdstuk twee reeds aan bod kwam werden de variabelen opgedeeld in vijf categorieën. Deze onderverdeling is terug te vinden in de operationaliseringtabel.

Tabel 2: Operationalisering van het begrip ondernemingszin

Variabelen	Dimensies	Indicatoren	Registratie-instructies	
<i>Wilsfactor</i>				
Enthousiasme	- Interesse voor nieuwe initiatieven	- Een nieuw initiatief kan me in vuur en vlam doen staan	- 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/weinig/ nooit)	2.17
	- Energetisch door het leven gaan	- Na een lange lesdag begin ik nog vol goede moed aan een nieuw project	- idem	2.14
	- Plezier aan het werk beleven	- Ik kan ervan genieten om hard aan iets te werken	- idem	2.9
		- Als ik door	- idem	2.20

		omstandigheden een tijd niet heb kunnen werken, ben ik opgewonden wanneer ik terug aan de slag kan		
Impact willen		<ul style="list-style-type: none"> - Ik houd ervan om zelf het initiatief te nemen - Ik bepaal het liefst zelf op welke manier ik een paper schrijf of een werkstuk maak 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	<p>3.6</p> <p>2.21</p>
Doorzettingsvermogen	<ul style="list-style-type: none"> - Doorzetten - Bereidheid tot persoonlijke offers 	<ul style="list-style-type: none"> - Ik doe wat nodig is om mijn doel te bereiken ongeacht wat het kost - Ik houd vol ondanks tegenslagen - Als er zich een probleem voordoet dat ik niet krijg opgelost, kan ik hier 's nachts niet van slapen - Om een project tot een goed einde te brengen, ben ik bereid veel vrije tijd op te offeren 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) - idem - idem 	<p>2.8</p> <p>2.15</p> <p>2.19</p> <p>3.13</p>
Prestatie-motivatie	<ul style="list-style-type: none"> - Houden van uitdaging - Nood hebben aan feedback - De houding die men aanneemt ten opzichte van geld 	<ul style="list-style-type: none"> - Een nieuwe uitdaging lokt me - Ik verkies een taak waarvan ik niet zeker weet of ik ze krijg opgelost boven een taak die me weinig moeite kost - Wanneer ik beslis om iets te doen, wil ik dit zo goed mogelijk doen - Ik krijg graag feedback om te weten of ik goed bezig ben - Als ik mij inspan om voor een vak hoge punten te halen dan is dat omdat het mij in staat zal stellen later mijn werk beter te doen en niet omdat ik dan meer zal verdienen - Het onderwerp dat ik heb gekozen voor mijn eindwerk, heb ik niet gekozen om goede punten te halen maar om iets bij te leren - Ondanks het feit dat ik wil slagen, vind ik het belangrijk iets zinvols te doen 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) - variant semantische differentiaal - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) - variant semantische differentiaal - variant semantische differentiaal - variant semantische differentiaal 	<p>2.25</p> <p>1.10</p> <p>2.7</p> <p>3.10</p> <p>1.1</p> <p>1.2</p> <p>1.3</p>
Drang naar autonomie		<ul style="list-style-type: none"> - Ik heb liever dat ik zelf kan beslissen welke lessen ik nuttig vind om naar toe 	<ul style="list-style-type: none"> - variant semantische differentiaal 	<p>1.4</p>

		<p>te gaan, dan dat docenten me verplichten tot lessen die echt nodig zijn</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik verkies om een project af te handelen op mijn manier boven het volgen van een door de lesgever opgelegd patroon 	<ul style="list-style-type: none"> - variant semantische differentiaal 	1.5
<i>Richting kiezen</i>				
Kiezen		<ul style="list-style-type: none"> - Wanneer een aantal keuzemogelijkheden zich aanbieden weet ik intuïtief voor welke optie ik wil gaan 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) 	3.7
Gedrevenheid	- Toewijding	<ul style="list-style-type: none"> - Het gebeurt nooit dat ik een project wel wil uitwerken, maar dat ik er niet toe kom 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) 	3.11
	- Doelgerichtheid	<ul style="list-style-type: none"> - Het doel heiligt de middelen is een persoonlijke leuze 	<ul style="list-style-type: none"> - idem 	3.15
	- Een doener zijn	<ul style="list-style-type: none"> - Ik ben op eigen initiatief zo snel mogelijk aan mijn eindwerk begonnen zonder op de aanzet van mijn begeleider te wachten 	<ul style="list-style-type: none"> - variant semantische differentiaal 	1.6
Inspiratie		<ul style="list-style-type: none"> - Ik kom vrij vlot op ideeën als ik een fuif of (verjaardags)feest moet voorbereiden 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	2.10
Inspelen op kansen	- Kansen herkennen	<ul style="list-style-type: none"> - Ik heb een neus voor kansen en mogelijkheden 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) 	3.14
	- Kansen grijpen	<ul style="list-style-type: none"> - Wanneer ik een mogelijkheid zie om goed te scoren, benut ik haar optimaal 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	2.11
<i>Scenario</i>				
Nieuwe scenario's ontwikkelen		<ul style="list-style-type: none"> - Bij een nieuw project bedenk ik al doende hoe ik te werk zal gaan, het gebeurt bijna nooit dat de start moeizaam gaat omdat ik geen idee heb hoe te beginnen 	<ul style="list-style-type: none"> - variant semantische differentiaal 	1.7
		<ul style="list-style-type: none"> - Ik voer een project meestal uit zonder veel tijdverlies 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	2.6
Prioriteiten		<ul style="list-style-type: none"> - Wanneer een project bestaat uit meerdere taken pak ik altijd de belangrijkste taken het eerste aan 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	2.28
		<ul style="list-style-type: none"> - Als ik in tijdsnood kom voor een opdracht, stop ik met tijd te besteden aan bijzaken 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) 	3.9
Zorgvuldigheid		<ul style="list-style-type: none"> - Ik houd steeds in de gaten 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal 	3.4

en bijsturen		<ul style="list-style-type: none"> of mijn eindwerk wel goed verloopt en stuur bij waar nodig - Ik zorg ervoor dat ik mijn taken in de correcte layout inlever 	<ul style="list-style-type: none"> (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) - idem 	3.12	
Breed vizier		<ul style="list-style-type: none"> - Het lukt me wel om verschillende vallen op één avond te studeren 	<ul style="list-style-type: none"> - variant semantische differentiaal 	1.8	
Anticiperen	<ul style="list-style-type: none"> - Inspelen op bepaalde wendingen 	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdens de uitvoering van een project zie ik spontaan de wendingen die zich kunnen voordoen 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) 	3.18	
	<ul style="list-style-type: none"> - Inzicht in de toekomst 	<ul style="list-style-type: none"> - Als er iets in mijn leefwereld verandert, kan ik de gevolgen goed inschatten 	<ul style="list-style-type: none"> - idem 	3.3	
		<ul style="list-style-type: none"> - Wanneer mijn partner voor een project ziek wordt, kan ik de gevolgen wat betreft werkdruk goed inschatten 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	2.5	
Risico-bereidheid	<ul style="list-style-type: none"> - Tolerantie voor ambiguïteit 	<ul style="list-style-type: none"> - Ik durf een studiemethode te gebruiken die ik nog nooit eerder heb gebruikt 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) 	3.20	
Vertrouwen	<ul style="list-style-type: none"> - Zelfvertrouwen 	<ul style="list-style-type: none"> - Ik vertrouw erop dat ik slaag wanneer ik mijn best doe voor een vak 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) 	3.19	
	<ul style="list-style-type: none"> - Geen faalangst hebben 	<ul style="list-style-type: none"> - Als ik niet slaag voor een opdracht, zal ik niet de conclusie trekken dat het nooit zal lukken 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	2.29	
	<ul style="list-style-type: none"> - Stressbestendigheid 	<ul style="list-style-type: none"> - Ik panikeer niet onmiddellijk bij een blunder 	<ul style="list-style-type: none"> - idem 	2.27	
			<ul style="list-style-type: none"> - Ik laat mij door een tegenslag niet uit mijn lood slaan 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) 	3.16
	<ul style="list-style-type: none"> - Optimisme 	<ul style="list-style-type: none"> - Ik heb geen schrik dat ik na mijn studie geen werk vind 	<ul style="list-style-type: none"> - idem 	3.17	
Originaliteit		<ul style="list-style-type: none"> - Bij de zoektocht naar een oplossing voor een probleem vind ik meerdere originele oplossingen 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	2.12	
Flexibiliteit		<ul style="list-style-type: none"> - Wanneer er zich tijdens het geven van een presentatie onverwachte problemen voordoen pas ik mijn planning soepel aan 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	2.4	
		<ul style="list-style-type: none"> - Ik vind snel een passende oplossing voor een opgemerkte wending 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) 	3.22	
<i>Afstand nemen</i>					
Planmatigheid en strategisch		<ul style="list-style-type: none"> - Bij een nieuwe opdracht vorm ik mij een idee hoe 	<ul style="list-style-type: none"> - variant semantische 	1.9	

denken		dit aan te pakken, rekening houdend met de beïnvloedende factoren	differentiaal	
Doelbewustheid		- Als ik aan een project begin zijn de te behalen resultaten zeer duidelijk voor mij	- 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/weinig/nooit)	2.32
Analyserend vermogen		- Ik vind moeiteloos de oplossing van een complexe gevalstudie	- 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/weinig/nooit)	2.16
Los kunnen laten		- Als een project waaraan ik al een tijdje bezig ben niet haalbaar lijkt, kan ik het loslaten	- 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/weinig/nooit)	2.30
Evalueren		- Als mijn cijfer lager is dan dat ik verwacht kan ik vlot aangeven wat de oorzaak hiervan is	- 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord)	3.23
		- Na een examen heb ik een realistisch beeld van wat er goed en fout is gegaan	- 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/weinig/nooit)	2.18
Ervaringleren		- Ik studeer een vak op een andere manier in de tweede zitting dan ik in de eerste zitting heb gedaan	- 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/weinig/nooit)	2.3
		- Als iets niet is gelukt ga ik na waarom het niet is gelukt	- idem	2.13
<i>Leiderschap</i>				
Mobiliseren	- Anderen overtuigen	- Ik slaag er meestal in enkele vrienden te overtuigen om deel te nemen aan een activiteit waaraan ik zelf deelneem	- 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord)	3.8
	- Inspireren	- Wanneer we aan een moeilijke groepsopdracht werken, draag ik bij aan de moraal van de groep	- idem	3.2
		- Als ik voor iets geïnteresseerd ben, lukt het me mijn enthousiasme op anderen over te dragen	- idem	3.5
Synthetiseren en structureren		- Ik haal de sterke elementen uit een voorstel	- 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/weinig/nooit)	2.23
		- Met de positieve elementen uit verschillende voorstellen doe ik een nieuw voorstel tijdens een bespreking	- idem	2.2
Beslissen		- In een groepsdiscussie heb ik een grote invloed op de beslissing die wordt genomen	- 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/weinig/nooit)	2.24
Delegeren	- Verdelen	- Als bij een groepswerk de taken moeten verdeeld worden, heb ik oog voor de sterke en zwakke punten van de groepsleden	- 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord)	3.21
	- Organiseren	- Naast het uitvoeren van mijn eigen taak help ik	- 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/	2.31

		<ul style="list-style-type: none"> - teamleden waar nodig bij een groepswerk - Het verbeteren en samenvoegen van de teksten van de verschillende teamleden en de lay-out van de paper neem ik voor mijn rekening - Zonder dat het iemand opvalt, houd ik de uitvoering van de verschillende taken bij een groepswerk in het oog 	<ul style="list-style-type: none"> - weinig/ nooit - idem - idem 	<ul style="list-style-type: none"> 2.26 2.22
	- Superviseren			
Verantwoordelijkheid/zin		<ul style="list-style-type: none"> - Ik heb de spontane behoefte om alles in goede banen te leiden waaraan ik deelneem - Bij gebrek aan succes van een project neem ik de schuld op mij 	<ul style="list-style-type: none"> - 4-puntenschaal (helemaal akkoord – helemaal niet akkoord) - 4-puntenschaal (altijd/dikwijls/ weinig/ nooit) 	<ul style="list-style-type: none"> 3.1 2.1

3.1.3 Meting van de beïnvloedende factoren

Het tweede deel van de vragenlijst gaat op zoek naar factoren die een invloed hebben op de ondernemingszin bij studenten. Hoewel de informatie die werd opgedaan tijdens het onderzoek naar de definitie en de componenten van ondernemingszin niet buiten beschouwing werd gelaten, is de lijst van factoren niet direct hierop gebaseerd.

Eerst werd via ‘brainstorming’ een omvangrijke lijst bekomen van factoren die de ondernemingszin zouden kunnen beïnvloeden. Daarna werd deze uitgebreide lijst gefilterd. De probleemstelling en het doel van het onderzoek dienden als leidraad voor de filtering. De 11 resterende factoren:

- onderwijsinstelling

Er wordt gevraagd naar de onderwijsinstelling waaraan men gestudeerd heeft. Op basis hiervan kunnen de studenten in verschillende groepen worden ingedeeld.

- studierichting

Door naar de studierichting te vragen, is het mogelijk de ondernemingszin per studierichting te bepalen en te vergelijken.

- geslacht

Het geslacht van de respondenten is een derde factor die mogelijk significante verschillen kan aanduiden.

- leiding van de jeugdbeweging

Deze factor wordt eerst met een ja/nee-vraag onderzocht. Indien de respondenten inderdaad bij de leiding van de jeugdbeweging zijn geweest, wordt via een open vraag nagegaan hoeveel uren per week men er gemiddeld aan besteedde.

- presidium/bestuur van de studentenvereniging

Bij deze factor wordt met een ja/nee-vraag nagegaan of deel heeft uitgemaakt van het presidium. Bij een bevestigend antwoord wordt door middel van een ja/nee-vraag een onderscheid gemaakt tussen degenen die in het hoogpresidium hebben gezeten of niet. Via een open vraag wordt naar het aantal uren per week dat men eraan besteedde gevraagd.

- extra opleiding buiten de dagopleiding

Deze factor wordt op dezelfde wijze als de factor 'leiding van de jeugdbeweging' geënquêteerd; eerst via een ja/nee-vraag en dan via een open vraag.

- 'bedrijfsmanagement' in het studiepakket

Met een ja/nee-vraag wordt nagegaan of de onderzoekseenheid één of meerdere vakken in verband met bedrijfsmanagement heeft gehad in zijn of haar studiepakket. Bij bevestiging wordt met een open vraag nagegaan voor hoeveel studiepunten.

- stage in de loop van het hoger onderwijs

Met een ja/nee-vraag wordt naar het uitoefenen van een stage in het hoger onderwijs gepeild. Met hetzelfde type vraag wordt nagegaan of men de ervaring eerder positief vond. Bijkomend wordt gevraagd waar de stageplaats zich situeerde via een meerkeuzevraag met vier antwoordmogelijkheden: Nederlandstalig deel van België, anderstalig deel van België, Nederland of ergens anders.

- deelname aan ERASMUS/LEONARDO

Deze factor wordt op gelijkaardige wijze als de voorgaande onderzocht namelijk middels een ja/nee-vraag voor de deelname gevolgd door een ja/nee-vraag over de beoordeling van de ervaring.

- studievertraging

Deze factor wordt gemeten aan de hand van een meerkeuzevraag met vijf antwoordcategorieën namelijk 'geen opgelopen studievertraging', '1 jaar langer', '2 jaar langer', '3 jaar langer' of 'meer dan 3 jaar'.

- studentenjob

Tenslotte is er nog een ja/nee-vraag over het al dan niet beoefenen van een studentenjob. Indien ja, wordt met een meerkeuzevraag nagegaan wanneer die job plaatsvindt: tijdens de vakantie, tijdens het lesjaar of tijdens beide. Hoeveel uur per week de job in beslag neemt tijdens het lesjaar wordt nagegaan met een open vraag.

De opzet van het onderzoek is de invloed van deze factoren op ondernemingszin en zijn componenten bij studenten onderzoeken. Er wordt met deze 11 factoren gewerkt omdat er vanuit wordt gegaan dat ze de ondernemingszin beïnvloeden. Deze 11 factoren zijn de onafhankelijke variabelen van het onderzoek. Het zijn kandidaat-beïnvloedende factoren. Doorheen de tekst zullen de termen factor, onafhankelijke variabele en beïnvloedende factor afwisselend worden gebruikt.

3.1.4 Keuze voor online-bevraging

Al vrij vroeg werd beslist om met een online-bevraging te werken. De antwoorden worden rechtstreeks via het invullen van de enquête naar Microsoft Access getransporteerd en kunnen via een aantal korte handelingen naar SPSS 13.0 voor Windows worden gekopieerd. De keuze om online te werken is op een drietal redenen gebaseerd. Het risico op fouten die optreden bij manuele overbrenging wordt op deze manier uitgesloten. Daarnaast wordt de tijdrovende bezigheid van het manueel inbrengen van de data vermeden. Daarenboven is het gebruikelijke risico van het gebrek aan representativiteit bij het online bevragen hier niet van tel. Alle studenten hebben een studentenaccount en van hen wordt verwacht dat ze op deze manier communiceren. Verder is de communicatie via e-mail een gewoonte voor de gekozen doelgroep. De manier van programmeren van de online-bevraging laat niet toe om verder te gaan naar de volgende pagina indien niet alle vragen op de geopende pagina beantwoord zijn. De online versie van de enquête was op dinsdag 7 februari 2006 klaar.

3.2 Steekproeftrekking

3.2.1 Steekproefplan

Gezien de probleemstelling bestaat de populatie voor het onderzoek uit alle studenten van het hoger onderwijs in Vlaanderen. Omwille van de beperkte middelen en tijd is het onmogelijk een representatief onderzoek uit te voeren bij deze populatie. De tijdsperiode van een eindverhandeling laat niet toe de goedkeuring van alle Vlaamse onderwijsinstellingen te verwerven en er te enquêteren. Er worden bijgevolg drie beperkingen opgelegd:

1. Enkel de Limburgse onderwijsinstellingen worden onderzocht. Hiervoor zijn een aantal redenen. Ten eerste zijn dit de makkelijkst bereikbare onderwijsinstellingen. Bovendien ligt inhoudelijk de interesse meer bij deze provincie. Enerzijds is het de provincie van de eigen woonplaats en is de eigen onderwijsinstelling hier gevestigd, anderzijds is de economische situatie in deze provincie slechter dan het Vlaamse gemiddelde waardoor de noodzaak voor een onderzoek naar ondernemingszin hier groter is. Bijgevolg werd gewerkt met een accidentele steekproef op het niveau van de onderwijsinstellingen. Er werd onderzoek uitgevoerd aan de Katholieke Hogeschool Limburg, KHLIM, aan de Provinciale Hogeschool Limburg, PHL, aan de XIOS-Hogeschool, XIOS en aan de Universiteit Hasselt, UHasselt. De namen en de contactgegevens van de departementshoofden wiens toestemming nodig was om de studenten te kunnen bevragen, bevinden zich in bijlage 2.
2. Binnen de instituten werd met een doelgerichte steekproef gewerkt. Niet alle studenten, maar enkel degenen waarvan de meest relevante informatie zou worden verkregen, werden bevroegd. De enquêtering vond daarom plaats bij die studierichtingen waarvoor de mogelijkheid om zelfstandig te ondernemen het meest voor de hand liggend is. Het betreft hier de studierichtingen Bedrijfsmanagement, Communicatiemanagement, Officemanagement, toerisme en recreatiemanagement, Toegepaste Economische Wetenschappen, Handelsingenieur, Handelsingenieur in de

Beleidsinformatica, Informatica-Kennistechnologie-Informatica-ICT, Toegepaste Informatica, Industriële Wetenschappen, Architectuur en Interieur Architectuur.

3. Enkel de studenten van het laatste jaar werden onderzocht omdat de ondernemingszin bij studenten in het midden van hun opleiding nog beïnvloed kan worden door de activiteiten die men in de loop van de komende jaren onderneemt. Deze kans is kleiner bij studenten die binnen enkele maanden afstuderen. De te onderzoeken doelgroep bestaat uit de laatstejaarsstudenten in het academiejaar 2005-2006. In de onderstaande tabel kan worden afgelezen welke studierichtingen van welke onderwijsinstellingen onderzocht werden en hoeveel studenten in het academiejaar 2005-2006 voor het laatste jaar van de betreffende studierichting waren ingeschreven. Voor de gekozen doelgroepen werd getracht om de volledige populatie te bereiken. Hierdoor is een goede basis voor representativiteit.

Tabel 3: Gedetailleerde weergave van de doelgroep

<i>Studierichting</i>		<i>KHLIM</i>	<i>XIOS</i>	<i>PHL</i>	<i>UH</i>	<i>Totaal</i>
Bedrijfsmanagement	N	135	26	159		320
Officemanagement	N	45				45
Communicatiemanagement	N		21			21
Toerisme en Recreatiemanagement	N		40			40
Toegepaste Economische Wetenschappen	N				154	154
Handelsingenieur	N				75	75
Handelsingenieur in de Beleidsinformatica	N				8	8
Informatica – Kennistechnologie – Informatica-ITC	N				45	45
Toegepaste Informatica	N		74	111		185
Industriële Wetenschappen	N	85	116			201
Interieur Architectuur	N			14		14
Architectuur	N			39		39
<i>Totaal</i>	N	265	277	323	282	1147

In de bovenstaande tabel wordt de doelgroep in detail weergegeven. De groep bestaat in totaal uit 1147 leden. Het grootste aantal studenten komt uit de studierichting ‘Bedrijfsmanagement’, namelijk 320, gevolgd door 201 studenten die ‘Industriële Wetenschappen’ volgen en 185 die ‘Toegepaste Informatica’ studeren. In het totaal volgen 282 studenten uit de doelgroep een universitaire opleiding, waarvan de grootste groep ‘Toegepaste Economische Wetenschappen’ volgt, namelijk 154.

3.2.2 Feitelijke dataverzameling

Medewerking van de eigen onderwijsinstelling

Binnen de eigen instelling werd de medewerking via mondeling contact verkregen. De e-mailadressen van alle studenten van de doelgroep werden in de eigen mailbox ontvangen. Zodoende kon het verzoek tot deelname worden verstuurd met persoonlijk e-mailadres als afzender.

Medewerking van de overige onderwijsinstellingen

De medewerking aan het onderzoek van de betrokken departementshoofden van de andere onderwijsinstellingen moest worden verkregen. De namen van de betrokken departementshoofden en de bijhorende contactgegevens, zie bijlage 2, werden gevonden op de websites van de verschillende onderwijsinstellingen. Via telefonisch contact werd nagegaan op welke manier de departementshoofden over de vraag tot toestemming wensten te corresponderen. Allen gaven er de voorkeur aan om de correspondentie per e-mail af te handelen.

De eerste e-mail met een korte uiteenzetting over het onderzoek en een verzoek tot medewerking werd verstuurd op maandag 13 februari 2006. Een aantal departementshoofden reageerden vrij snel. Hun bereidheid tot medewerking werd aangegeven en de gegevens van de contactpersoon die voor verdere afhandeling zou zorgen, werden meegedeeld. Op vrijdag 17 februari 2006 werden de eerste e-mails naar de betreffende contactpersonen verzonden. Van een aantal departementshoofden kwam er geen reactie op het eerste verzoek tot medewerking, zij werden op dinsdag 21 februari 2006 opnieuw gecontacteerd via e-mail. Uiteindelijk verleenden ook zij hun toestemming tot medewerking. Bijgevolg kon de e-mail voor de studenten, met verzoek tot deelname aan de bevraging, naar de betreffende contactpersonen worden gezonden. De contactpersonen stuurden vervolgens de e-mail met verzoek tot deelname aan de enquête, door naar de betreffende studenten binnen hun

departement. De e-mail bevatte een korte beschrijving van de eindverhandeling en een verzoek tot het beantwoorden van de vragenlijst, zie bijlage 3.

Op woensdag 1 maart 2006 hadden de meeste geselecteerde studenten de e-mail met het verzoek om de vragenlijst in te vullen ontvangen, uitgezonderd de studenten van één departement. Het betrokken departement verkoos de vraag tot deelname niet per e-mail naar de studenten te versturen. In dit departement werd op 7 maart 2006 persoonlijk een brief overhandigd aan de verschillende studentengroepen. Deze brief was een bewerkte versie van de e-mail die naar de overige studenten werd gezonden. In plaats van te werken met de link werd gevraagd om naar de online-bevraging te surfen. In alle verzoeken tot deelname was vrijdag 10 maart 2006 aangegeven als de uiterste datum om de enquête in te vullen. Op zaterdag 11 maart 2006 werden de verzamelde gegevens van Microsoft Access naar SPPS 13.0 voor Windows getransfereerd. Uiteindelijk hebben 130 studenten de online-bevraging ingevuld. De enquête is 21 dagen beschikbaar geweest, gerekend vanaf het moment dat de eerste contactpersonen de mail met het verzoek tot deelname voor de studenten hebben ontvangen tot het moment dat de gegevens getransfereerd werden. Omwille van de tijdsperiode waarop een eindverhandeling moet verwerkt worden, was het niet mogelijk deze termijn aanzienlijk te verlengen. Om privacyredenen kwamen de e-mailadressen van de studenten nooit in persoonlijk bezit. Een herinnering sturen zou een nieuwe contactnaam met de departementen betekenen; daarom was het praktisch onhaalbaar om een herinnering naar de doelgroep te sturen.

Respons

Er werd een gedetailleerde analyse gemaakt van de respons.

Tabel 4: Gedetailleerde weergave van de respons

<i>Studierichting</i>		<i>KHLIM</i>	<i>XIOS</i>	<i>PHL</i>	<i>UH</i>	<i>Totaal</i>
Bedrijfsmanagement	N	4/135	0/26	12/159		16/320
	%	3	0	7.55		5
Officemanagement	N	4/45				4/45
	%	8.89				8.89
Communicatiemanagement	N		10/21			10/21
	%		47.62			47.62
Toerisme en Recreatiemanagement	N		6/40			6/40
	%		15			15
Toegepaste Economische Wetenschappen	N				48/154	48/154
	%				31.17	31.17
Handelsingenieur	N				15/75	15/75
	%				20	20
Handelsingenieur in de Beleidsinformatica	N				1/8	1/8
	%				12.5	12.5
Informatica – Kennistechnologie – Informatica-ITC	N				2/45	2/45
	%				4.44	4.44
Toegepaste Informatica	N		3/74	0/111		3/185
	%		6.38	0		1.62
Industriële Wetenschappen	N	12/85	13/116			25/201
	%	14.12	11.21			12.44
Interieur Architectuur	N			0/14		0/14
	%			0		0
Architectuur	N			0/39		0/39
	%			0		0
<i>Totaal</i>	N	20/265	32/277	12/323	66/282	130/1147
	%	7.55	11.55	3.72	23.4	11.33

Zoals af te leiden uit de gedetailleerde tabel hiervoor was de totale respons op de online-enquête eerder laag namelijk 11.33%. Slechts 130 studenten van de 1147 die het verzoek tot deelname ontvingen, vulden de enquête in. Het sturen van een herinneringsmail had de respons eventueel kunnen verbeteren, maar uit de hierboven vermelde feiten blijkt dat dit niet realiseerbaar was. Alle ingevulde enquêtes waren volledig, aangezien men niet naar de volgende pagina met vragen kon klikken vooraleer de geopende pagina volledig ingevuld was. Wanneer deze vorm van enquêtering en de bijhorende responsratio vergeleken wordt met postenquêtes, dan is een respons van 30% een redelijke respons.

De bekomen respons van de studenten 'Communicatiemanagement' met 47.62% en van de studenten 'Toegepaste Economische Wetenschappen' met 31.17% is aanzienlijk beter dan de totale respons. De hogere respons van deze laatste groep zou onder andere kunnen verklaard worden door het feit dat deze studenten een e-mail ontvingen met als afzender een persoonlijk e-mailadres in plaats van dat van een departementshoofd. Daarenboven is het aannemelijk dat deze groep eerder tot medewerking bereid is omdat het e-mailadres van de verzender de naam van een student van dezelfde studierichting bevat. Van de studenten 'Architectuur' en 'Interieur Architectuur' kwam er geen enkele respons. Er werd geverifieerd of het verzoek tot deelname werd doorgestuurd en dit werd bevestigd.

3.3 Gegevensverwerking

3.3.1 Schaalconstructie voor de variabele ondernemingszin

Vermits de online-bevraging zo is geprogrammeerd dat het onmogelijk is verder te gaan naar het volgende blad als er nog onbeantwoorde vragen op het geopende blad zijn, zijn de enquêtes van alle 130 respondenten volledig. Met andere woorden er zijn geen ontbrekende antwoorden.

Vooraleer wordt overgegaan tot verdere bewerkingen met de data moet worden nagegaan of de items per component voldoende sterk samenhangen. Dit wordt gedaan door de alfa van Cronbach te berekenen voor iedere component die door meer dan één vraag wordt gemeten, zie bijlage 4. Tien componenten worden met slechts één indicator gemeten. Dit betekent dat er geen onderlinge samenhang, dus geen alfa van Cronbach, berekend moet worden. Het gaat over de variabelen kiezen, inspiratie, breed vizier, risicobereidheid, originaliteit, planmatigheid en strategisch denken, doelbewustheid, analyserend vermogen, los kunnen laten en beslissen.

- Slechts één alfa van Cronbach is hoger dan de norm van 0.7. De onderlinge samenhang van de vier items van enthousiasme bedraagt 0.706.
- Met 0.696 komt de samenhang van de twee items van de component 'synthetiseren en structureren' sterk in de buurt van de norm.
- De samenhang van de items van de componenten 'mobiliseren' en 'vertrouwen' bedraagt ongeveer 0.6.
- Er zijn vier componenten die een alfa van Cronbach hebben hoger dan 0.5.

- De alfa van Cronbach van de overige componenten zit ver onder norm. De variabelen gedrevenheid, ervaringsleren en verantwoordelijkheidszin scoren extreem slecht met respectievelijk 0.092, 0.100 en -0.362. De negatieve score van de component ‘verantwoordelijkheidszin’ kan verklaard worden door het feit dat er een dubbele negatie zit in één van de twee vragen waarmee de component wordt gemeten.

De scores voor de alfa's van Cronbach verbeteren niet of nauwelijks wanneer men items weglaat per component. Voor componenten die door twee vragen gemeten worden is dit in ieder geval geen optie.

Omwille van bovenstaande wordt via de ‘data reduction’ van SPSS een ‘factor analysis’ gedaan. Deze factoranalyse wordt gebruikt om na te gaan of er een betere groepering van de items mogelijk is, met andere woorden of dezelfde items gegroepeerd kunnen worden in dimensies waarin de onderlinge samenhang beter is. De nieuwe dimensies die het programma aangeeft, kunnen door de onderzoeker benoemd worden. De noemers van deze dimensies vormen dan nieuwe componenten.

De output van de factoranalyse bevindt zich in bijlage 6. Het programma laat twee mogelijkheden toe. Ofwel wordt zelf het aantal nieuwe groepen aangegeven waarin de items moeten worden gegroepeerd, ofwel wordt de keuze volledig vrijgelaten aan het programma. Bij deze laatste optie zal de samenhang van de items in de nieuwe groepen beter zijn dan bij de eerste optie, maar er kunnen veel meer groepen alias componenten ontstaan dan gewenst.

De analyse van alle items van dit onderzoek geeft geen eenduidig antwoord. Het is niet mogelijk de items in betere groepen te herschikken en nieuwe noemers alias componenten voor de groepen te bedenken. Wanneer voor de data van dit onderzoek geen maximum aantal groepen wordt ingegeven en de keuze aan het programma wordt gelaten, blijven er veel single-item factoren over. Dit zijn items die nergens bij kunnen gegroepeerd worden of met andere woorden items die op zichzelf een component vormen.

Wanneer zelf het aantal groepen wordt ingegeven, kan men zich best baseren op de 'scree plot' of curve van de vorige analyse. Het gewenste aantal groepen kan best gelijkgesteld worden aan het punt waar men in de curve een duidelijke knik ziet. Het aantal dat op deze manier wordt gekozen, geeft het meeste kans op groepen met een goede samenhang. In de 'scree plot' van de data van dit onderzoek is er geen duidelijke knik. Vijf zou eventueel als buigpunt kunnen gekozen worden, zie bijlage 6. Er wordt dan aan het programma gevraagd de items in vijf groepen of dus componenten te ordenen. De samenhang van deze groepen is echter teleurstellend.

Noch op basis van de alfa's van Cronbach noch op basis van de factoranalyse was er een goede samenhang op het niveau van de componenten. De alfa van Cronbach van de 65 items samen werd onderzocht. Het resultaat hiervan staat in bijlage 5. De alfa van Cronbach voor alle items van ondernemingszin scoort 0.881. Dit is ruim boven de norm. Deze score verbetert licht indien één van de twee items van 'ervaringsleren' wordt weggelaten, maar vermits de stijging slechts 0.004 bedraagt, wordt dit buiten beschouwing gelaten. De hoge score is mogelijk te verklaren door het feit dat alfa van Cronbach toeneemt wanneer het aantal items in een schaal wordt verhoogd (Hair et al., 1998, p.118).

De manier waarop de beïnvloedende factoren worden gemeten, komt in de weergave en bespreking van de resultaten aan bod.

3.3.2 Werkwijze bij het toetsen

Er werd nagegaan welke onafhankelijke factoren de ondernemingszin significant beïnvloeden. Naargelang het type vraag en de antwoordmogelijkheden werd een t-test of een ANOVA-test gebruikt. De analyse met 'crosstabs' of contingentietabellen en 'chi-square' of chi-kwadraat van SPSS werd in een aantal gevallen gebruikt om de resultaten van de twee vorige testen te verifiëren. De contingentietabellen en chi-kwadragen gaven gelijkaardige resultaten als de t-testen en ANOVA-testen. Bijgevolg worden ze buiten beschouwing gelaten.

Het soort test, dat wordt gebruikt voor de verwerking van de data, wordt bepaald door het meetniveau van de nominale variabelen. Er zijn twee mogelijkheden.

Ten eerste de respondenten zijn voor de onafhankelijke factoren in twee groepen te verdelen. De vergelijking van twee groepen gebeurt met een 'independant samples T Test'. Er wordt nagegaan of er een significant verschil is tussen de twee onafhankelijke steekproeven.

Ten tweede er zijn meerdere antwoordmogelijkheden en de respondenten zijn in meer dan twee groepen verdeeld. De vergelijking van meerdere groepen gebeurt met een 'oneway ANOVA Test'.

Tabel 5: Verdeling van de onafhankelijke factoren op basis van het type test

Independant Samples T Test		Oneway ANOVA Test	
1.	Bedrijfsmanagement in het studiepakket	1.	Onderwijsinstelling
2.	ERASMUS / LEONARDO	2.	Studierichting
3.	Stage in de loop van het hoger onderwijs	3.	Studievertraging
4.	Lid van de leiding van de jeugdbeweging		
5.	Lid van het presidium van een studentenvereniging		
6.	Extra opleiding buiten de dagopleiding		
7.	Geslacht		
8.	Studentenjob		

Acht van de elf onafhankelijke factoren worden met een t-test onderzocht, zie bovenstaande tabel. Zeven van deze factoren namelijk leiding van de jeugdbeweging, presidiumlid van een studentenvereniging, extra opleiding buiten de dagopleiding, stage in het hoger onderwijs, Bedrijfsmanagement in het studiepakket, studentenjob en deelname aan ERASMUS/LEONARDO worden in eerste instantie met een ja/nee-vraag onderzocht, zie de enquête in bijlage 1. Daarenboven zijn er op de vraag naar het geslacht ook maar twee antwoordmogelijkheden.

Voor de drie overige variabelen onderwijsinstelling, studierichting en studievertraging zijn er meerdere antwoordcategorieën, bijgevolg moet met een ANOVA-test worden gewerkt. Zoals eerder vermeld werd, ontstaan er omwille van de meerdere mogelijke waarden meerdere groepen. Met de ANOVA-test worden de verschillende groepen als aparte steekproeven beschouwd en worden vergeleken aan de hand van een analyse van de varianties, anova.

De gegevens over de onderwijsinstelling waaraan de respondenten studeren, werden wel geregistreerd, maar zullen omwille van een uitdrukkelijk verzoek van een aantal deelnemende onderwijsinstellingen om de data van hun instelling niet te vergelijken met de anderen, niet worden geanalyseerd. Bijgevolg zijn er in totaal tien factoren waarvoor wordt nagegaan wat hun invloed op ondernemingszin is.

Gezien vanuit een onafhankelijke factor gebeurt het zoeken naar significante relaties op meerdere niveaus. Wanneer de eerste test significante resultaten oplevert, vindt een nadere analyse plaats.

Het analyseren van 'ondernemingszin' gebeurt op drie niveaus. Op het eerste niveau wordt nagegaan of de onafhankelijke variabelen de ondernemingszin significant beïnvloeden. Op het tweede niveau wordt gekeken of er een significant verschil is wat betreft de componenten van ondernemingszin. Twee derde van de componenten wordt aan de hand van meerdere indicatoren gemeten. Het is mogelijk om ook op dit niveau te onderzoeken. Dit derde niveau brengt ons echter ver van de onderzoeksvraag af en zal enkel in die gevallen worden onderzocht waar het in dit opzicht tot interessante resultaten kan leiden.

Hoofdstuk 4 : Weergave en bespreking van de resultaten

In dit deel worden de resultaten van de enquête uitvoerig besproken. Het hoofdstuk wordt als volgt opgebouwd.

Allereerst wordt een algemeen beeld gegeven. Hierin wordt de spreiding van de totaalscore op ondernemingszin besproken en wordt gekeken naar de score voor ondernemingszin per studierichting. Bovendien wordt het verschil in ondernemingszin per factor onderzocht. Vervolgens wordt er voor iedere factor een analyse gemaakt wat betreft het effect op de componenten van ondernemingszin. De onafhankelijke variabelen of factoren zijn geordend in drie categorieën. De eerste categorie omvat alle factoren die studieverbonden zijn, dit zijn er vijf. De tweede categorie bestaat uit de drie factoren die iets te maken hebben met de vrijetijdsbesteding van de studenten. De derde categorie is een groep met de twee overige factoren die een invloed kunnen hebben op ondernemingszin, namelijk het geslacht en het al dan niet hebben van een studentenjob.

De tabel in bijlage 7 geeft een beknopte samenvatting van de resultaten van de t-testen. Voor ieder van de acht onafhankelijke variabelen en alle componenten wordt de p-waarde weergegeven. De tabel is een beknopte samenvatting van de met SPSS verkregen output. De p-waarde geeft de vastgestelde kans dat het verband tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabele foutief is. Bijgevolg wordt verondersteld dat er geen verband tussen de onafhankelijke variabele en de afhankelijke variabele is wanneer de p-waarde een vooropgestelde waarde overschrijdt. Deze vooropgestelde waarde is het significantieniveau. De richting van het verschil wordt bepaald aan de hand van de gemiddelden die uit de resultaten van de t-test onder 'group statistics' kunnen worden afgelezen.

Gewoonlijk wordt met een 5% significantieniveau gewerkt, eventueel ook met een 10% significantieniveau. In de tabel in bijlage 7 staan de p-waarden die significant zijn op 5% in

het vet gedrukt en onderlijnd, degenen die bijkomend op 10% significant zijn, staan enkel vet gedrukt.

4.1 Een algemeen beeld

4.1.1 Spreiding van de totaalscore op ondernemingszin

Eerst werd de numerieke score voor ondernemingszin van alle leden van de doelgroep bepaald. Vervolgens werd met deze scores een frequentietabel opgesteld, zie bijlage 8. Aan de hand van deze frequentietabel konden de gegevens verder worden geanalyseerd.

De minimale score is 1 en de maximale is 4. De scores van de respondenten liggen tussen 2.29 en 3.72. Als met intervallen van 0.30 wordt gewerkt, ontstaan vijf groepen:

- 10 studenten scoren in het interval van 2.29 tot en met 2.60
- 41 studenten scoren in het interval van 2.61 tot en met 2.90
- 59 studenten scoren in het interval van 2.91 tot en met 3.20
- 17 studenten scoren in het interval van 3.21 tot en met 3.50
- 3 studenten scoren in het interval van 3.51 tot en met 3.72

Uit de data blijkt dat een vrij groot gedeelte van de doelgroep namelijk 45% in het middelste interval zit. De meeste studenten hebben een score in de buurt van het groepsgemiddelde. In de uiterste intervallen zitten respectievelijk slechts tien en drie studenten.

4.1.2 Score voor ondernemingszin per studierichting

In dit deel wordt de gemiddelde score voor ondernemingszin van de respondenten per studierichting besproken.

Tabel 6: Gemiddelde score per studierichting

	Studierichting	Aantal respon- den- ten	Gemiddelde score op Ondernemingszin
1.	Informatica-Kennistecnologie- Informatica-ICT	2	3.47
2.	Officemanagement	4	3.13
3.	Industriële Wetenschappen	25	2.99
4.	Handelsingenieur	15	2.97
5.	Communicatiemanagement	10	2.96
6.	Bedrijfsmanagement	16	2.95
7.	Toegepaste Economische Wetenschappen	48	2.94
8.	Toerisme en recreatiemanagement	6	2.72
9.	Toegepaste Informatica	3	2.58
	TOTAAL	129	2.95

In de bovenstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het aantal respondenten per studierichting en de gemiddelde score van de studierichting in kwestie voor ondernemingszin. De studierichtingen zijn in dalende volgorde gerangschikt, degenen met de beste score komen eerst in de rij. Enkel de studierichtingen met twee of meer respondenten worden besproken. Zodoende worden de studierichtingen ‘Handelsingenieur in de Beleidsinformatica’, ‘Architectuur’ en ‘Interieur Architectuur’ met respectievelijk 1, 0 en 0 respondenten buiten beschouwing gelaten.

Er worden weinig interessante verschillen vastgesteld. De gemiddelde score van de totale groep is 2.95 en de scores van zowel de studenten Industriële Wetenschappen, Handelsingenieur, Communicatiemanagement, Bedrijfsmanagement als Toegepaste Economische Wetenschappen wijken hier weinig van af. De scores van de studenten

Informatica-Kennistechnologie-Informatica-ICT, Officemanagement, Toerisme- en Recreatiemanagement en Toegepaste Informatica wijken merkbaar van het groepsgemiddelde af. De meest aannemelijke verklaring hiervoor is dat voor deze studierichtingen slechts enkele respondenten hebben deelgenomen aan het onderzoek waardoor de berekening van het gemiddelde niet representatief is.

4.1.3 Verschil in score voor ondernemingszin per factor

In dit deel komen de p-waarden voor ondernemingszin en de onafhankelijke variabelen die met een 'independent samples T Test' werden onderzocht aan bod.

Tabel 7: Overzicht van de p-waarden voor ondernemingszin

Onafhankelijke Variabelen		Ondernemingszin
1.	Bedrijfsmanagement in het studiepakket	0.708
2.	ERASMUS / LEONARDO	0.351
3.	Stage in de loop van het hoger onderwijs	0.840
4.	Lid van de leiding van de jeugdbeweging	<i>0.136</i>
5.	Lid van het presidium van een studentenvereniging	0.828
6.	Extra opleiding buiten de dagopleiding	<u>0.000</u>
7.	Geslacht	0.328
8.	Studentenjob	0.424

Er is slechts voor één onafhankelijke variabele een significant verschil tussen de twee groepen wat betreft de ondernemingszin. Het volgen van een extra opleiding beïnvloedt de ondernemingszin op positieve wijze. De overige factoren uit de tabel leveren zowel op het 5% als op het 10% significantieniveau geen significante verschillen op.

De factor die naast het volgen van een extra opleiding eventueel een invloed kan hebben, is het lid zijn van de leiding van een jeugdbeweging. De p-waarde scoort tussen de 0.10 en 0.20 namelijk 0.136. Mogelijk heeft het lid zijn van de leiding van een jeugdbeweging dus wel een invloed maar is er een interactievariabele in het spel.

De overige onafhankelijke variabelen zijn in twee groepen te verdelen. Een eerste groep bestaat uit de variabelen 'Bedrijfsmanagement in het studiepakket', 'stage in de loop van het hoger onderwijs' en 'lid van het bestuur van een studentenvereniging'. Voor deze variabelen komen de p-waarden in de buurt van 1. Dit is heel erg hoog; er is zeker geen significant verschil. De tweede groep bevat de variabelen 'geslacht', 'ERASMUS / LEONARDO' en 'studentenjob'. Hiervoor wordt geen significant verschil tussen de twee steekproeven vastgesteld, de p-waarden scoren tussen de 0.3 en 0.45, wel aanzienlijk lager dus dan de vorige groep.

4.2 Analyse van de studieverbonden factoren

De vijf onafhankelijke variabelen die studieverbonden zijn, worden in dit deel in detail besproken.

4.2.1 Studierichting

Allereerst volgt een korte bespreking van de significante verschillen voor ondernemingszin tussen alle studierichtingen. Vervolgens worden vier specifieke verbanden onderzocht:

1. de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) ten opzichte van al de andere studierichtingen.
2. de faculteit TEW ten opzichte van de studierichting Industriële Wetenschappen.
3. de faculteit TEW tegenover de studierichting Bedrijfsmanagement
4. de universitaire studierichtingen tegenover de studierichtingen op hogeschool

➤ Alle studierichtingen

Merk op dat het aantal respondenten voor sommige studierichtingen zeer beperkt is. Omwille hiervan worden de studierichtingen Architectuur, Interieur Architectuur en Handelsingenieur in de Beleidsinformatica buiten beschouwing gelaten. Bovendien is het nodig een vraagteken te plaatsen bij de vergelijking van de overige studierichtingen. Er zijn vier studierichtingen met minder dan 10 respondenten en er is slechts één studierichting met meer dan 30 respondenten.

De ANOVA-test is terug te vinden in bijlage 9. Op het 5% significantieniveau zijn de volgende verschillen significant:

1. Officemanagement > Toegepaste Informatica.
2. Informatica-Kennistechnologie-Infomatica-ICT > Toerisme- en Recreatiemanagement.
3. Informatica-Kennistechnologie-Infomatica-ICT > Toegepaste Economische Wetenschappen.
4. Informatica-Kennistechnologie-Infomatica-ICT > Toegepaste Informatica.

De score van de studenten Informatica-Kennistechnologie-Infomatica-ICT is significant hoger dan de score van een drietal andere studierichtingen. Er wordt echter niet veel belang gehecht aan dit resultaat omwille van het lage aantal respondenten van de eerst vermelde studierichting. Voor het verschil in score van de studenten Officemanagement en de studenten Toegepaste Informatica geldt hetzelfde, het aantal respondenten is respectievelijk vier en drie.

➤ **Specifieke vergelijkingen**

De analyse van deze verbanden is om twee redenen interessant. Enerzijds worden er meerdere studierichtingen samengenomen per groep waardoor het aantal respondenten per groep aanzienlijk verhoogt. Bijgevolg kan aan de geanalyseerde verschillen wel enige waarde worden gehecht. Anderzijds vindt het onderzoek plaats in het kader van een eindverhandeling aan de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen. De specifieke vergelijkingen kunnen nuttige informatie opleveren en eventueel verder gebruikt worden binnen de faculteit.

Tabel 8: Samenvatting van de p-waarden van de specifieke vergelijkingen

Variabele	TEW ↔ andere	TEW ↔ IW	TEW ↔ Bedrijfs- man.	Univ. ↔ Hoge school	
Ondernemingszin	0.881	0.440	0.985	0.556	
1	Enthousiasme	0.998	0.361	0.565	0.513
2	Impact willen	0.119	0.183	0.708	0.329
3	Doorzettingsvermogen	0.295	0.582	0.500	0.446
4	Prestatiemotivatie	0.448	0.763	0.549	0.221
5	Drang naar autonomie	0.247	0.295	0.245	0.274
6	Kiezen	0.001	0.001	0.014	0.005
7	Gedrevenheid	0.851	0.593	0.848	0.781
8	Inspiratie	0.740	0.180	0.503	0.704
9	Inspelen op kansen	0.233	0.327	0.539	0.430
10	Nieuwe scenario's ontwikkelen	0.563	0.611	0.556	0.402
11	Prioriteiten	0.498	0.414	0.739	0.558
12	Zorgvuldigheid en bijsturen	0.936	0.887	1.000	0.835
13	Breed vizier	0.000	0.051	0.003	0.000
14	Anticiperen	0.278	0.149	0.962	0.538
15	Risicobereidheid	0.375	0.552	0.346	0.185
16	Vertrouwen	0.253	0.789	0.718	0.450
17	Originaliteit	0.561	0.266	0.869	0.961
18	Flexibiliteit	0.934	0.742	0.358	0.555
19	Planmatigheid en strategisch denken	0.559	0.573	0.236	0.322
20	Doelbewustheid	0.778	0.930	0.916	0.495
21	Analyserend vermogen	0.786	0.421	1.000	0.786
22	Los kunnen laten	0.320	0.466	0.245	0.968
23	Evalueren	0.920	0.937	0.918	0.497
24	Ervaringsleren	0.679	0.818	0.643	0.441
25	Mobiliseren	0.649	0.836	0.662	0.512
26	Synthetiseren en structureren	0.837	0.662	0.429	0.661
27	Beslissen	0.250	0.182	1.000	0.084
28	Delegeren	0.240	0.505	0.525	0.713
29	Verantwoordelijkheidszin	0.157	0.005	0.368	0.512

De bovenstaande tabel is een samenvatting van de resultaten van de t-testen. De p-waarden voor ondernemingszin en voor de componenten worden erin vermeld.

1. Faculteit TEW versus alle andere

Bijna 50% van het totale aantal respondenten namelijk 64 van de 130 volgen een opleiding aan de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen. De vergelijking van de ondernemingszin van deze onafhankelijke steekproeven geeft een p-waarde van 0.881. Op basis hiervan kan er geen beduidend verschil worden waargenomen.

Wat betreft de componenten van ondernemingszin zijn er op het 5% significantieniveau twee significante verschillen zoals blijkt uit de data in tabel 8. De studenten van de andere studierichtingen zijn beter in 'kiezen'. Maar de studenten van de faculteit TEW hebben een breder vizier.

2. Faculteit TEW versus Industriële Wetenschappen

In het totaal worden hier de scores van 89 studenten vergeleken, waarvan 72% van de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen en 28% van de studierichting Industriële Wetenschappen. Wat betreft de ondernemingszin worden geen significante verschillen gevonden tussen de twee steekproeven, de p-waarde is 0.440.

Op het 5% significantieniveau scoren de studenten van de faculteit TEW beduidend beter voor de component 'breed vizier'. De studenten Industriële Wetenschappen kunnen echter beter kiezen en hebben een hogere verantwoordelijkheidszin.

3. Faculteit TEW versus Bedrijfsmanagement

De scores van de 64 respondenten van de faculteit TEW worden vergeleken met de scores van de 16 respondenten van de studierichting Bedrijfsmanagement. Er werd geen significant verschil in ondernemingszin tussen de twee groepen vastgesteld. De testen leveren een zeer hoge p-waarde van 0.985 op.

Bij deze vergelijking zijn de verbanden in overeenstemming met die in de voorgaande vergelijkingen. De studenten van de faculteit TEW scoren slechter voor de component 'kiezen' en beter voor de component 'breed vizier' dan de studenten Bedrijfsmanagement op het 5% significantieniveau. Er zijn geen bijkomende significante verbanden wanneer een 10% significantieniveau wordt aanvaard.

4. Universiteit versus hogeschool

50.8% van de respondenten volgt een universitaire opleiding, 49.2% volgt een opleiding aan een hogeschool. Op basis van de t-test kan er geen beduidend onderscheid in ondernemingszin tussen de twee onafhankelijke steekproeven worden geconstateerd. De p-waarde is 0.556.

Aangezien 64 van de 66 respondenten die een universitaire opleiding volgen een opleiding volgen aan de faculteit TEW kunnen ook hier gelijkaardige resultaten verwacht worden als bij de vorige vergelijkingen op het niveau van de componenten van ondernemingszin. Zoals verwacht scoren de universitaire studenten slechter op de component 'kiezen' en beter op de component 'breed vizier' dan de hogeschool studenten op het 5% significantieniveau. De p-waarde van 0.084, die het verband voor de component 'beslissen' aangeeft, kan op het 10% significantieniveau worden aanvaard. De respondenten die aan een universiteit studeren kunnen beduidend beter beslissen dan de rest.

4.2.2 'Bedrijfsmanagement' in het studiepakket

117 studenten of 90% van de respondenten kreeg een vak dat betrekking heeft op 'Bedrijfsmanagement' in het studiepakket aangeboden. Er is geen significant verschil in ondernemingszin tussen de 117 respondenten die één of meerdere vakken 'Bedrijfsmanagement' volgden en de 13 studenten die dit niet deden. Het volgen van een cursus over bedrijfsmanagement heeft bijgevolg geen invloed op de ondernemingszin, in tegenstelling tot wat verwacht wordt. Het feit dat 117 respondenten een dergelijk vak in hun

studiepakket hebben, bewijst wel dat bedrijfsmanagement ook wordt aangeboden buiten de puur economische richtingen.

Bovendien heeft deze factor op geen enkele component van ondernemingszin invloed. Met andere woorden er is bij dit onderzoek geen enkel significant verschil vastgesteld tussen de studenten die bedrijfsmanagement onderwezen kregen en degenen die dit niet kregen. Dit resultaat is geheel tegen de verwachting in. Er wordt immers verondersteld dat het stimuleren van de ondernemingszin één van de redenen is om bedrijfsmanagement in het studiepakket aan te bieden of dat er tenminste mee wordt getracht één van de componenten van ondernemingszin te beïnvloeden.

4.2.3 ERASMUS / LEONARDO

Ongeveer 8.5% of 11 van de 130 studenten namen deel aan één van deze twee programma's. De verwachting dat deze onafhankelijke variabele een beïnvloedende factor is voor de mate waarin ondernemingszin aanwezig is bij een student kan niet bekrachtigd worden. De p-waarde voor ondernemingszin is 0.351. Er wordt verder gekeken op het niveau van de componenten, zie rij 2 in de tabel in bijlage 7.

Enkel voor de component 'los kunnen laten' is er een significant verschil tussen degenen die wel en degenen die niet met zulk programma naar het buitenland zijn geweest. Zij die wel zijn weggeweest scoren slechter voor deze component. Dit resultaat kan op het eerste gezicht verrassend lijken. Daarom is het voor deze maar ook voor alle andere componenten aangewezen de indicator en de definitie in het achterhoofd te houden. De indicator is: het loslaten van een project waarmee men al een tijdje bezig is maar dat niet haalbaar lijkt. In dit opzicht is het aannemelijk dat studenten die aan een ERASMUS of LEONARDO programma hebben deelgenomen slechter scoren voor 'los kunnen laten'. Een mogelijke verklaring is dat ze tijdens hun periode in het buitenland met zaken werden geconfronteerd die onhaalbaar leken, maar die ze omwille van het programma waaraan ze deelnamen toch niet zomaar konden opgeven. Denk maar aan taalbarrières die onoverkomelijk lijken. De confrontatie met

zulke situaties kan een blijvend effect hebben. Wellicht daarom scoren de betreffende studenten slechter voor 'los kunnen laten'; op basis van ervaringen uit het verleden besluiten ze dat ze niet zomaar een project loslaten ook al lijkt het onhaalbaar.

Het verruimen van het significantieniveau tot 10% levert geen bijkomende significante verbanden op. Een onderzoek op itemniveau is onnodig. Enerzijds heeft de component 'los kunnen laten' slecht één indicator. Anderzijds is een verdere analyse van de gegevens die de enquête oplevert over de indruk van de studenten over de ervaring niet erg betekenisvol aangezien van slechts 11 respondenten data beschikbaar zijn.

4.2.4 Stage in de loop van het hoger onderwijs

Van de 130 respondenten hebben er 100 stage gedaan in de loop van het hoger onderwijs. Dit komt overeen met 77% van het totale aantal respondenten. Van deze 100 vond 85% de ervaring eerder positief. 93% van de respondenten deed stage in het Nederlandstalig deel van België, 3% in een anderstalig deel van België, 1% in Nederland en nog eens 3% ergens anders.

De p-waarde van deze onafhankelijke variabele is met 0.840 zeer hoog. Er werd geen significant verschil in ondernemingszin waargenomen tussen de studenten die stage deden en degene die dit niet deden.

Zowel op het 5% als op het 10% significantieniveau werden weinig beduidende verbanden tussen deze factor en de componenten van ondernemingszin vastgesteld. Enkel voor de component 'beslissen' scoren de studenten die in de loop van het hoger onderwijs een stage gedaan hebben op het 10% significantieniveau significant beter dan de overigen.

4.2.5 Studievertraging

De studievertraging van de respondenten wordt gemeten door middel van een vraag met vier antwoordcategorieën. Allereerst wordt de spreiding over de verschillende antwoorden nagegaan.

Tabel 9: Frequenties van de opgelopen studievertraging

Aantal jaren vertraging	Frequentie	Percent	Cumulatief Percent
0	71	54,6	54,6
1	36	27,7	82,3
2	15	11,5	93,8
3	5	3,8	97,7
4	3	2,3	100,0
TOTAAL	130	100,0	

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat van alle respondenten er 71 geen studievertraging hebben opgelopen, dit komt neer op 54.6%. Het is onmogelijk om de respondenten in drie gelijke groepen te verdelen. Een verdeling in twee bij benadering gelijke groepen is wel mogelijk. Het is interessant om de twee mogelijkheden uit te werken.

Een verdeling in twee groepen is verdedigbaar omdat de groepen dan ongeveer evenveel respondenten bevatten en een redelijke omvang hebben. Derhalve zijn de resultaten van de vergelijking betekenisvoller dan bij ongelijke of zeer kleine groepen. De verdeling is als volgt:

1. geen studievertraging = 71 respondenten of 54.6%
2. wel studievertraging = 59 respondenten of 45.4%

Een verdeling in drie groepen is inhoudelijk interessant. Het onderscheid kan gemaakt worden tussen de studenten zonder studievertraging, met één jaar studievertraging en met meer dan één jaar vertraging. Als er meer dan één jaar studievertraging werd opgelopen heeft dit vaak

andere oorzaken dan als men één jaar studievertraging heeft opgelopen. Bij één jaar studievertraging kan er gesproken worden van de gebeurlijke ‘misser’ op basis van aanpassingsproblemen, een tekort aan voorkennis, een fout inschattingsvermogen, een verkeerde studiekeuze of pijnlijke voorvallen gedurende het academiejaar. Bij meer studievertraging ligt het vaak anders, het kan een kwestie van ingesteldheid van de student zijn. Een andere mogelijkheid is dat de student in beslag wordt genomen door het uitoefenen van bezigheden van winstgevende aard naast zijn studie. Mogelijk bepaalt dit de ondernemingszin van de studenten. Vandaar de interesse voor deze vergelijking. De verdeling is als volgt:

1. geen studievertraging = 71 respondenten of 54.6%
2. één jaar studievertraging = 36 respondenten of 27.7%
3. meer dan één jaar studievertraging = 23 respondenten of 17.7%

Verdeling in 2 groepen

Er is geen significant verband tussen de al dan niet opgelopen studievertraging en de ondernemingszin van de studenten. De t-test heeft een p-waarde van 0.246.

Tabel 10: P-waarden van de t-testen van studievertraging en alle componenten

Variabele		p-waarde	Variabele		p-waarde	Variabele		p-waarde
1	Enthousiasme	0.177	11	Prioriteiten	0.050	21	Analyserend vermogen	0.212
2	Impact willen	0.378	12	Zorgvuldigheid en bijsturen	0.024	22	Los kunnen laten	0.780
3	Doorzettingsvermogen	0.037	13	Breed vizier	0.043	23	Evalueren	0.984
4	Prestatie-motivatie	0.012	14	Anticiperen	0.631	24	Ervaringsleren	0.523
5	Drang naar autonomie	0.066	15	Risicobereidheid	0.613	25	Mobiliseren	0.140
6	Kiezen	0.188	16	Vertrouwen	0.125	26	Synthetiseren en structureren	0.444
7	Gedrevenheid	0.330	17	Originaliteit	0.112	27	Beslissen	1.000
8	Inspiratie	0.651	18	Flexibiliteit	0.806	28	Delegeren	0.147
9	Inspelen op kansen	0.262	19	Planmatigheid en strategisch denken	0.512	29	Verantwoordelijkheidszin	0.161
10	Nieuwe scenario's ontwikkelen	0.882	20	Doelbewustheid	0.376			

De factor studievertraging heeft op het 5% significantieniveau een significante invloed op vijf componenten. De studenten zonder studievertraging scoren beduidend beter voor 'doorzettingsvermogen', 'prestatiemotivatie', 'prioriteiten', 'zorgvuldigheid en bijsturen' en 'breed vizier'.

Op het 10% significantieniveau komt er een significant verband bij namelijk 'drang naar autonomie'. De studenten met studievertraging hebben een beduidend grotere drang naar autonomie dan degenen zonder studievertraging.

Verdeling in 3 groepen

De gedachte dat studenten die meerdere jaren studievertraging hebben opgelopen omdat ze bijvoorbeeld naast hun studie met winstgevende activiteiten bezig zijn een hogere ondernemingszin hebben dan de overige studenten gaat niet op volgens deze studie. Er wordt geen significant verschil wat betreft ondernemingszin tussen de groepen geconstateerd.

Tabel 11: P-waarden van de ANOVA-testen van studievertraging en alle componenten

Variabele		p-waarde	verschil	Variabele		p-waarde	verschil
1	Enthousiasme	0.352		16	Vertrouwen	0.165	
2	Impact willen	0.161		17	Originaliteit	0.203	
3	Doorzettingsvermogen	0.100	groep 1 ↔ groep 3	18	Flexibiliteit	0.959	
4	Prestatiemotivatie	0.042	groep 1 ↔ groep 2	19	Planmatigheid en strategisch denken	0.448	
5	Drang naar autonomie	0.170		20	Doelbewustheid	0.246	
6	Kiezen	0.243		21	Analyserend vermogen	0.272	
7	Gedrevenheid	0.025	groep 2 ↔ groep 3	22	Los kunnen laten	0.507	
8	Inspiratie	0.771		23	Evalueren	0.013	groep 2 ↔ groep 3
9	Inspelen op kansen	0.512		24	Ervaringsleren	0.755	
10	Nieuwe scenario's ontwikkelen	0.084	groep 2 ↔ groep 3	25	Mobiliseren	0.279	
11	Prioriteiten	0.092	groep 1 ↔ groep 3	26	Synthetiseren en structureren	0.738	
12	Zorgvuldigheid en bijsturen	0.052	groep 1 ↔ groep 3	27	Beslissen	0.910	
13	Breed vizier	0.121		28	Delegeren	0.326	
14	Anticiperen	0.890		29	Verantwoordelijkheidszin	0.266	
15	Risicobereidheid	0.330					

Tabel 11 is een samenvatting van de ANOVA-testen die werden verricht om het verband tussen studievertraging en de componenten van ondernemingszin te meten.

Wordt er met een significantieniveau van 5% gewerkt dan zijn er significante verbanden voor drie componenten: 'prestatiemotivatie', 'gedrevenheid' en 'evalueren'.

- Degenen die geen studievertraging hebben opgelopen scores aanzienlijk beter voor 'prestatiemotivatie' dan zij die één jaar studievertraging hebben opgelopen.
- De gedrevenheid van studenten die één jaar studievertraging hebben opgelopen is groter dan deze van de studenten die meer dan één jaar studievertraging hebben opgelopen.

- De component 'evalueren' is sterker aanwezig bij degenen die één jaar studievertraging hebben opgelopen dan bij hen die meer dan één jaar studievertraging hebben opgelopen.

Wanneer met een significantieniveau van 10% wordt gewerkt, zijn er significante verbanden voor zeven componenten. Hiervan gelden er drie reeds op het 5% significantieniveau zoals hierboven besproken. De vier overige componenten waarbij deze beïnvloedende factor een significant verschil teweegbrengt zijn: 'doorzettingsvermogen', 'nieuwe scenario's ontwikkelen', 'prioriteiten' en 'zorgvuldigheid en bijsturen'.

- Men heeft aanzienlijk meer doorzettingsvermogen wanneer er geen studievertraging dan wanneer er meer dan één jaar studievertraging werd opgelopen.
- De respondenten die één jaar studievertraging hebben opgelopen scoren significant beter voor de component 'nieuwe scenario's ontwikkelen' dan zij die meer dan één jaar studievertraging hebben opgelopen.
- De respondenten zonder studievertraging kunnen beter prioriteiten stellen dan die met meer dan één jaar studievertraging.
- De groep die geen studievertraging heeft opgelopen scoort aanzienlijk beter voor 'zorgvuldigheid en bijsturen' dan de groep die meer dan één jaar studievertraging heeft opgelopen.

Een aantal algemene assumpties worden door de twee vergelijkingen bekrachtigd. Er is een verband tussen studievertraging en de prestatiemotivatie, het prioriteiten kunnen stellen en de zorgvuldigheid en de mate van bijsturen die de studenten aan de dag leggen. Naargelang er minder studievertraging wordt opgelopen scoren de studenten beter.

4.3 Analyse van de factoren in verband met vrijetijdsbesteding

De drie onafhankelijk variabelen die in dit deel worden geanalyseerd hebben betrekking op iets dat de studenten in hun vrije tijd doen.

4.3.1 Lid van de leiding van een jeugdbeweging

Van de 130 respondenten zijn er 28 of 21.54% lid van de leiding van een jeugdbeweging. De p-waarde is 0.136. Dit is niet significant op het 5% of 10% significantieniveau. Op basis van deze waarde kan wel besloten worden dat als er naast 'extra opleiding' een onafhankelijke variabele is die invloed heeft op de ondernemingszin het deze is. De waarde ligt tussen 0.100 en 0.200 aan de hand waarvan kan verondersteld worden dat het significante verschil verstoord wordt door een interagerende variabele.

Op het 5% significantieniveau scoren leden van de leiding van een jeugdbeweging beter op vijf componenten van ondernemingszin:

1. enthousiasme
2. impact willen
3. drang naar autonomie
4. evalueren
5. verantwoordelijkheidszin.

De componenten 'doelbewustheid' en 'mobiliseren' worden hier op het 10% significantieniveau aan toegevoegd.

Dat leden van de leiding van een jeugdbeweging beter scoren voor 'enthousiasme', 'impact willen', 'verantwoordelijkheidszin' en 'mobiliseren' voldoet aan de verwachting. Doorgaans is men vooraleer men bij de leiding van een jeugdbeweging gaat al van kinds af aan lid. De vermelde componenten zijn als het ware basiswaarden voor een jeugdbeweging en worden zodoende al van op jonge leeftijd gestimuleerd.

4.3.2 Lid van het presidium van een studentenvereniging

20 respondenten hebben in het presidium van een studentenvereniging gezeten, dit is 18.18% van de doelgroep. Geheel tegen de verwachting in is de p-waarde 0.828. Dientengevolge verschilt de ondernemingszin van de presidiumleden niet significant van die van de andere respondenten.

De scores van de presidiumleden verschillen op het 5% significantieniveau voor drie componenten van de scores van de andere respondenten. Hierbij valt op dat ze een aanzienlijk grotere inspiratie hebben, maar significant slechter scoren voor 'gedrevenheid' en 'zorgvuldigheid en bijsturen'.

Bij een significantieniveau van 10% worden de voorgaande drie componenten verdubbeld. De presidiumleden scoren dan tevens significant beter voor 'drang naar autonomie' en 'originaliteit' en slechter voor de component 'evalueren'.

4.3.3 Extra opleidingen buiten de dagopleiding

Analyse van ondernemingszin

Dit is de meest interessante factor, omdat hij als enige een significante invloed heeft op de ondernemingszin. 25 of 19.23% van de respondenten volgen een extra opleiding buiten de dagopleiding. Deze groep scoort significant beter voor ondernemingszin dan de rest, de gemiddelde score is 3.11 tegenover 2.92.

Er werd verder onderzocht of er nog significante verschillen konden gevonden worden op het niveau van het aantal uren dat wekelijks aan de extra opleiding wordt besteed. De eerste analyse neemt alle studenten in beschouwing, namelijk degenen die een extra opleiding volgen en degenen die dat niet doen. Bij de tweede analyse worden de respondenten die geen extra opleiding volgen buiten beschouwing gelaten.

In de frequentietabel zien we dat het praktisch onmogelijk is om de groep gelijk te verdelen. Bijgevolg wordt een inhoudelijke verdeling gehanteerd naargelang de mate van inspanning. Aan het ene uiterste zijn er degenen die geen opleiding volgen of er bijna geen tijd aan besteden, aan het andere uiterste degenen die er meer dan één uur per lesdag aan besteden. De verdeling is als volgt:

1. De respondenten die geen extra opleiding volgen, zij die een extra opleiding hebben gevolgd maar niet in het recente jaar of die er minder dan een uur per week aan besteden vormen een eerste groep. Deze groep bevat 82.3% of 107 van de 130 respondenten.
2. De tweede groep telt alle respondenten die eerder weinig tijd aan de extra opleiding besteden, namelijk één of twee uur per week. Zeven respondenten of 5.4% voldoet aan deze norm.
3. De derde groep bestaat uit respondenten die meer dan twee uur per week maar minder dan één uur per lesdag met de extra opleiding bezig zijn. 8 respondenten of 6.1% behoren hiertoe.
4. De vierde groep bestaat uit de respondenten die meer dan een uur per lesdag besteden aan de extra opleiding. Hieronder vallen 8 respondenten of 6.2%.

Tabel 12: Frequenties in verband met extra opleidingen voor alle respondenten

Aantal uren	Frequentie	Percent	Cumulatief Percent
0	107	82,3	82,3
2	7	5,4	87,7
3	3	2,3	90,0
4	5	3,8	93,8
6	3	2,3	96,2
7	1	,8	96,9
10	1	,8	97,7
12	1	,8	98,5
16	1	,8	99,2
40	1	,8	100,0
TOT	130	100,00	

Uit de ANOVA-test, zie bijlage 10, blijkt dat de eerste en de vierde groep significant verschillen. De ondernemingszin van degenen die geen of bijna geen tijd aan een extra opleiding besteden, is beduidend lager dan die van degenen die dat wel doen.

Als aanvulling op de vorige analyse wordt het onderlinge verschil tussen de studenten die een extra opleiding volgen onderzocht. De verdeling in drie groepen gebeurt als volgt:

- twee uren per week = 7 studenten of 30.4% van degenen die een extra opleiding volgen
- meer dan twee uren tot en met vier uren per week = 8 studenten of 34.8% van degenen die een extra opleiding volgen
- meer dan zes uren per week = 8 studenten of 34.8% van degenen die een extra opleiding volgen

De derde groep is meer dan één uur per werkdag met de extra opleiding bezig. Er zijn geen significante verschillen op basis van de inspanning die de studenten voor de extra opleiding leveren. Voor de resultaten van de ANOVA-test zie bijlage 11.

De algemene verwachting dat studenten die een extra opleiding buiten de dagopleiding volgen beter scoren voor ondernemingszin gaat op. Daarnaast wordt het vermoeden dat degenen die een aanzienlijk aantal uren met deze opleiding bezig zijn significant meer ondernemingszin hebben dan de anderen niet bevestigd.

Analyse van de componenten van ondernemingszin

Op het 5% significantieniveau scoren de studenten die een extra opleiding volgen op 14 van 29 componenten aanzienlijk beter dan de anderen. Het zijn de 14 volgende componenten: enthousiasme, impact willen, doorzettingsvermogen, kiezen, inspiratie, nieuwe scenario's ontwikkelen, prioriteiten, anticiperen, risicobereidheid, originaliteit, flexibiliteit, doelbewustheid, mobiliseren en synthetiseren en structuren. Als men een significantieniveau

van 10% aanvaardt, wordt deze lijst aangevuld met 'inspelen op kansen'. Er is een significant verschil voor ongeveer 50% van de componenten van ondernemingszin.

4.4 Analyse van de andere factoren

Er resteren twee onafhankelijke variabelen die niet onder één van de vorige noemers kunnen worden ondergebracht.

4.4.1 Geslacht

De verwachting dat de onafhankelijke variabele ‘geslacht’ een invloed heeft op de mate van ondernemingszin bij een individu gaat niet op. Er wordt geen significant verschil ontdekt tussen de ondernemingszin bij mannen en vrouwen. Er namen 57 mannen en 73 vrouwen aan het onderzoek deel, een verhouding van 44% tegen 56%.

Op het 5% significantieniveau bestaat er wel een significant verschil tussen mannen en vrouwen voor zeven componenten van ondernemingszin.

Tabel 13: Vergelijking van de significant verschillende componenten voor geslacht

Vrouwen significant betere score	Mannen significant beter score
Doorzettingsvermogen	Flexibeler
Verantwoordelijkheidszin	Drang naar autonomie
Zorgvuldigheid en bijsturen	Origineler
Prestatiemotivatie	

Deze resultaten bevestigen de gangbare stereotypering dat vrouwen meer verantwoordelijkheidszin hebben en zorgvuldiger zijn en dat mannen een grotere drang naar autonomie hebben en flexibeler zijn.

4.4.2 Studentenjob

Het al dan niet uitoefenen van een studentenjob is geen beïnvloedende factor van ondernemingszin in dit onderzoek. Meer dan de helft van de respondenten namelijk 93 van de 130 of 71.54% oefent een studentenjob uit. Het vermoeden dat het uitoefenen van een studentenjob de ondernemingszin beïnvloedt kan noch op het 5% noch op het 10% significantieniveau worden bevestigd. Met een p-waarde van 0.424 scoort deze factor niet het slechtste van alle onafhankelijke variabelen, maar ook niet echt goed.

Er kan geen enkel significant verband worden ontdekt voor een component van ondernemingszin op het 5% significantieniveau. Als er met 10% wordt gewerkt, kunnen er twee componenten van de overige onderscheiden worden. De respondenten die een studentenjob hebben scoren op het 10% significantieniveau beter wat betreft 'breed vizier' en 'risicobereidheid'.

In tegenstelling tot de verwachting levert deze factor weinig of geen interessante resultaten op in het kader van de onderzoeksvraag. Deze onafhankelijke variabele werd onder andere in het onderzoek opgenomen op basis van een suggestie van Prof. G. Houben. De vermoedelijk hogere ondernemingszin bij de Nederlandse jongeren kan volgens hem eventueel te wijten zijn aan het feit dat studenten er meer in hun eigen onderhoud voorzien door studentenjobs. Dit leek zeer aannemelijk maar het wordt hier niet bevestigd.

Hoofdstuk 5 : Synthese en besluit

Dit hoofdstuk omvat een synthese van de resultaten, er wordt een terugblik gedaan naar de methodiek en er wordt stilgestaan bij enkele mogelijke vragen voor verder onderzoek. Er wordt afgesloten met een aantal praktische aanbevelingen.

5.1 Synthese van de resultaten

De onderlinge vergelijking van de score voor ondernemingszin van de studenten uit al de bevroegde studierichtingen is onbetrouwbaar omwille van het lage aantal respondenten in bepaalde richtingen. De analyses waarbij meerdere studierichtingen worden gegroepeerd leveren wel bruikbare en interessante resultaten op. Het blijkt dat de studenten van de faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen significant beter verschillende taken kunnen combineren dan de andere respondenten. Deze studenten weten echter niet zo goed waarvoor 'ze willen gaan' wanneer er zich een aantal keuzemogelijkheden voordoen.

Tegen de verwachting in heeft de aanwezigheid van bedrijfsmanagement in het studiepakket totaal geen invloed op ondernemingszin of zijn componenten. Dit is verrassend. Er werd aangenomen dat de ondernemingszin van studenten van een niet economische studierichting gestimuleerd zou worden door bedrijfsmanagement in het studiepakket aan te bieden, aangezien verondersteld wordt dat dit één van de redenen is om het vak op te nemen in het studiepakket. Het onderzoek wijst uit dat bedrijfsmanagement wel wordt aangeboden in andere dan puur economische studierichtingen maar dat het geen invloed heeft op de ondernemingszin.

Ook de deelname aan een ERASMUS / LEONARDO programma heeft in deze studie geen invloed op de ondernemingszin. Enigszins verrassend scoren de deelnemende studenten slechter voor 'los kunnen laten', een variabele die op het eerste gezicht wel bij iemand hoort die voor een langere periode zijn vertrouwde omgeving heeft achter gelaten. De

operationalisering van de variabele geeft echter aan dat het gaat om het loslaten van een project waarin men al heel wat tijd en moeite heeft gestoken maar dat toch onhaalbaar blijkt. Dat de deelnemende studenten slechter scoren voor deze component is mogelijk te verklaren door het feit dat ze tijdens hun periode in het buitenland met zaken werden geconfronteerd die onhaalbaar leken, maar die ze toch niet zonder meer konden opgeven. Denk maar aan taalbarrières die misschien onoverbrugbaar leken. De confrontatie met zulke situaties kan een blijvend effect hebben, waardoor een project niet zomaar zal loslaten worden ook al lijkt het onhaalbaar.

Het uitoefenen van een stage tijdens de loop van het hoger onderwijs beïnvloedt de ondernemingszin niet volgens het onderzoek.

Wanneer de studenten met en degenen zonder studievertraging in twee groepen worden verdeeld, ontstaan er twee groepen van min of meer gelijke grootte en is bijgevolg een betrouwbare vergelijking mogelijk. Geheel naar verwachting blijkt uit de analyse dat er een significant verschil is tussen de twee groepen wat betreft prestatiemotivatie, de capaciteit om de juiste prioriteiten te stellen, de zorgvuldigheid waarmee men te werk gaat en de mate van bijsturen. De vraag is wel of de relatie niet omgekeerd is, namelijk of het niet net deze componenten zijn die de studievertraging bepalen. Er werd geen significant verschil wat betreft ondernemingszin vastgesteld.

Leden van de leiding van een jeugdbeweging scoren niet beter voor ondernemingszin maar wel voor enthousiasme, impact willen, verantwoordelijkheidszin en mobiliseren. Hiervan wordt verwacht dat leden van de leiding van een jeugdbeweging beter scoren. Vaak is men al van kinds af bij de jeugdbeweging vooraleer men bij de leiding gaat. Deze componenten zijn als het ware basiswaarden voor een jeugdbeweging en worden zodoende al van op jonge leeftijd gestimuleerd.

Bij de vergelijking van de leden van het presidium van een studentenvereniging met de anderen wordt geen beduidend onderscheid in ondernemingszin ontdekt. Er is wel een significant verschil voor enkele componenten. Een aantal algemene assumpties worden

bevestigd. Zo is het te verwachten dat ‘inspiratie’ en ‘originaliteit’ worden gestimuleerd door een deelname aan het presidium.

Met het onderzoek werd vastgesteld dat het volgen van een extra opleiding buiten de dagopleiding een significante invloed op de ondernemingszin heeft. Studenten die een extra opleiding buiten de dagopleiding volgen scoren op de helft van de componenten van ondernemingszin beter dan de anderen. Dit is de enige kandidaat-beïnvloedende factor voor ondernemingszin die aan de verwachting voldoet.

De vergelijking van de ondernemingszin van mannen en vrouwen levert geen significant verschil op. Gelet op het patroon van de significant verschillende scores van de twee groepen op het niveau van de componenten kan de gangbare stereotypering niet ontkend worden.

De assumptie dat het uitoefenen van een studentenjob een invloed heeft op de ondernemingszin gaat niet op volgens het onderzoek. Ook op het niveau van de componenten zijn er geen noemenswaardige vaststellingen.

Algemeen werd veel minder invloed van de onafhankelijke variabelen op ondernemingszin en zijn componenten geconstateerd dan in eerste instantie werd verwacht.

5.2 Methodologische terugblik

Respons

De totale populatie bestaat uit de studenten hoger onderwijs in Vlaanderen. Op deze populatie wordt eerst een accidentele en vervolgens twee maal een doelgerichte steekproef toegepast. De uiteindelijke doelgroep zijn de laatstejaarsstudenten van de Limburgse instellingen voor hoger onderwijs van de studierichtingen die het meeste perspectief op ondernemen bieden. Deze groep telt 1147 leden. Om een representatief beeld te krijgen van deze groep, met de gebruikelijke zekerheid van 95% en foutenmarge van 5%, moeten de gegevens van om en bij de 280 respondenten verzameld worden (Saunders, Lewis & Thornhill, 2003) (Broekmans, 2004). Voor dit onderzoek werden slechts de gegevens van 130 respondenten verzameld of minder dan de helft van het vereiste aantal voor representativiteit. De representativiteit van de verworven resultaten kan bijgevolg in twijfel worden getrokken.

Voor de berekening van de gerealiseerde zekerheid kunnen de volgende formules worden toegepast (Saunders, Lewis & Thornhill, 2003, p.463-464):

$$n = p\% * q\% * (z / e\%)^2$$

$$n' = n / [1 + (n / N)]$$

waarbij:

- $n' = 130$
- $N = 1147$
- $p = 50\%$
- $q = 50\%$
- $z = 1.96$ bij 95% zekerheid

De gerealiseerde graad van zekerheid is dan 8.09% foutenmarge bij 95% zekerheid. Merk op dat dit enkel geldt voor de representativiteit van de complete steekproef ten opzichte van de

volledig populatie. Het gaat niet op op het niveau van de deelgroepen aangezien sommige deelgroepen bijzonder slecht zijn vertegenwoordigd.

De steekproef met een bepaalde kwalificatie voor een onafhankelijke variabele is daarenboven in sommige gevallen zo klein ten opzichte van het totaal, dat de vergelijking van de twee groepen in vraag kan worden gesteld.

Wijze van meting van ondernemingszin

Een aantal componenten van ondernemingszin worden aan de hand van meerdere vragen gemeten. De alfa's van Cronbach van deze componenten, zie bijlage 4, zijn echter teleurstellend laag. Dit duidt erop dat er te weinig interne consistentie is tussen de verschillende vragen of items van één component. De lage alfa's van Cronbach geven aan dat de items niet in dezelfde richting scoren. De factoranalyse geeft geen eenduidig antwoord voor een nieuwe groepering van de items in andere componenten. Indien de keuze aan het programma wordt overgelaten ontstaan er veel single-item componenten. Omwille hiervan zijn conclusies op het niveau van de componenten eerder moeilijk.

Evenwel wanneer de alfa van Cronbach voor het totale aantal vragen van ondernemingszin wordt bepaald is deze 0.881 en dus wel ruim voldoende. Alle items samen geven zodoende een aanvaardbare meting.

Meting op het niveau van de componenten van ondernemingszin

Slechts één onafhankelijke variabele heeft een significante invloed op de ondernemingszin van de doelgroep. Dit is mogelijk te wijten aan de wijze van registreren van de onafhankelijke variabelen. Misschien was de meting niet voldoende relevant en was er meer onderzoek nodig op het niveau van de soorten activiteiten. Zo hebben bijvoorbeeld de factoren 'lid van de leiding van een jeugdbeweging', 'lid van het presidium', 'een stage in de loop van het hoger onderwijs' of 'een studentenjob' een aantal activiteiten gemeen.

De enige mogelijkheid om de effecten van een factor werkelijk aan te tonen is met onderzoek over een langere tijdsspanne. Om de invloed van bepaalde activiteiten op de ondernemingszin correct te onderzoeken, is een experimentele opzet met een pre- en postmeting nodig. De tijd tussen de pre- en de postmeting zou minimaal anderhalf jaar moeten bedragen, waardoor dit soort onderzoek praktisch onhaalbaar is binnen de termijn een eindverhandeling.

5.3 Vragen voor verder onderzoek

Respons

Wat zijn de redenen van de lage respons? Waarom is de respons van sommige studierichtingen aanzienlijk hoger dan die van andere? Zo is de respons bij de studenten Communicatiemanagement aanzienlijk hoger dan bij de studenten van alle andere bevraagde studierichtingen. Brengt de interesse voor deze studierichting met zich mee dat men eerder geneigd is om mee te werken aan onderzoek?

Ondernemingszin

Een verdere analyse van de meting van het begrip ondernemingszin lijkt zinvol. Zijn er andere meetinstrumenten voor handen of is er een andere en betere indeling in componenten mogelijk?

Onafhankelijke variabelen

Gelijkaardig onderzoek naar de beïnvloedende factoren van ondernemingszin levert denkbaar meer resultaten op als er met soorten activiteiten wordt gewerkt. Vooreerst moet onderzocht worden welke zulke activiteiten zijn. Een mogelijke werkwijze is de activiteiten van al de hier onderzochte onafhankelijke variabelen catalogeren en daarna groeperen. Zo zijn er activiteiten bij de leiding van een jeugdbeweging en die van het presidium van een studentenvereniging die overeenkomen.

Extra opleiding buiten de dagopleiding

Dit is de enige factor waarvoor op basis van de testen kan worden waargenomen dat het een beïnvloedende factor is voor ondernemingszin. Het is echter interessant om te onderzoeken of

men niet al ondernemend is als men een extra opleiding wil volgen, in plaats van dat men ondernemender wordt van het volgen van een extra opleiding.

Bedrijfsmanagement

Wanneer Bedrijfsmanagement in het studiepakket is opgenomen, brengt dit geen verschil in ondernemingszin teweeg. Is het stimuleren van de ondernemingszin niet één van de doelstellingen van de onderwijsinstellingen om dit vak in het studiepakket van sommige studierichtingen op te nemen? De vraag is of bij een verfijnde en meer gedetailleerde analyse van de vakken die onder deze noemer worden gecatalogeerd er bepaalde vakken zijn die de ondernemingszin stimuleren en andere die dit niet doen. Met andere woorden is de wijze van invulling van dergelijk vakken bepalend voor het effect op ondernemingszin? Een diepere analyse van de vakken onder deze noemer en het effect op ondernemingszin lijkt aangeraden. Bovendien is het interessant om na te gaan of het stimuleren van de ondernemingszin inderdaad één van de redenen is waarom onderwijsinstellingen dit soort vakken in het studiepakket opnemen.

Initiatieven

Een analyse van de initiatieven van de onderwijsinstellingen om de ondernemingszin te stimuleren zou een boeiende aanvulling zijn. Het is interessant deze initiatieven te bestuderen met als doel de factoren waarop ze gebaseerd zijn te ontleden. Wordt er werkelijk een significant verschil in ondernemingszin gecreëerd?

'NV Ondernemingstalent'

Om het belang van het probleem aan te tonen wordt in het eerste hoofdstuk onder andere een interview met dhr. Coucke samengevat. Hij geeft aan dat de onderwijsinstellingen moeilijk het 'zelfstandig ondernemerschap' als dusdanig kunnen stimuleren. Als reden haalt hij aan dat jongeren wel ondernemend zijn in een veilige cocoon, maar dat de onzekerheid van het zelfstandig ondernemerschap afschrikt. En dit lijkt inderdaad een probleem dat eerder door de

overheid dan door de onderwijsinstellingen kan worden aangepakt. Niettegenstaande heeft de UHasselt recent een interessant project opgezet 'NV Ondernemerstalent'. Het project pakt de onzekerheid van de beginjaren aan, enerzijds doordat de eigen inbreng zeer klein is en anderzijds doordat het plaatsvindt op een moment dat men nog student is en bijgevolg minder financiële verantwoordelijkheden heeft. Het project staat echter pas in de kinderschoenen, het zal pas vanaf het academiejaar 2006-2007 in werking treden. Bijgevolg kon het effect nog niet geanalyseerd worden in dit onderzoek, maar het is interessant om de impact binnen een aantal jaren te onderzoeken.

5.4 Praktische aanbevelingen

Met het onderzoek werd nagegaan welke factoren een invloed hebben op de ondernemingszin bij jongeren. Als er een zicht is op de factoren die de ondernemingszin stimuleren, kunnen de onderwijsinstellingen of de overheid nagaan hoe zij deze factoren kunnen bevorderen. In dit onderzoek blijkt enkel een extra opleiding buiten de dagopleiding een prikkelend effect op de ondernemingszin te hebben. Een drietal mogelijke acties voor de onderwijsinstellingen zijn:

- Instellingen voor avond- en weekendonderwijs uitnodigen om tijdens de colleges informatie over de mogelijkheden te geven aan de studenten.
- Zich soepel opstellen ten opzichte van een sporadische afwezigheid tijdens de colleges wanneer dit in een examenperiode van de extra opleiding is.
- Onderzoeken welke extra opleidingen aansluiten bij de dagopleiding en kwalitatief goed zijn en hierover informatie verstrekken aan de studenten.

Dit zijn slechts een aantal voorstellen. Verder onderzoek naar factoren die een invloed hebben en de mogelijkheden om hen te stimuleren is nodig om meer aanbevelingen te kunnen maken.

Bibliografie

- Billiet, J.B. (1992) 44) *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek: ontwerp en dataverzameling*, Leuven/Amersfoort, Acco
- Broeckmans J. (2004) *Methoden van onderzoek en rapportering 2; werkboek + studieboek*, UHasselt, Diepenbeek
- Dennis, J. (2003) *Entrepreneurial Finance: an overview of the issues and essence*, Journal of Corporate Finance, 10, 2004, p. 301-326
- De Standaard (2002), 'Weinig Vlamingen durven ondernemen', *Standaard*, 21 februari
- Financieel Economische Tijd (2002) 'Ondernemersattitude in de eindtermen van het onderwijs', *Financieel Economische Tijd*, 30 februari
- Geeraerts, D., Taeldeman, P., van Marle J. & van Sterkenburg, P. (2001), *Inleiding praktische statistiek voor linguïstische toepassingen* Available from <URL: <http://www.ling.arts.kuleuven.ac.be/genling/statistiek/>>
- Goossens, H. & Verrue, J. (2004) *Instrumenten voor de screening van studenten hoger onderwijs en observatie van de leeromgeving* Available from <URL: <http://www.cego.be/>>
- Laevers, F. & Bertrands, E. (2004) *Ondernemingszin (h)erkennen*, CEGO
- Metro (2005) 'Moerman maakt geld vrij voor ondernemerschap', *Metro*, 10 oktober

- Nelissen, K. & Smeets, E. (2005) *Profiel van de zelfstandige ondernemers als afgestudeerden van het LUC faculteit TEW* (eindverhandeling voorgedragen tot het bekomen van de graad licentiaat in de Toegepaste Economische Wetenschappen), UHasselt, Diepenbeek
- Omega Pharma NV <URL: www.omega-pharma.be>
- Onderwijs en ondernemen een uitstekende zaak, UNIZO [online] (cited November 2005) Available from <URL: www.ondernemendeschool.be>
- Saunders, M., Lewis P. & Thornhill, A. (2003) *Research Methods For Business Students* (3rd ed.), Financial Times/Prentice Hall, London
- Trends (2002) 'Hoe ondernemend is de Vlaamse jeugd?', *Trends*, 3 oktober Available fom <URL: www.mediargus.be>
- Trends.be [online] (cited November 2005) Available from <URL: www.trends.be>
- UHasselt (2006) 'Talent gezocht via NV Ondernemerstalent', *Persmededeling*, 15 maart, Diepenbeek
- UHasselt (2005) 'Jaarverslag', Diepenbeek
- UHasselt (2005) 'Toekomstplan voor de Universiteit Hasselt: beleidsvisie juni 2005', Diepenbeek

Bijlage 1: Enquête

- 1) Hieronder volgen negen uitspraken. Gelieve bij elk ‘koppel’ aan te geven in welke mate je eerder met de linker dan wel met de rechter uitspraak akkoord gaat. Daarbij gelden de volgende betekenissen:

1 = helemaal eens met de linker uitspraak

2 = meer eens met links dan met rechts

3 = meer eens met rechts dan met links

4 = helemaal eens met de rechter uitspraak

		1	2	3	4	
1.	Als ik mij inspan om voor een vak hoge punten te halen dan is het omdat het mij in staat zal stellen later mijn werk beter te doen.					Als ik mij inspan om voor een vak hoge punten te halen dan is het omdat ik hierdoor later meer zal kunnen verdienen.
2.	Het onderwerp van mijn eindwerk heb ik gekozen om iets bij te leren.					Het onderwerp van mijn eindwerk heb ik gekozen omdat ik er goede punten mee kan halen.
3.	Slagen is voor mij het enige dat telt tijdens mijn opleiding.					Slagen in mijn opleiding is niet het enige dat telt, ik vind het ook belangrijk om iets zinvols te doen tijdens mijn opleiding.
4.	Ik beslis graag zelf naar welke lessen ik toe ga.					Ik verkies dat de docenten aangeven welke lessen echt noodzakelijk zijn.
5.	Ik verkies een project op mijn manier af te handelen.					Ik verkies te werken volgens een door de lesgever opgelegd patroon.
6.	Ik ben op eigen initiatief aan mijn eindwerk begonnen.					Ik heb gewacht op de aanzet van mijn begeleider vooraleer ik iets aan mijn eindwerk heb gedaan.
7.	De start van een project verloopt vlot, ik bedenk al doende hoe ik te werk zal gaan.					Ik heb meestal geen idee hoe ik aan een project moet beginnen.
8.	Het lukt me om op één avond voor verschillende vakken te studeren.					Ik kan mij slechts op één vak per avond concentreren.
9.	Bij een nieuwe opdracht vorm ik mij een idee hoe dit aan te pakken, rekening houdend met alles wat er bij komt kijken.					Ik heb het moeilijk om een plan uit te stippelen om een opdracht aan te pakken.
10.	Ik verkies een taak waarvan ik niet zeker ben dat ik ze krijg opgelost.					Ik verkies een taak die me weinig moeite kost.

- 2) Er worden een aantal uitspraken gegeven gelieve een antwoord aan te duiden gaande van ‘altijd’ tot ‘nooit’.

		altijd	dik- wijls	weinig	nooit
1.	Bij gebrek aan succes van een project neem ik de schuld op mij.				
2.	Ik zie aan een voorstel wat er goed aan is.				
3.	Ik zal een vak op een andere manier studeren in tweede zittijd dan ik in eerste zittijd gedaan heb.				
4.	Wanneer er zich tijdens het geven van een presentatie onverwachte problemen voordoen pas ik mijn planning soepel aan.				
5.	Wanneer mijn partner voor een project ziek wordt, kan ik de gevolgen wat betreft werkdruk goed inschatten.				
6.	Ik voer een project uit zonder veel tijdverlies.				
7.	Wanneer ik beslis om iets te doen, wil ik dit zo goed mogelijk doen.				
8.	Ik doe wat nodig is om mijn doel te bereiken, ongeacht wat het kost.				
9.	Ik kan ervan genieten om hard aan iets te werken.				
10.	Als ik een fuif of (verjaardags)feest moet voorbereiden, kom ik snel op ideeën.				
11.	Wanneer ik een mogelijkheid zie om uit te blinken, benut ik haar optimaal.				
12.	Bij de zoektocht naar een oplossing van een probleem vind ik meerdere originele oplossingen.				
13.	Als iets niet is gelukt ga ik na hoe dat komt.				
14.	Na een lange lesdag begin ik nog vol goede moed aan een nieuw project.				
15.	Ik houd vol ondanks tegenslagen.				
16.	Ik vind moeiteloos de oplossing van een complexe gevalstudie.				
17.	Een nieuw initiatief kan me in vuur en vlam doen staan.				
18.	Na een examen heb ik een realistisch beeld van wat er goed en fout is gegaan.				
19.	Als er zich een probleem voordoet dat ik niet krijg opgelost, kan ik er 's nachts niet van slapen.				
20.	Als ik door omstandigheden een tijd niet heb kunnen werken, ben ik opgewonden wanneer ik terug aan de slag kan.				
21.	Ik bepaal liefst zelf op welke manier ik een paper schrijf of een werkstuk maak.				
22.	Het verbeteren en samenvoegen van de teksten van de teamleden en de lay-out van een paper neem ik voor mijn rekening.				
23.	Ik zie de sterke elementen van een voorstel.				
24.	In een groepsdiscussie heb ik invloed op de beslissing die wordt genomen.				
25.	Een nieuwe uitdaging lokt me.				
26.	Bij een groepsopdracht houd ik, zonder dat het iemand opvalt, de uitvoering van de verschillende taken in het oog.				
27.	Ik panikeer onmiddellijk bij een blunder.				
28.	Ik verkies een taak waarvan ik niet zeker ben dat ik ze krijg opgelost boven een taak die me weinig moeite kost.				
29.	Wanneer een project bestaat uit meerdere taken pak ik de belangrijkste het eerste aan.				
30.	Als ik niet slaag voor een opdracht trek ik de conclusie dat het nooit				

	zal lukken.				
31.	Ik kan een project waaraan u al een tijdje bezig bent en dat plots niet meer haalbaar lijkt gemakkelijk loslaten.				
32.	Ik help andere teamleden waar nodig bij het uitvoeren van een project.				
33.	Als ik aan een project begin, zijn de te behalen resultaten snel duidelijk.				

3) Er worden een aantal uitspraken gegeven, gelieve een antwoord te geven op een schaal gaande van ‘helemaal akkoord’ tot ‘helemaal niet akkoord’.

- 1 = helemaal akkoord
- 2 = eerder akkoord
- 3 = eerder niet akkoord
- 4 = helemaal niet akkoord

		1	2	3	4
1.	Ik heb de spontane behoefte om alles in goede banen te leiden waaraan ik deelneem.				
2.	Ik draag bij aan de moraal van de groep als we aan een moeilijke opdracht werken.				
3.	Als er iets in mijn leefwereld verandert kan ik de gevolgen goed inschatten.				
4.	Ik houd steeds in de gaten of mijn eindwerk wel goed verloopt en stuur bij waar nodig.				
5.	Als ik voor iets geïnteresseerd ben, lukt het me mijn enthousiasme over te dragen op anderen.				
6.	Ik houd ervan om zelf het initiatief te nemen.				
7.	Wanneer een aantal keuzemogelijkheden zich voordoen, weet ik intuïtief voor welke optie ik zal gaan.				
8.	Ik slaag er meestal in enkele vrienden te overtuigen om deel te nemen aan een activiteit.				
9.	Als ik in tijdnood kom voor een opdracht, stop ik met tijd te besteden aan bijzaken.				
10.	Ik krijg graag feedback om te weten of ik goed bezig ben.				
11.	Het gebeurt vaak dat ik een project wel wil uitwerken, maar dat ik er niet aan toe kom.				
12.	Ik vind het belangrijk om mijn taken in de correcte lay-out in te leveren.				
13.	Ik ben bereid om veel tijd op te offeren om een project tot een goed einde te brengen.				
14.	Ik heb een neus voor kansen en mogelijkheden.				
15.	Het doel heiligt de middelen.				
16.	Ik laat mij uit het lood staan door een tegenslag.				
17.	Ik heb schrik dat ik na mijn studie geen werk vind.				
18.	Tijdens de uitvoering van een project zie ik spontaan de wendingen die zich kunnen voordoen.				
19.	Ik vertrouw erop dat ik slaag wanneer ik mijn best doe voor een project.				
20.	Ik durf een studiemethode te gebruiken die ik nog nooit eerder heb gebruikt.				
21.	Wanneer bij een groepswerk de taken moeten worden verdeeld, heb ik oog voor de zwakke en sterke punten van de groepsleden.				
22.	Ik vind een passende oplossing voor een opgemerkte wending.				
23.	Als mijn cijfer lager is dan verwacht kan ik de oorzaak aangeven.				

4) Gelieve een correct antwoord te geven op de volgende 16 vragen:

1. Aan welke onderwijsinstelling studeer je?

- o KHLim
- o XIOS Hogeschool
- o Provinciale Hogeschool Limburg
- o U Hasselt
- o tUL

2. Duid in de onderstaande lijst aan welke opleiding je op dit moment volgt.

<p><u>Khlim</u> <i>Departement Handelswetenschappen en Bedrijfskunde</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o Bedrijfsmanagement accountancy-fiscaliteit marketing milieu en administratie logistiek rechtspraktijk financie- en verzekeringswezen o Officemanagement management assistent zakelijk vertalen en tolken <p><i>Departement Industriële Wetenschappen en Technologie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o Industriële wetenschappen: in biochemie in chemie in elektromechanica in elektrotechniek in elektronica – ICT 	<p><u>XIOS Hogeschool</u> <i>Departement Industriële Wetenschappen en technologie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o Industriële wetenschappen bouwkunde elektromechanica electronica – ICT nucleaire technologie verpakkingstechnologie Electronica – ICT <p><i>Departement handelswetenschappen en bedrijfskunde</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o Bedrijfsmanagement: Accountancy en fiscaliteit Financie –en verzekeringswezen o Communicatiemanagement: Commerciële communicatie Public relations en voorlichting o Toegepaste informatica: Multimedia en programmeren Systemen en netwerken o Toerisme en recreatiemanagement
<p><u>Provinciale Hogeschool Limburg</u> <i>Departement handelswetenschappen en bedrijfskunde</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o Bedrijfsmanagement: Accountancy – Fiscaliteit Financie –en verzekeringswezen Marketing Logistiek management Rechtspraktijk o Toegepaste informatica: Bedrijfsinformatica Databasebeheer Applicatie-ontwikkeling 	<p><u>U Hasselt</u> <i>Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o TEW o HI o HI-bin
<p><i>Departement architectuur en beeldende kunst</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o Architectuur o Interieur architectuur 	<p><u>tUL</u></p> <ul style="list-style-type: none"> o Informatica – Kennistechnologie – Informatica-ITC

3. Heb je ooit bij de leiding van een jeugdbeweging gezeten?
- ja
 - nee
4. Hoeveel uren per week heb je gemiddeld aan de jeugdbeweging besteed in het meest recente jaar dat je er actief was?
- ...
5. Heb je ooit in het presidium/ bestuur van een studentenvereniging gezeten?
- ja
 - nee
6. Indien ja, heb je een functie binnen het hoog presidium bekleed?
- ja
 - nee
7. Hoeveel uren per week heb je gemiddeld aan je presidiumfunctie besteed in het meest recente jaar dat je er actief was?
- ...
8. Heb je studievertraging opgelopen?
- ja, ik heb er 1 jaar langer over gedaan
 - ja, ik heb er 2 jaar langer over gedaan
 - ja, ik heb er 3 jaar langer over gedaan
 - ja, ik heb er meer dan 3 jaar langer over gedaan
 - nee
9. Zat er in je studiepakket een vak of meerdere vakken over bedrijfsmanagement?
- ja
 - nee
10. Indien ja, hoeveel studiepunten waren er ongeveer verbonden aan dit vak/ deze vakken?
- ...
11. Welk is je geslacht?
- man
 - vrouw
12. Ben je naar het buitenland geweest met ERASMUS/LEONARDO?
- ja
 - nee
13. Indien ja, vind je deze ervaring eerder positief?

- ja
 - nee
14. Heb je in de loop van je hoger onderwijs stage gedaan?
- ja
 - nee
15. Indien ja, waar is de organisatie of het bedrijf van je stage gevestigd?
- Nederlandstalig deel van België
 - anderstalig deel van België
 - Nederland
 - ergens anders
16. Indien ja, vind je deze ervaring eerder positief?
- ja
 - nee
17. Heb je een studentenjob?
- ja
 - nee
18. Indien ja, heeft deze enkel gedurende de vakantie plaats of enkel tijdens het lesjaar of beide?
- vakantie
 - lesjaar
 - beide
19. Indien je tijdens het lesjaar een studentenjob uitoefent hoeveel uur per week neemt dit in beslag?
- ...
20. Heb je nog extra opleidingen buiten je dagopleiding gevolgd?
- ja
 - nee
21. Hoeveel uren per week heb je gemiddeld besteed aan deze opleiding(en) in het meest recente jaar?
- ...

Dank je voor je medewerking!

Bijlage 2: Namen en contactgegevens van de departementshoofden

<u>Onderwijs- instelling</u>	<u>Departement</u>	<u>Departementshoofd</u>	<u>Contactgegevens</u>	<u>Overige gegevens</u>
Katholieke Hogeschool Limburg	Dep. Handelswetenschappen en Bedrijfskunde	Marc Vandewalle	Marc.vandewalle@hb.khlim.be 011/ 230890	<u>Contactpersoon:</u> Kim Plevoets Kim.plevoets@hb.phlimburg.be
	Dep. Industriële Wetenschappen en Technologie	Theo Creemers	Theo.creemers@iwt.khlim.be 011/230790	
				<u>Onderwijsdeskundige:</u> Francis Loyens Francis.loyens@ad.khlim.be
Xios Hogeschool	Dep. Handelswetenschappen en Bedrijfskunde	André Janssen	Andre.janssens@xios.be 011/859561	
	Dep. Industriële Wetenschappen en Technologie	Gérard Peeters	Gerard.peeters@xios.be 011/260039	
Provinciale Hogeschool Limburg	Dep. Handelswetenschappen en Bedrijfskunde	Mathie Erlingen	Mathieu.erlingen@phlimburg.be 011/238778	
	Dep. Beeldende kunst en Architectuur	Rob Cuyvers	Rob.cuyvers@phlimburg.be 011/249200	<u>Contactpersoon:</u> Marie-Louise Snoecks Marie-louise.snoecks@phlimburg.be

Bijlage 3: Inleidende brief

Beste student(e),

Ongetwijfeld zit iedereen wel te zwoegen op een eindverhandeling, een stageverslag of het één of ander werkstuk. In mijn eindverhandeling probeer ik de factoren die een invloed hebben op de ondernemingszin bij laatstejaarsstudenten aan de Limburgse onderwijsinstellingen te bepalen. Ik weet dat iedereen het druk heeft, maar ik hoop dat jullie toch een kwartiertje kunnen vrijmaken om de vragenlijst in te vullen en dit liefst **voor vrijdag 10 maart 2006**. Je zou me een hele stap vooruit kunnen helpen met mijn eindverhandeling. De enquête gebeurt volledig anoniem, het is voor mij en anderen dus onmogelijk na te gaan of je geantwoord hebt, laat staan dat ik een band kan leggen tussen de antwoorden en je identiteit.

Als er in de vragenlijst wordt gesproken over een project wordt hiermee een vrij omvangrijke opdracht bedoeld die je uitvoert in het kader van je studies of voor een vereniging (jeugdbeweging, studentenvereniging, sportvereniging, ...). Vrij omvangrijk betekent enkele dagen in beslag nemend.

Wanneer je nog vragen of opmerkingen hebt kan je hier altijd mee terecht op onderstaand emailadres. De vragenlijst invullen kan door te klikken op de volgende link: <http://www.pumagym.be/ondernemingszin>

Alvast bedankt voor je medewerking.

Met vriendelijke groet,

Veerle Geraerts

veerle.geraerts@student.uhasselt.be

Bijlage 4: Alfa's van Cronbach voor de componenten die door meer dan één vraag worden gemeten

1. Enthousiasme

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,706	4

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
vraag02_17	7,56	3,147	,444	,672
vraag02_14	8,49	2,841	,450	,668
vraag02_09	7,51	2,407	,602	,567
vraag02_20	8,03	2,759	,479	,650

2. Impact willen

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,216	2

3. Doorzettingsvermogen

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,366	4

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
vraag02_08	8,58	1,982	,233	,258
vraag02_15	8,48	2,360	,206	,303
vraag02_19	9,28	2,093	,047	,506
vraag03_13	8,42	1,795	,357	,111

4. Prestatiemotivatie

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,535	7

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
vraag02_25	18,88	6,025	,240	,508
vraag01_10	19,55	5,365	,263	,498
vraag02_07	18,38	5,401	,472	,432
vraag03_10	18,50	6,066	,145	,540
vraag01_01	18,95	5,354	,325	,472
vraag01_02	18,54	5,708	,292	,488
vraag01_03	19,15	4,870	,225	,535

5. Drang naar autonomie

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,368	2

6. Gedrevenheid

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,092	3

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
vraag03_11	5,98	1,387	,159	-,210(a)
vraag03_15	5,64	1,535	-,021	,238
vraag01_06	5,15	1,418	,018	,141

a The value is negative due to a negative average covariance among items. This violates reliability model assumptions. You may want to check item codings.

7. Inspelen op kansen

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,278	2

8. Nieuwe scenario's ontwikkelen

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,034	2

9. Prioriteiten

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,330	2

10. Zorgvuldigheid en bijsturen

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,361	2

11. Anticiperen

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,519	3

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
vraag03_18	6,02	1,039	,235	,556
vraag03_03	5,92	,807	,339	,408
vraag02_05	5,78	,671	,439	,218

12. Vertrouwen

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,631	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
vraag03_19	12,32	4,605	,227	,645
vraag02_29	12,40	4,211	,372	,584
vraag02_27	12,62	3,989	,433	,554
vraag03_16	12,65	3,781	,487	,525
vraag03_17	12,60	3,405	,422	,563

13. Flexibiliteit

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,556	2

14. Evalueren

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,397	2

15. Ervaringsleren

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,100	2

16. Mobiliseren

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,647	3

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
vraag03_08	6,58	1,083	,480	,521
vraag03_02	6,42	1,128	,383	,646
vraag03_05	6,39	,922	,514	,465

17. Synthetiseren en structureren

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,696	2

18. Delegeren

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,515	4

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
vraag03_21	9,05	1,982	,334	,423
vraag02_31	8,82	2,291	,133	,572
vraag02_26	9,12	1,498	,500	,238
vraag02_22	9,28	1,768	,280	,472

19. Verantwoordelijkheidszin

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha(a)	N of Items
-,362	2

20. Overzichtstabel inclusief de componenten die door één vraag worden gemeten

1	Enthousiasme	0.706	16	Vertrouwen	0.631
2	Impact willen	0.216	17	Originaliteit	/
3	Doorzettingsvermogen	0.366	18	Flexibiliteit	0.556
4	Prestatiemotivatie	0.535	19	Planmatigheid en strategisch denken	/
5	Drang naar autonomie	0.368	20	Doelbewustheid	/
6	Kiezen	/	21	Analyserend vermogen	/
7	Gedrevenheid	0.092	22	Los kunnen laten	/
8	Inspiratie	/	23	Evalueren	0.397
9	Inspelen op kansen	0.278	24	Ervaringsleren	0.100
10	Nieuwe scenario's ontwikkelen	0.034	25	Mobiliseren	0.647
11	Prioriteiten	0.330	26	Synthetiseren en structureren	0.696
12	Zorgvuldigheid en bijsturen	0.361	27	Beslissen	/
13	Breed vizier	/	28	Delegeren	0.515
14	Anticiperen	0.519	29	Verantwoordelijkheidszin	-0.362
15	Risicobereidheid	/			

Bijlage 5: Alfa van Cronbach voor alle items samen

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,881	65

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
vraag01_01	188,84	246,323	,274	,879
vraag01_02	188,43	250,790	,099	,881
vraag01_03	189,04	248,471	,110	,883
vraag01_04	188,70	251,933	,011	,884
vraag01_05	188,84	244,648	,267	,880
vraag01_06	188,65	242,647	,354	,878
vraag01_07	188,93	243,135	,360	,878
vraag01_08	189,23	246,194	,171	,882
vraag01_09	188,78	242,465	,419	,878
vraag01_10	189,45	241,210	,452	,877
vraag02_01	189,40	252,645	,011	,882
vraag02_02	188,84	246,462	,486	,878
vraag02_03	189,63	253,956	-,055	,885
vraag02_04	188,84	242,416	,470	,877
vraag02_05	188,81	244,529	,419	,878
vraag02_06	189,16	245,346	,327	,879
vraag02_07	188,28	244,589	,458	,878
vraag02_08	188,88	243,861	,379	,878
vraag02_09	188,86	240,074	,509	,876
vraag02_10	188,98	247,070	,241	,880
vraag02_11	188,82	246,627	,304	,879
vraag02_12	189,07	244,871	,384	,878
vraag02_13	188,84	244,493	,410	,878
vraag02_14	189,85	243,139	,411	,878
vraag02_15	188,78	246,000	,395	,878
vraag02_16	189,43	245,441	,347	,879
vraag02_17	188,92	241,892	,564	,876
vraag02_18	188,97	248,759	,161	,881
vraag02_19	189,58	250,510	,066	,883
vraag02_20	189,38	245,060	,322	,879
vraag02_21	188,77	245,450	,343	,879
vraag02_22	189,08	244,537	,346	,879
vraag02_23	188,81	246,172	,513	,878
vraag02_24	188,88	245,824	,366	,878

vraag02_25	188,78	243,322	,547	,877
vraag02_26	188,92	239,442	,598	,875
vraag02_27	188,86	251,252	,064	,882
vraag02_28	188,88	242,041	,513	,877
vraag02_29	188,64	249,845	,133	,881
vraag02_30	189,73	254,400	-,077	,883
vraag02_31	188,62	249,463	,180	,880
vraag02_32	189,01	245,558	,431	,878
vraag03_01	188,55	244,171	,471	,877
vraag03_02	188,61	246,225	,344	,879
vraag03_03	188,95	247,958	,261	,880
vraag03_04	188,73	242,942	,390	,878
vraag03_05	188,58	244,772	,390	,878
vraag03_06	188,72	240,608	,552	,876
vraag03_07	188,85	244,358	,386	,878
vraag03_08	188,77	244,256	,475	,877
vraag03_09	188,68	246,949	,239	,880
vraag03_10	188,39	249,899	,133	,881
vraag03_11	189,48	249,414	,135	,881
vraag03_12	188,48	247,523	,215	,880
vraag03_13	188,72	242,407	,453	,877
vraag03_14	189,06	243,066	,496	,877
vraag03_15	189,14	247,159	,194	,881
vraag03_16	188,88	249,080	,153	,881
vraag03_17	188,84	245,687	,227	,880
vraag03_18	189,05	247,827	,328	,879
vraag03_19	188,55	245,877	,324	,879
vraag03_20	189,47	244,127	,306	,879
vraag03_21	188,85	245,914	,375	,878
vraag03_22	188,94	242,926	,601	,876
vraag03_23	189,15	248,472	,207	,880

Bijlage 6: Factoranalyse

Factoranalyse zonder a priori restrictie van het aantal factoren

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,644
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square df	3755,689
	Sig.	,000

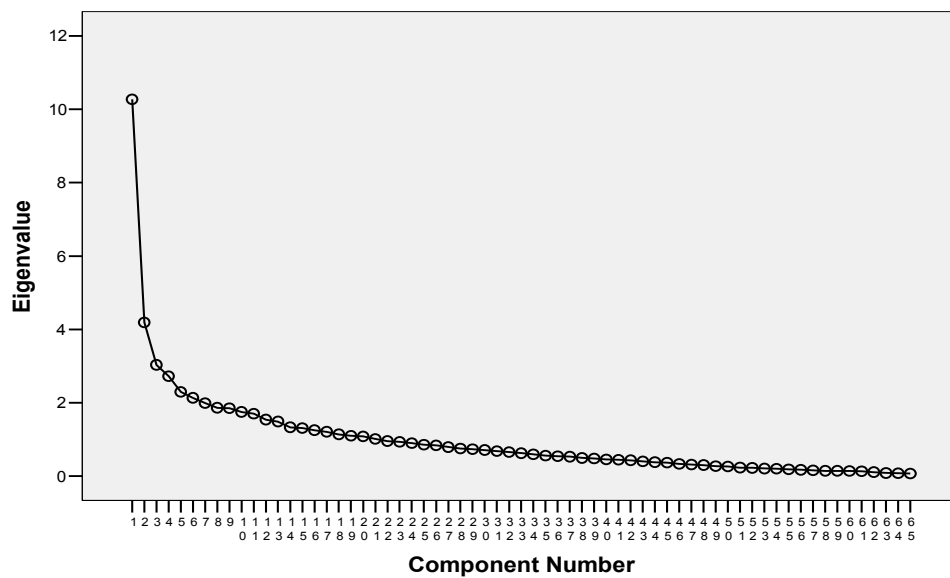
Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	10,271	15,802	15,802	10,271	15,802	15,802	3,78	5,815	5,815
2	4,188	6,443	22,245	4,188	6,443	22,245	3,745	5,762	11,577
3	3,031	4,663	26,908	3,031	4,663	26,908	2,76	4,246	15,822
4	2,721	4,187	31,095	2,721	4,187	31,095	2,663	4,097	19,92
5	2,294	3,528	34,623	2,294	3,528	34,623	2,654	4,083	24,003
6	2,131	3,279	37,902	2,131	3,279	37,902	2,585	3,978	27,981
7	1,989	3,06	40,962	1,989	3,06	40,962	2,427	3,734	31,715
8	1,86	2,862	43,824	1,86	2,862	43,824	2,36	3,631	35,345
9	1,85	2,847	46,67	1,85	2,847	46,67	2,237	3,441	38,787
10	1,747	2,687	49,357	1,747	2,687	49,357	2,058	3,166	41,953
11	1,698	2,612	51,97	1,698	2,612	51,97	2,051	3,155	45,107
12	1,539	2,368	54,337	1,539	2,368	54,337	1,931	2,971	48,079
13	1,488	2,289	56,626	1,488	2,289	56,626	1,781	2,74	50,819
14	1,33	2,046	58,672	1,33	2,046	58,672	1,747	2,688	53,507
15	1,308	2,012	60,684	1,308	2,012	60,684	1,726	2,655	56,162
16	1,25	1,922	62,606	1,25	1,922	62,606	1,676	2,578	58,74
17	1,208	1,859	64,465	1,208	1,859	64,465	1,65	2,539	61,279
18	1,137	1,75	66,215	1,137	1,75	66,215	1,631	2,509	63,788
19	1,099	1,691	67,906	1,099	1,691	67,906	1,6	2,462	66,25
20	1,079	1,661	69,566	1,079	1,661	69,566	1,595	2,454	68,704
21	1,011	1,555	71,122	1,011	1,555	71,122	1,572	2,418	71,122
22	0,953	1,467	72,588						
23	0,931	1,432	74,02						
24	0,895	1,377	75,397						
25	0,855	1,315	76,712						
26	0,838	1,288	78,001						
27	0,79	1,215	79,216						
28	0,75	1,154	80,37						
29	0,732	1,127	81,497						

30	0,709	1,091	82,588					
31	0,68	1,045	83,633					
32	0,654	1,007	84,64					
33	0,622	0,957	85,597					
34	0,592	0,91	86,507					
35	0,556	0,856	87,363					
36	0,541	0,832	88,195					
37	0,527	0,811	89,006					
38	0,493	0,758	89,764					
39	0,476	0,733	90,497					
40	0,453	0,696	91,193					
41	0,443	0,682	91,875					
42	0,429	0,66	92,535					
43	0,398	0,612	93,147					
44	0,377	0,581	93,728					
45	0,364	0,559	94,287					
46	0,33	0,507	94,794					
47	0,313	0,482	95,276					
48	0,299	0,461	95,737					
49	0,27	0,415	96,152					
50	0,26	0,399	96,551					
51	0,23	0,353	96,905					
52	0,223	0,344	97,248					
53	0,203	0,312	97,561					
54	0,199	0,306	97,867					
55	0,182	0,281	98,147					
56	0,169	0,26	98,408					
57	0,155	0,238	98,646					
58	0,143	0,219	98,866					
59	0,14	0,215	99,081					
60	0,136	0,209	99,29					
61	0,13	0,201	99,491					
62	0,106	0,164	99,655					
63	0,084	0,129	99,783					
64	0,075	0,115	99,898					
65	0,066	0,102	100					

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Scree Plot

Component Matrix(a)

	Component																				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
vraag03_22	,671	-,158	,103			-,191	-,238			-,119	-,138	-,145		-,169	,161	-,217				-,110	
vraag02_26	,661	,132	-,157	-,296		,168		,173			,130	,120		-,129	,181	-,153	-,217	,123	,118	-,107	-,114
vraag02_17	,636	-,120	-,210	-,178		,328				-,110	,120	,204	-,141		,107	-,124			,267	-,123	
vraag02_25	,628	-,248	-,173		-,145	-,174	,130	-,183			-,166				,144	-,185	,203	,172		-,137	
vraag03_14	,598	-,225	-,115	,171	-,137	-,241	-,252	-,161	-,209		-,167	,230	-,102		-,138	-,128	-,119	,103		-,131	-,155
vraag02_23	,581	-,155				-,241	-,252	,181		-,318	,147			,144	-,124	-,203	-,123	-,128	-,132	-,124	-,204
vraag02_28	,577	,198	-,128		-,352	-,107	,241		-,223	-,138	-,211	,169					,203	-,158			
vraag03_01	,537	,203		-,138	,201	,325		-,311		-,104	-,127			,147	,129			-,103		-,136	,174
vraag02_09	,535	,286	,117		,164	,293		,156	,100		-,151				,154			-,204			-,299
vraag02_04	,532	-,275		,285	,176		,156	-,158	,347		-,192							-,190			
vraag02_02	,512	-,132		,285	-,376	,191	,156	-,127	,221		-,192		-,202		,281		-,128		-,141		-,146
vraag03_08	,506			,151	-,290	,131	-,228	-,146			-,146								-,206		
vraag01_10	,503			-,457	,290	-,237	-,257	-,175			-,224										
vraag02_32	,497	-,128		-,157		-,158	,102	-,163			-,175				,120		-,168				-,232
vraag02_07	,486	,444		,154		,158	,102	,345		-,201	-,156			,206	,120			,101			
vraag02_05	,485	-,120				-,101				-,309				-,199	,101	-,126	-,144			-,280	,167
vraag02_12	,480	-,426	-,186		-,285	,203		,138		,309	-,241		-,194		,101	-,176				-,134	
vraag02_24	,471	-,260	-,140		,234	-,195				,238	-,241		-,167							-,204	
vraag03_13	,470	,464		,168			,138				-,175		-,173								
vraag03_07	,468	-,311	-,201			-,336			-,265		-,175		-,193		-,158	-,282	,109				
vraag01_09	,441		,319	-,432	-,156	-,336	-,368	-,108			-,175		-,173	-,149	-,122						
vraag03_21	,441	-,135			-,152	-,336		-,240	-,138		-,211		-,114								
vraag02_14	,440		-,189	,349	,160	,312		-,166			-,392		,174								
vraag02_08	,438		-,131		,288	,178					-,211			,210							
vraag03_18	,415	-,312	-,212		,116	-,256			-,317		-,392										
vraag02_16	,411	-,211	-,143			-,349	,232	-,183		-,104	-,241				-,191						
vraag02_13	,410	,213	,137		,129	-,349	-,246	-,115		-,130	-,206				-,153	-,219				-,116	
vraag02_15	,393	,126	,349	,236		,126	-,246	-,164			-,241				-,344						
vraag03_04	,389	,388	,304	,139		-,208	-,257	-,297	-,119	-,104	-,324				-,241						
vraag02_21	,384	-,338			,129	-,349	-,246	-,134	-,290	,152	-,206				-,241						
vraag01_07	,381		,240	-,374	-,218	-,118		-,173	-,107		-,143				-,243						
vraag01_05	,336	-,510		-,284		-,131					-,235										
vraag01_03	,108	,475	,193		,179	-,131		-,173		,113	,235	,180									
vraag03_10	,143	,451	,100		-,446	-,167		-,104		,164	,118	,168									
vraag03_12	,221	,447		,200		-,167		-,104		-,180	,185	,234			-,175						
vraag03_17	,261	-,397	,345		-,171	-,167	-,313	-,126	,148	,156	,185	-,325			-,116						
vraag02_31	,204	,388		-,110		-,138	-,233	-,350	-,240	-,111	,105				-,231						
vraag02_29	,129		,595		,194	,143	-,233	-,350	-,185	-,201	-,163				-,148						
vraag03_16	,129	-,244	,578	,248	,167	-,320	-,233	-,350	-,185	-,177	-,163				-,148						
vraag02_27		-,372	,569		-,192	,320	-,233	-,350	-,185	-,177	-,163				-,148						
vraag02_19		,284	-,444		-,192	,320	-,233	-,350	-,185	-,177	-,163				-,148						
vraag02_11	,363	,177	-,368		,178		,232	-,231	-,306	,278	,173				-,185						

vraag03_15	,276	-,104	-,224	,454	-,136	-,200	-,134	-,351	-,112	,147	,154	,137	-,218	-,180	-,378	-,176	-,101	,126
vraag03_09	,268	,167	,214	,440	,200	,129	-,106	,106	-,369	-,151	,110		-,218	-,113	-,378	-,176	-,101	,126
vraag01_06	,361	-,148	,240	-,364	-,174	-,510	-,206	,283	-,119	-,119	-,239	,171	,101	-,297	-,225	-,176	-,101	,258
vraag03_03	,289	,105	,240	,320	-,179	,405	-,227	,246		-,179	-,239	,171	-,104	-,297	-,189	,218	,125	,244
vraag03_05	,423	,212	,331	,153	,179	-,394	-,227	,246		,196	-,239	,171	-,104	-,297	-,122	,218	,213	,147
vraag03_11	,369	,208	,285	,277	,147	,277	-,199	,246	-,111	,291					-,114	-,112	,100	-,107
vraag03_02	,184	-,158	,285	,147	,177	,277	,156	-,102	,276	-,210	,132	,196	,101	-,144	-,229	-,112	,100	-,107
vraag02_18	,347	,111		,176	-,293	,424	-,110	-,102	,276	,236	-,211	,196	,214	-,144	-,103	,280	,198	-,158
vraag02_06	,347	,111		,173	-,124	,424	-,110	-,102	,276	,236	-,211	,196	,214	-,144	-,213	,280	,198	-,158
vraag02_01	,148	,148	-,166	-,161	,209	-,410	-,165	,236	,106	,331	,214	-,106	,262	,142	-,381	-,115		
vraag01_02	,314	,314		-,314	,229	,229	,388	,236	,106	,331	,214	-,106	,262	,142	-,381	-,115		
vraag01_04	-,211	-,211	-,157	-,309	-,214	,264	-,214	,373	-,184	,124	,268	,340	-,112	,110	-,184	-,115	-,192	,329
vraag03_23	,182	,187	,187	-,214	-,278	,186	-,210	,373	-,184	,124	,268	,340	-,112	,110	-,184	-,115	-,192	,329
vraag01_01	,279	,338		,216	,331	,294	,210	,123	-,366	-,243	,129	-,266	-,169	,153	-,113	-,175	,161	-,184
vraag02_10	,288	-,308	-,296	,216	,331	,294	,210	,123	-,366	-,243	,129	-,266	-,169	,153	-,113	-,175	,161	-,184
vraag02_30		-,235	-,296		-,231	,294	,143	,328	,363	-,345	,164	-,266	-,146	,325	-,113	-,198	-,189	,105
vraag03_19	,326	,189	,287	-,208	-,163	,261	,203	-,129	,363	-,345	,164	-,266	-,146	,325	-,113	-,198	-,189	,105
vraag01_08	,192		,287	-,208	-,139	,261	,203	-,129	,363	-,345	,164	-,266	-,146	,325	-,113	-,198	-,189	,105
vraag02_22	,364	,309	-,133	-,208	,128	,261	,203	-,129	,363	-,345	,164	-,266	-,146	,325	-,113	-,198	-,189	,105
vraag02_20	,347	,334	-,150		,139	,261	,203	-,129	,363	-,345	,164	-,266	-,146	,325	-,113	-,198	-,189	,105
vraag02_03	,332	,108	-,120	,299	,179	-,327	,156	,188	,294	-,126	,384	-,362	,219		,112	,187	-,152	-,181
vraag02_20	,332	,108	-,120	,299	,179	-,327	,156	,188	,294	-,126	,384	-,362	,219		,112	,187	-,152	-,181
vraag03_03	,332	-,136	,151	,299	,172	-,178	,239	,257	,145	,304	-,144	,222	-,259	-,359	,346	-,187	-,152	-,181
vraag03_03	,332	-,136	,151	,299	,172	-,178	,239	,257	,145	,304	-,144	,222	-,259	-,359	,346	-,187	-,152	-,181

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a 21 components extracted.

Rotated Component Matrix(a)

	Component																				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
vraag03_21	,671	,101	,248	,101	,111	,225	,435	,164	,161	,122	,110	-,130	,146	,119	-,142	-,169	,221	,293	,108	-,148	
vraag02_26	,640	,324	-,248	,138	,225	,225	,181	,198	,198	,200	,126	,135	,146	,143	-,139		,334	,293	,108	-,274	
vraag02_05	,618	,174	-,130	,155	,111	,124	,320	,109	,109	,121	-,129	,188	,111	,143	-,145		,203	,293	,108	-,148	
vraag02_24	,550	,446	,347	,210	,213	,124	,210	,310	,310	,121	,183	-,145	,203	,143	-,139		,334	,293	,108	-,148	
vraag03_22	,446	,200	,205	,348	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag03_06	,364	,262	,205	,166	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag02_20	,729	,670	,201	,171	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag02_25	,229	,633	,201	,171	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag02_17	,169	,633	,201	,171	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag02_09	,631	,631	,201	,171	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag02_07	,154	,487	,251	,171	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag01_10	,260	,481	,251	,171	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag02_14	,343	,385	,251	,171	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag02_11	,311	,311	,251	,171	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag01_07		,311	,251	,171	,116	,356	,145	,159	-,155	,181	,101	,318	,112		,200		,221	,293	,108	-,148	
vraag01_09		,125	,783	,185	,106	,267	,143	,188	,281	-,219	,318	,218	,152		,105		,207	-,238	,235	,180	
vraag01_06	,160	,254	,703	,185	,106	,267	,143	,188	,281	-,219	,318	,218	,152		,105		,207	-,238	,235	,180	
vraag02_32	,290	,151	,328	,197	,582	,267	,131	,102	,133	-,219	,123	,175	,259		-,292		,151	-,295	-,217	,103	
vraag02_16		,151	,328	,197	,582	,267	,131	,102	,133	-,219	,123	,175	,259		-,292		,151	-,295	-,217	,103	
vraag03_18	,342	,591	-,143	,783	,582	,267	,131	,102	,133	-,219	,123	,175	,259		-,292		,151	-,295	-,217	,103	
vraag03_16		,125	,783	,185	,106	,267	,143	,188	,281	-,219	,318	,218	,152		,105		,207	-,238	,235	,180	
vraag02_27		,125	,783	,185	,106	,267	,143	,188	,281	-,219	,318	,218	,152		,105		,207	-,238	,235	,180	
vraag02_29	,137	,223	,223	-,109	,669	-,128	,179	-,145	,252	-,107	,167	-,139	,203		-,159		,102	,190	,115	-,191	
vraag03_17		,282	,282	-,109	,669	-,128	,179	-,145	,252	-,107	,167	-,139	,203		-,159		,102	,190	,115	-,191	
vraag03_15		,282	,282	-,109	,669	-,128	,179	-,145	,252	-,107	,167	-,139	,203		-,159		,102	,190	,115	-,191	
vraag02_08	,144	,218	-,214	,112	,582	,764	,116	-,102	,143	,123	,244	,116	-,163		-,147		,134	,190	,124	-,227	
vraag03_14	,319	,111	,335	,335	,582	,764	,116	-,102	,143	,123	,244	,116	-,163		-,147		,134	,190	,124	-,227	
vraag02_10		,111	,335	,335	,582	,764	,116	-,102	,143	,123	,244	,116	-,163		-,147		,134	,190	,124	-,227	
vraag02_12	,272	,206	,160	,304	,136	,198	,538	,321	,148	,145	-,117	,141	-,114		-,136		-,235	,207	,146	-,110	
vraag03_08	,384	,125	,125	,319	,136	,198	,538	,321	,148	,145	-,117	,141	-,114		-,136		-,235	,207	,146	-,110	
vraag02_02	,225	,169	,125	,319	,136	,198	,538	,321	,148	,145	-,117	,141	-,114		-,136		-,235	,207	,146	-,110	
vraag03_10		,169	,125	,319	,136	,198	,538	,321	,148	,145	-,117	,141	-,114		-,136		-,235	,207	,146	-,110	
vraag03_05	,128	,246	,246	,295	,115	,251	,251	,511	,148	,145	-,117	,141	-,114		-,136		-,235	,207	,146	-,110	
vraag03_02	,266	,219	,219	-,293	,115	,251	,251	,511	,148	,145	-,117	,141	-,114		-,136		-,235	,207	,146	-,110	
vraag02_15	,108	,108	,108	,295	,277	,123	,205	,463	,137	,134	,113	,152	,378		,288		,156	,102	,325	,173	
vraag02_30	,238	-,192	-,165	,281	-,115	-,182	,130	-,327	-,141	,199	-,147	-,110	,179		-,162		,205	-,197	-,163	-,173	
vraag02_21	,163	,125	,191	,166	,137	,207	,111	-,110	,765	,112	-,147	-,110	,179		-,162		,205	-,197	-,163	-,173	
vraag01_05	,179	,168	,168	,166	,102	,290	,126	-,110	,619	-,143	-,247	-,159	,150		-,110		,214	-,107	,139	-,140	
vraag03_07	,269	,161	,107	,383	,178	,201	-,139	,333	-,369	,145	-,247	,213	,292		-,110		,153	-,179	-,219	-,140	
vraag03_04	,129	,205	,309	,309	,178	,201	-,139	,333	-,369	,145	-,247	,213	,292		-,110		,153	-,179	-,219	-,140	
vraag03_12		,129	,309	,309	,178	,201	-,139	,333	-,369	,145	-,247	,213	,292		-,110		,153	-,179	-,219	-,140	
vraag02_22	,101	,208	,107	,107	,208	,208	-,113	,240	,117	,740		,126	,126		,137		,160	,179	-,219	-,140	

vraag02_01	,180	,118	,117	,345	,141	,172	,413	,682	,118	,112	,377	,125	,215	,199	,235
vraag02_13	,151	,143	,110	,218	,207	,170	,137	,633	,120	,155	,133	,125	,216	,239	,137
vraag03_19	,134	,273	,152	,298	,143	,170	,244	,500	,251	,132	,159	,166	,151		,138
vraag02_06	,125	,125	,244	,210	,109	,128	,244	,784	,784	,154	,113	,120			,214
vraag03_11	,125	,189	,181	,348	,125	,166		,365	,365	,791	,299				
vraag02_18		,126								,444	,424	,224	,135	,110	
vraag03_23	,104	,149	,183	,110	,261	,128	,129	,128		,444	,762	,142	,130	,150	,130
vraag01_08	,113	,113								,117	,177	,198			,116
vraag01_03		,120	,122		,323	,122	,197	,106	,169	,117	,671			,120	
vraag02_23	,217	,166	,181		,288	,292	,127	,292	,107	,125	,404	,254	,177	,164	,120
vraag03_01	,288	,174	,329	,182	,254	,151	,217	,217	,107	,146	,379	,130	,277	,241	,247
vraag02_28	,288	,170	,213	,220	,138	,151			,115		,369	,766			
vraag01_02		,133			,178						,191				
vraag01_01	,211	,110	,240		,229	,117	,103	,196	,405	,178		,452	,154	,198	
vraag02_31	,120	,284	,105	,159		,174	,137	,202	,298	,169		,356	,177	,180	
vraag01_04	,109	,264			,168	,185	,192	,202							
vraag02_19			,147	,372	,139	,185	,137	,117	,117					,133	,322
vraag03_09			,112	,124	,185		,192								,195
vraag03_03	,239		,150	,102	,100	,100									
vraag03_20															
vraag02_03															,877

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 31 iterations.

Factoranalyse waar een restrictie van het 5 factoren wordt opgelegd

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,644
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square df	3755,689
	Sig.	,000

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	10,271	15,802	15,802	10,271	15,802	15,802	7,746	11,917	11,917
2	4,188	6,443	22,245	4,188	6,443	22,245	5,289	8,137	20,055
3	3,031	4,663	26,908	3,031	4,663	26,908	3,337	5,133	25,188
4	2,721	4,187	31,095	2,721	4,187	31,095	3,256	5,009	30,197
5	2,294	3,528	34,623	2,294	3,528	34,623	2,877	4,427	34,623
6	2,131	3,279	37,902						
7	1,989	3,06	40,962						
8	1,86	2,862	43,824						
9	1,85	2,847	46,67						
10	1,747	2,687	49,357						
11	1,698	2,612	51,97						
12	1,539	2,368	54,337						
13	1,488	2,289	56,626						
14	1,33	2,046	58,672						
15	1,308	2,012	60,684						
16	1,25	1,922	62,606						
17	1,208	1,859	64,465						
18	1,137	1,75	66,215						
19	1,099	1,691	67,906						
20	1,079	1,661	69,566						
21	1,011	1,555	71,122						
22	0,953	1,467	72,588						
23	0,931	1,432	74,02						
24	0,895	1,377	75,397						
25	0,855	1,315	76,712						
26	0,838	1,288	78,001						
27	0,79	1,215	79,216						
28	0,75	1,154	80,37						
29	0,732	1,127	81,497						
30	0,709	1,091	82,588						
31	0,68	1,045	83,633						

32	0,654	1,007	84,64					
33	0,622	0,957	85,597					
34	0,592	0,91	86,507					
35	0,556	0,856	87,363					
36	0,541	0,832	88,195					
37	0,527	0,811	89,006					
38	0,493	0,758	89,764					
39	0,476	0,733	90,497					
40	0,453	0,696	91,193					
41	0,443	0,682	91,875					
42	0,429	0,66	92,535					
43	0,398	0,612	93,147					
44	0,377	0,581	93,728					
45	0,364	0,559	94,287					
46	0,33	0,507	94,794					
47	0,313	0,482	95,276					
48	0,299	0,461	95,737					
49	0,27	0,415	96,152					
50	0,26	0,399	96,551					
51	0,23	0,353	96,905					
52	0,223	0,344	97,248					
53	0,203	0,312	97,561					
54	0,199	0,306	97,867					
55	0,182	0,281	98,147					
56	0,169	0,26	98,408					
57	0,155	0,238	98,646					
58	0,143	0,219	98,866					
59	0,14	0,215	99,081					
60	0,136	0,209	99,29					
61	0,13	0,201	99,491					
62	0,106	0,164	99,655					
63	0,084	0,129	99,783					
64	0,075	0,115	99,898					
65	0,066	0,102	100					

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix(a)

	Component				
	1	2	3	4	5
vraag03_22	,671	-,158	,103		
vraag02_26	,661				
vraag02_17	,636	,132	-,157	-,296	
vraag02_25	,631	-,120	-,210	-,178	
vraag03_06	,628	-,248	-,173		-,145
vraag03_14	,598	-,225	-,115	,171	-,137
vraag02_23	,581	-,155			
vraag02_28	,577	,198			
vraag03_01	,537	,203	-,128		-,352
vraag02_09	,535	,286		-,138	,201
vraag02_04	,532	-,275	,117		,164
vraag02_02	,512	-,132		,285	,176
vraag03_08	,506			,151	-,376
vraag01_10	,503			-,457	,290
vraag02_32	,497	-,128		-,157	
vraag02_07	,486	,444			
vraag02_05	,485	-,120		,154	
vraag02_12	,480	-,426	-,186		
vraag02_24	,471	-,260	-,140		-,285
vraag03_13	,470	,464		,168	,234
vraag03_07	,468	-,311	-,201		
vraag01_09	,441		,319	-,432	-,156
vraag03_21	,441	-,135			-,152
vraag02_14	,440		-,189		,160
vraag02_08	,438		-,131	,349	,288
vraag03_18	,415	-,312	-,212		,116
vraag02_16	,411	-,211	-,143		
vraag02_13	,410	,213	,137		,129
vraag02_15	,393	,126	,349	,236	
vraag03_04	,389	,388	,304	,139	
vraag02_21	,384	-,338		-,292	
vraag01_07	,381		,240	-,374	-,218
vraag02_22	,364	,309	-,133		
vraag02_06	,347	,111		,173	,305
vraag02_20	,347	,334	-,150		,179
vraag03_20	,332	-,136	,151		,172
vraag03_19	,326		,287		,139
vraag01_05	,336	-,510		-,284	
vraag01_03	,108	,475	,193		-,179
vraag03_10	,143	,451	,100		-,446
vraag03_12	,221	,447		,200	-,171
vraag03_17	,261	-,397	,345	,119	
vraag02_31	,204	,388		-,110	,194

vraag01_01	,279	,338		-,214	
vraag01_02		,314		-,314	
vraag02_10	,288	-,308		,216	
vraag02_29	,129		,595		
vraag03_16	,129	-,244	,578	,248	,167
vraag02_27		-,372	,569		
vraag02_19		,284	-,444		-,192
vraag02_11	,363	,177	-,368		,178
vraag02_30		-,235	-,296		
vraag03_15	,276	-,104	-,224	,454	
vraag03_09	,268			,440	
vraag01_06	,361	,167	,214	-,364	
vraag03_03	,289	-,148	,240	,320	-,129
vraag01_04		-,211	,157	-,309	
vraag02_03		,108	-,120	,299	,101
vraag01_08	,192	,189		-,208	,128
vraag03_05	,423	,105		,153	-,510
vraag03_11		,212	,331	,277	,405
vraag03_02	,369	,208	,285	,147	-,394
vraag02_18	,184	-,158		-,176	,246
vraag03_23	,182		,187		,229
vraag02_01		,148	-,166	-,161	,209

Extraction Method: Principal Component Analysis.
a 5 components extracted.

Rotated Component Matrix

	Component				
	1	2	3	4	5
vraag03_06	,695		,121		
vraag02_12	,666				
vraag03_14	,654		,161		
vraag03_07	,603				
vraag02_25	,597	,303			,180
vraag02_24	,582		,179		,105
vraag03_22	,576	,236	,124	,243	,155
vraag02_23	,547	,247		,104	
vraag03_18	,539		-,176		
vraag02_04	,514	,155		,337	
vraag03_08	,505		,412		
vraag02_02	,494	,229		,211	-,235
vraag01_05	,491	-,127	-,195	,114	,385
vraag02_05	,480	,165			
vraag02_16	,469	,109			
vraag02_26	,464	,394	,243		,110
vraag03_21	,441		,169		
vraag02_32	,438	,248			,190
vraag02_21	,429		-,137	,107	,368
vraag02_10	,427	-,100		,137	-,129
vraag03_20	,255	,173		,244	,163
vraag03_13		,638	,211	,158	-,187
vraag02_09	,240	,596			
vraag02_07	,161	,586	,267		-,110
vraag02_20	,109	,512			
vraag02_31		,482			
vraag02_17	,446	,469	,144	-,135	,278
vraag01_10	,327	,444	-,209		,441
vraag01_01		,441	,142		,199
vraag02_11	,270	,433		-,229	-,122
vraag02_28	,362	,418	,261		
vraag02_13	,147	,412	,137	,185	
vraag02_22	,167	,391	,229		-,110
vraag02_06	,207	,387		,140	-,207
vraag02_14	,332	,381			-,120
vraag02_08	,341	,372		,159	-,369
vraag01_08		,318			,183
vraag02_01		,259	-,159	-,153	
vraag03_10		,121	,640		
vraag03_02	,163		,602	,202	
vraag03_05	,353		,590		
vraag03_12		,282	,464		-,159
vraag03_01	,386	,261	,455	-,181	,149

vraag03_04		,378	,436	,287	
vraag01_03	-,208	,273	,423		,130
vraag02_30	,157	-,112	-,261	-,202	
vraag02_18	,156	,140	-,238	,150	,181
vraag03_16		-,102		,696	
vraag02_27		-,298		,574	,210
vraag02_29			,220	,519	,234
vraag02_19		,178	,197	-,479	-,133
vraag03_11	-,157	,322		,472	-,230
vraag03_17	,322	-,162		,470	
vraag02_15	,157	,238	,267	,438	
vraag03_19	,112	,263	,105	,355	
vraag03_03	,283		,232	,352	-,129
vraag03_23		,184		,291	
vraag01_09	,180	,254	,265	,158	,570
vraag01_07	,252		,215	,109	,514
vraag03_15	,379				-,442
vraag01_06		,374		,129	,410
vraag03_09	,178	,141	,176	,270	-,358
vraag02_03					-,352
vraag01_04			-,200	,103	,342
vraag01_02	-,162	,274	,144		,285

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
a. Rotation converged in 8 iterations.

Bijlage 7: Beknopte samenvatting van de p-waarden van de t-testen van acht factoren en alle componenten

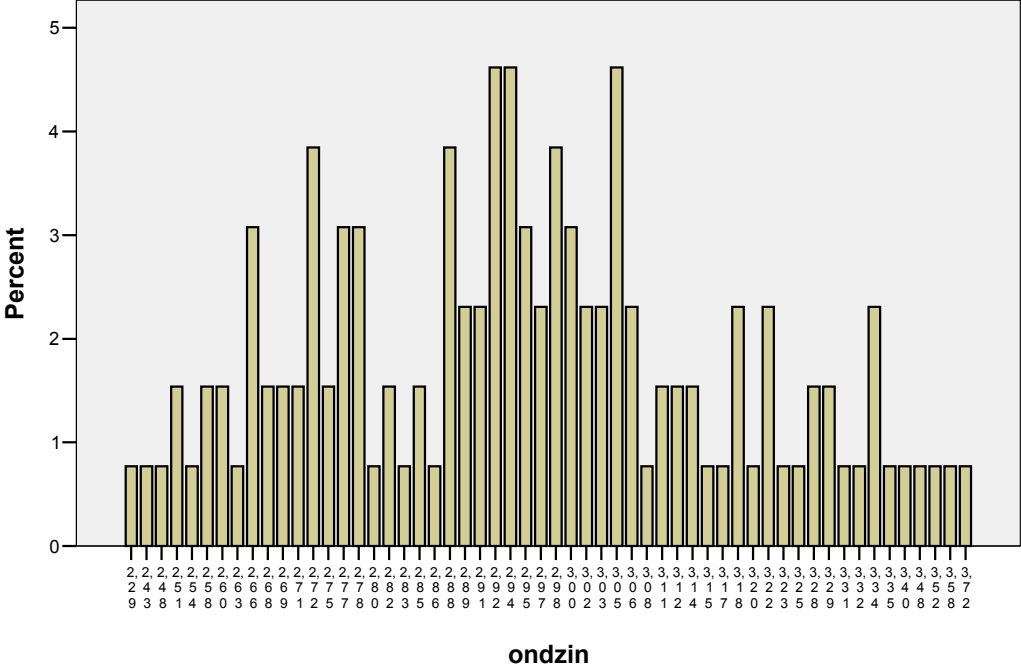
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29								
1	Enthousiasme	0.213	0.129	0.038	0.339	0.043	0.702	0.363	0.271	Impact willen	0.345	0.521	0.000	0.214	0.038	0.372	0.241	0.772	Enthousiasme	0.213	0.129	0.038	0.339	0.043	0.702	0.363	0.271	Impact willen	0.345	0.521	0.000	0.214	0.038	0.372	0.241	0.772	
2	Bedrijfsmanagement	0.468	0.043	0.628	0.061	0.035	0.256	0.245	0.736	Drang naar autonomie	0.173	0.280	0.001	0.629	0.204	0.272	0.227	0.932	Kiezen	0.173	0.280	0.001	0.629	0.204	0.272	0.227	0.932	Drang naar autonomie	0.173	0.280	0.001	0.629	0.204	0.272	0.227	0.932	Kiezen
3	Stage	0.350	0.914	0.164	0.026	0.752	0.941	0.872	0.670	Gedrevenheid	0.350	0.914	0.164	0.026	0.752	0.941	0.872	0.670	Gedrevenheid	0.350	0.914	0.164	0.026	0.752	0.941	0.872	0.670	Gedrevenheid	0.350	0.914	0.164	0.026	0.752	0.941	0.872	0.670	Gedrevenheid
4	Jeugd-beweging	0.690	0.047	0.833	0.042	0.133	0.535	0.310	0.605	Zorgvuldigheid en bismen	0.690	0.047	0.833	0.042	0.133	0.535	0.310	0.605	Zorgvuldigheid en bismen	0.690	0.047	0.833	0.042	0.133	0.535	0.310	0.605	Zorgvuldigheid en bismen	0.690	0.047	0.833	0.042	0.133	0.535	0.310	0.605	Zorgvuldigheid en bismen
5	Presidium	0.257	0.704	0.028	0.896	0.162	0.461	0.501	0.430	Anticiperen	0.257	0.704	0.028	0.896	0.162	0.461	0.501	0.430	Anticiperen	0.257	0.704	0.028	0.896	0.162	0.461	0.501	0.430	Anticiperen	0.257	0.704	0.028	0.896	0.162	0.461	0.501	0.430	Anticiperen
6	Extra Opleiding	0.595	0.042	0.009	0.082	0.705	0.645	0.988	0.734	Originaliteit	0.595	0.042	0.009	0.082	0.705	0.645	0.988	0.734	Originaliteit	0.595	0.042	0.009	0.082	0.705	0.645	0.988	0.734	Originaliteit	0.595	0.042	0.009	0.082	0.705	0.645	0.988	0.734	Originaliteit
7	Geslacht	0.185	0.402	0.699	0.533	0.956	0.285	0.657	0.920	Planmatigheid en strategisch denken	0.185	0.402	0.699	0.533	0.956	0.285	0.657	0.920	Planmatigheid en strategisch denken	0.185	0.402	0.699	0.533	0.956	0.285	0.657	0.920	Planmatigheid en strategisch denken	0.185	0.402	0.699	0.533	0.956	0.285	0.657	0.920	Planmatigheid en strategisch denken
8	Studentenjob	0.205	0.520	0.037	0.272	0.081	0.792	0.341	0.603	Doelbewustheid	0.205	0.520	0.037	0.272	0.081	0.792	0.341	0.603	Doelbewustheid	0.205	0.520	0.037	0.272	0.081	0.792	0.341	0.603	Doelbewustheid	0.205	0.520	0.037	0.272	0.081	0.792	0.341	0.603	Doelbewustheid
		0.094	0.293	0.150	0.740	0.298	0.619	0.348	0.783	Analyserend Vermogen	0.094	0.293	0.150	0.740	0.298	0.619	0.348	0.783	Analyserend Vermogen	0.094	0.293	0.150	0.740	0.298	0.619	0.348	0.783	Analyserend Vermogen	0.094	0.293	0.150	0.740	0.298	0.619	0.348	0.783	Analyserend Vermogen
		0.343	0.952	0.960	0.491	0.139	0.906	0.025	0.361	Los kunnen laten	0.343	0.952	0.960	0.491	0.139	0.906	0.025	0.361	Los kunnen laten	0.343	0.952	0.960	0.491	0.139	0.906	0.025	0.361	Los kunnen laten	0.343	0.952	0.960	0.491	0.139	0.906	0.025	0.361	Los kunnen laten
		0.161	0.733	0.891	0.052	0.037	0.943	0.803	0.486	Evalueren	0.161	0.733	0.891	0.052	0.037	0.943	0.803	0.486	Evalueren	0.161	0.733	0.891	0.052	0.037	0.943	0.803	0.486	Evalueren	0.161	0.733	0.891	0.052	0.037	0.943	0.803	0.486	Evalueren
		0.987	0.447	0.109	0.217	0.943	0.218	0.730	0.496	Ervaringsleren	0.987	0.447	0.109	0.217	0.943	0.218	0.730	0.496	Ervaringsleren	0.987	0.447	0.109	0.217	0.943	0.218	0.730	0.496	Ervaringsleren	0.987	0.447	0.109	0.217	0.943	0.218	0.730	0.496	Ervaringsleren
		0.549	0.238	0.031	0.477	0.079	0.254	0.759	0.966	Mobiliseren	0.549	0.238	0.031	0.477	0.079	0.254	0.759	0.966	Mobiliseren	0.549	0.238	0.031	0.477	0.079	0.254	0.759	0.966	Mobiliseren	0.549	0.238	0.031	0.477	0.079	0.254	0.759	0.966	Mobiliseren
		0.149	0.344	0.003	0.619	0.468	0.455	0.663	0.313	Synthetiseren en structureren	0.149	0.344	0.003	0.619	0.468	0.455	0.663	0.313	Synthetiseren en structureren	0.149	0.344	0.003	0.619	0.468	0.455	0.663	0.313	Synthetiseren en structureren	0.149	0.344	0.003	0.619	0.468	0.455	0.663	0.313	Synthetiseren en structureren
		0.111	0.773	0.145	0.233	0.163	0.075	1.000	0.671	Beslissen	0.111	0.773	0.145	0.233	0.163	0.075	1.000	0.671	Beslissen	0.111	0.773	0.145	0.233	0.163	0.075	1.000	0.671	Beslissen	0.111	0.773	0.145	0.233	0.163	0.075	1.000	0.671	Beslissen
		0.722	0.063	0.303	0.273	0.585	0.586	0.200	0.902	Delegeren	0.722	0.063	0.303	0.273	0.585	0.586	0.200	0.902	Delegeren	0.722	0.063	0.303	0.273	0.585	0.586	0.200	0.902	Delegeren	0.722	0.063	0.303	0.273	0.585	0.586	0.200	0.902	Delegeren
		0.474	0.004	0.181	0.827	0.022	0.492	0.990	0.771	Verantwoordelijkheid	0.474	0.004	0.181	0.827	0.022	0.492	0.990	0.771	Verantwoordelijkheid	0.474	0.004	0.181	0.827	0.022	0.492	0.990	0.771	Verantwoordelijkheid	0.474	0.004	0.181	0.827	0.022	0.492	0.990	0.771	Verantwoordelijkheid

Bijlage 8: Frequenties van de scores voor ondernemingszin

ondzin

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 2,29	1	,8	,8	,8
2,43	1	,8	,8	1,5
2,48	1	,8	,8	2,3
2,51	2	1,5	1,5	3,8
2,54	1	,8	,8	4,6
2,58	2	1,5	1,5	6,2
2,60	2	1,5	1,5	7,7
2,63	1	,8	,8	8,5
2,66	4	3,1	3,1	11,5
2,68	2	1,5	1,5	13,1
2,69	2	1,5	1,5	14,6
2,71	2	1,5	1,5	16,2
2,72	5	3,8	3,8	20,0
2,75	2	1,5	1,5	21,5
2,77	4	3,1	3,1	24,6
2,78	4	3,1	3,1	27,7
2,80	1	,8	,8	28,5
2,82	2	1,5	1,5	30,0
2,83	1	,8	,8	30,8
2,85	2	1,5	1,5	32,3
2,86	1	,8	,8	33,1
2,88	5	3,8	3,8	36,9
2,89	3	2,3	2,3	39,2
2,91	3	2,3	2,3	41,5
2,92	6	4,6	4,6	46,2
2,94	6	4,6	4,6	50,8
2,95	4	3,1	3,1	53,8
2,97	3	2,3	2,3	56,2
2,98	5	3,8	3,8	60,0
3,00	4	3,1	3,1	63,1
3,02	3	2,3	2,3	65,4
3,03	3	2,3	2,3	67,7
3,05	6	4,6	4,6	72,3
3,06	3	2,3	2,3	74,6
3,08	1	,8	,8	75,4
3,11	2	1,5	1,5	76,9
3,12	2	1,5	1,5	78,5
3,14	2	1,5	1,5	80,0
3,15	1	,8	,8	80,8
3,17	1	,8	,8	81,5
3,18	3	2,3	2,3	83,8
3,20	1	,8	,8	84,6
3,22	3	2,3	2,3	86,9
3,23	1	,8	,8	87,7
3,25	1	,8	,8	88,5
3,28	2	1,5	1,5	90,0
3,29	2	1,5	1,5	91,5
3,31	1	,8	,8	92,3
3,32	1	,8	,8	93,1
3,34	3	2,3	2,3	95,4
3,35	1	,8	,8	96,2
3,40	1	,8	,8	96,9
3,48	1	,8	,8	97,7
3,52	1	,8	,8	98,5
3,58	1	,8	,8	99,2
3,72	1	,8	,8	100,0
Total	130	100,0	100,0	

ondzin

Bijlage 9: Resultaten van de ANOVA-test voor alle studierichtingen

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1,00 = Bedrijfsman.	16	2,9500	,20614	,05153	2,8402	3,0598	2,54	3,32
2,00 = Officeman.	4	3,1346	,31936	,15968	2,6264	3,6428	2,66	3,35
3,00 = Communicatieman.	10	2,9554	,23949	,07573	2,7841	3,1267	2,58	3,48
4,00 = Toerisme-en Recreatieman.	6	2,7205	,16553	,06758	2,5468	2,8942	2,43	2,94
5,00 = TEW	48	2,9381	,24514	,03538	2,8670	3,0093	2,51	3,58
6,00 = HI	15	2,9703	,16777	,04332	2,8773	3,0632	2,66	3,31
8,00 = Inform.-Kennistechn.-ICT	2	3,4692	,35899	,25385	,2438	6,6947	3,22	3,72
9,00 = Toegepaste Informatica	3	2,5795	,25060	,14468	1,9570	3,2020	2,29	2,75
10,00 = Industriële Wetenschappen	25	2,9902	,22072	,04414	2,8990	3,0813	2,48	3,52
Total	129	2,9506	,24520	,02159	2,9079	2,9933	2,29	3,72

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,457	8	,182	3,503	,001
Within Groups	6,239	120	,052		
Total	7,695	128			

Multiple Comparisons
Dependent Variable: ondzin

(I) presente-studierichtingen	(J) presente-studierichtingen	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval				
					Lower Bound	Upper Bound			
Tukey HSD	1,00	2,00	-,18462	,12746	,876	-,5873	,2181		
		3,00	-,00538	,09191	1,000	-,2958	,2850		
		4,00	,22949	,10915	,477	-,1153	,5743		
		5,00	,01186	,06582	1,000	-,1961	,2198		
		6,00	-,02026	,08195	1,000	-,2791	,2386		
		8,00	-,51923	,17101	,070	-1,0595	,0210		
		9,00	,37051	,14345	,205	-,0827	,8237		
		10,0	-,04015	,07300	1,000	-,2708	,1905		
			2,00	1,00	-,18462	,12746	,876	-,2181	,5873
				3,00	,17923	,13489	,921	-,2469	,6054
4,00	,41410			,14718	,122	-,0509	,8791		
5,00	,19647			,11866	,772	-,1784	,5713		
6,00	,16436			,12831	,935	-,2410	,5697		
8,00	-,33462			,19746	,749	-,9584	,2892		
9,00	,55513(*)			,17415	,046	,0050	1,1053		
10,0	,14446			,12279	,960	-,2434	,5324		
	3,00			1,00	,00538	,09191	1,000	-,2850	,2958
				2,00	-,17923	,13489	,921	-,6054	,2469

	4,00	,23487	,11774	,550	-,1371	,6068	
	5,00	,01724	,07926	1,000	-,2332	,2676	
	6,00	-,01487	,09308	1,000	-,3089	,2792	
	8,00	-,51385	,17662	,097	-1,0718	,0441	
	9,00	,37590	,15009	,240	-,0983	,8501	
4,00	10,0	-,03477	,08531	1,000	-,3043	,2348	
	1,00	-,22949	,10915	,477	-,5743	,1153	
	2,00	-,41410	,14718	,122	-,8791	,0509	
	3,00	-,23487	,11774	,550	-,6068	,1371	
	5,00	-,21763	,09873	,410	-,5295	,0943	
	6,00	-,24974	,11014	,370	-,5977	,0982	
	8,00	-,74872(*)	,18617	,003	-1,3369	-,1606	
	9,00	,14103	,16123	,994	-,3683	,6504	
	10,0	-,26964	,10365	,197	-,5971	,0578	
	5,00	1,00	-,01186	,06582	1,000	-,2198	,1961
2,00		-,19647	,11866	,772	-,5713	,1784	
3,00		-,01724	,07926	1,000	-,2676	,2332	
4,00		,21763	,09873	,410	-,0943	,5295	
6,00		-,03212	,06745	1,000	-,2452	,1810	
8,00		-,53109(*)	,16455	,041	-1,0509	-,0112	
9,00		,35865	,13569	,180	-,0700	,7873	
10,0		-,05201	,05624	,991	-,2297	,1257	
6,00		1,00	,02026	,08195	1,000	-,2386	,2791
		2,00	-,16436	,12831	,935	-,5697	,2410
	3,00	,01487	,09308	1,000	-,2792	,3089	
	4,00	,24974	,11014	,370	-,0982	,5977	
	5,00	,03212	,06745	1,000	-,1810	,2452	
	8,00	-,49897	,17164	,097	-1,0412	,0433	
	9,00	,39077	,14421	,156	-,0648	,8463	
	10,0	-,01990	,07447	1,000	-,2552	,2154	
	8,00	1,00	,51923	,17101	,070	-,0210	1,0595
		2,00	,33462	,19746	,749	-,2892	,9584
3,00		,51385	,17662	,097	-,0441	1,0718	
4,00		,74872(*)	,18617	,003	,1606	1,3369	
5,00		,53109(*)	,16455	,041	,0112	1,0509	
6,00		,49897	,17164	,097	-,0433	1,0412	
9,00		,88974(*)	,20814	,001	,2322	1,5473	
10,0		,47908	,16755	,110	-,0503	1,0084	
9,00		1,00	-,37051	,14345	,205	-,8237	,0827
		2,00	-,55513(*)	,17415	,046	-1,1053	-,0050
	3,00	-,37590	,15009	,240	-,8501	,0983	
	4,00	-,14103	,16123	,994	-,6504	,3683	
	5,00	-,35865	,13569	,180	-,7873	,0700	
	6,00	-,39077	,14421	,156	-,8463	,0648	
	8,00	-,88974(*)	,20814	,001	-1,5473	-,2322	
	10,0	-,41067	,13932	,088	-,8508	,0295	
	10,00	1,00	,04015	,07300	1,000	-,1905	,2708
		2,00	-,14446	,12279	,960	-,5324	,2434
3,00		,03477	,08531	1,000	-,2348	,3043	
4,00		,26964	,10365	,197	-,0578	,5971	
5,00		,05201	,05624	,991	-,1257	,2297	
6,00		,01990	,07447	1,000	-,2154	,2552	
8,00		-,47908	,16755	,110	-1,0084	,0503	
9,00		-,41067	,13932	,088	-,0295	,8508	

* The mean difference is significant at the .05 level.

Bijlage 10: Resultaten van de ANOVA-test voor 'extra opleiding' – verdeling in 4 groepen

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
,00	107	2,9137	,21951	,02122	2,8717	2,9558	2,29	3,48
2,00	7	3,0088	,27085	,10237	2,7583	3,2593	2,66	3,29
3,00	8	3,1250	,23967	,08474	2,9246	3,3254	2,91	3,58
4,00	8	3,2423	,31344	,11082	2,9803	3,5043	2,77	3,72
Tot.	130	2,9521	,24480	,02147	2,9096	2,9946	2,29	3,72

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,093	3	,364	6,916	,000
Within Groups	6,638	126	,053		
Total	7,730	129			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: ondzin

(I) vraag4_21b	(J) vraag4_21b	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval		
					Lower Bound	Upper Bound	
Tukey HSD	,00	2,00	-,09506	,08954	,713	-,3282	,1381
		3,00	-,21127	,08413	,063	-,4303	,0078
		4,00	-,32858(*)	,08413	,001	-,5476	-,1095
	2,00	,00	,09506	,08954	,713	-,1381	,3282
		3,00	-,11621	,11879	,762	-,4255	,1931
		4,00	-,23352	,11879	,207	-,5428	,0758
	3,00	,00	,21127	,08413	,063	-,0078	,4303
		2,00	,11621	,11879	,762	-,1931	,4255
		4,00	-,11731	,11476	,737	-,4161	,1815
	4,00	,00	,32858(*)	,08413	,001	,1095	,5476
		2,00	,23352	,11879	,207	-,0758	,5428
		3,00	,11731	,11476	,737	-,1815	,4161

* The mean difference is significant at the .05 level.

Bijlage 11: Resultaten van de ANOVA-test voor 'extra opleiding' – verdeling in 3 groepen

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1,00	7	3,0088	,27085	,10237	2,7583	3,2593	2,66	3,29
2,00	8	3,1250	,23967	,08474	2,9246	3,3254	2,91	3,58
3,00	8	3,2423	,31344	,11082	2,9803	3,5043	2,77	3,72
Tot.	23	3,1304	,28074	,05854	3,0090	3,2518	2,66	3,72

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,204	2	,102	1,333	,286
Within Groups	1,530	20	,076		
Total	1,734	22			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: ondzin

(I) extraopleiding	(J) extraopleiding	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval		
					Lower Bound	Upper Bound	
Tukey HSD	1,00	2,00	-,11621	,14315	,700	-,4784	,2459
		3,00	-,23352	,14315	,256	-,5957	,1286
	2,00	1,00	,11621	,14315	,700	-,2459	,4784
		3,00	-,11731	,13829	,678	-,4672	,2326
	3,00	1,00	,23352	,14315	,256	-,1286	,5957
		2,00	,11731	,13829	,678	-,2326	,4672

Auteursrechterlijke overeenkomst

Opdat de Universiteit Hasselt uw eindverhandeling wereldwijd kan reproduceren, vertalen en distribueren is uw akkoord voor deze overeenkomst noodzakelijk. Gelieve de tijd te nemen om deze overeenkomst door te nemen en uw akkoord te verlenen.

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Beïnvloedende factoren voor ondernemingszin bij studenten in het hoger onderwijs

Richting: **Licentiaat in de toegepaste economische wetenschappen**

Jaar: **2006**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt houdt in dat ik/wij als auteur de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij kan reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

U bevestigt dat de eindverhandeling uw origineel werk is, en dat u het recht heeft om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. U verklaart tevens dat de eindverhandeling, naar uw weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

U verklaart tevens dat u voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen hebt verkregen zodat u deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal u als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze licentie

Ik ga akkoord,

Veerle GERAERTS

Datum: